

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут державного управління
Кафедра державного управління і місцевого самоврядування

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеня магістра

студентки Мелешко Катерини Юхимівни

академічної групи 281м-21з-1 ІДУ

спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

на тему: «Обґрунтування стратегічних напрямів розвитку капітального будівництва в післявоєнний період (на прикладі Дніпропетровської області)»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	Чикаренко І.А.			
розділів:				

Рецензент				
-----------	--	--	--	--

Нормоконтролер	Вишнеvsька О.В.			
----------------	-----------------	--	--	--

Дніпро
2022

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка кваліфікаційної роботи магістра на тему "Обґрунтування стратегічних напрямів розвитку капітального будівництва в післявоєнний період (на прикладі Дніпропетровської області)".

95 с., 7 рис., 3 табл., 71 використаних джерел, 2 додатка.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, ГАЛУЗЬ КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА, ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНІ ІНВЕСТИЦІЇ, ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВІ ПІДХОДИ, ЦІЛЬОВІ ПРОГРАМИ, СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що складаються під час функціонування та розвитку галузі капітального будівництва в Україні та світі.

Предмет дослідження – відновлення та розвиток галузі капітального будівництва на регіональному рівні в післявоєнний період.

Мета дослідження – обґрунтування стратегічних напрямів розвитку галузі капітального будівництва в післявоєнний період на прикладі Дніпропетровської області.

У роботі визначено основні засади державної політики та державного регулювання відносин у сфері капітального будівництва в Україні; проаналізовано сучасний стан та тенденції розвитку галузі; досліджено світовий та вітчизняний досвід застосування публічних інструментів державно-приватних інвестицій у галузь капітального будівництва; проведено аналіз ситуації в сфері капітального будівництва в Дніпропетровському регіоні; обґрунтовано можливості та переваги використання програмно-цільових підходів до розвитку галузі капітального будівництва в регіоні; охарактеризовано досвід реалізації обласних цільових програм; обґрунтовано стратегічні напрями розвитку галузі капітального будівництва в регіоні та запропоновано організаційно-інституційне забезпечення їх реалізації.

Сфера практичного застосування результатів роботи: стратегічна діяльність органів публічного управління у галузі капітального будівництва на регіональному або місцевому рівні.

ABSTRACT

Explanatory note of the master's thesis on the topic "Justification of the strategic directions of the development of capital construction in the post-war period (on the example of the Dnipropetrovsk region)".

95 pages, 7 figures, 3 tables, 71 sources, 2 applications.

PUBLIC ADMINISTRATION, CAPITAL CONSTRUCTION INDUSTRY, STATE REGULATION, PUBLIC-PRIVATE INVESTMENT, PROGRAM-TARGET APPROACH, TARGET PROGRAMS, STRATEGIC DIRECTIONS OF DEVELOPMENT

The object of the research is social relations that develop during the functioning and development of the capital construction industry in Ukraine and the world.

The subject of the research is the recovery and development of the capital construction industry at the regional level in the post-war period.

The purpose of the qualification thesis is to substantiate the strategic directions of the development of the capital construction industry in the post-war period on the example of the Dnipropetrovsk region.

The work defines the main principles of state policy and state regulation of relations in the field of capital construction in Ukraine; it was analyzed the current state and development trends of the industry; it was studied the world and domestic experience of using public instruments of public-private investments in the capital construction industry; it was analyzed of the situation in the field of capital construction in the Dnipropetrovsk region; the possibilities and advantages of using program-targeted approaches to the development of the capital construction industry in the region are substantiated; the strategic directions of the development of the capital construction industry in the region are substantiated and organizational and institutional support for their implementation is proposed.

Scope of practical application of work results: strategic activity of public administration authorities in the capital construction industry at the regional or local level.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1	
ГАЛУЗЬ КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА ЯК ОБ’ЄКТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	9
1.1. Галузь капітального будівництва України та її роль у господарському комплексі країни.....	9
1.2. Державне регулювання відносин у сфері капітального будівництва в Україні	16
1.3. Зарубіжний досвід публічного управління в галузі капітального будівництва	26
РОЗДІЛ 2	
ПРОБЛЕМИ У ГАЛУЗІ КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА ТА ДОСВІД ЇХ РОЗВ’ЯЗАННЯ	35
2.1. Аналіз сучасного стану та проблем розвитку вітчизняної галузі капітального будівництва	35
2.2. Запровадження механізму залучення державних та приватних інвестицій у будівництво: світовий та вітчизняний досвід	46
2.3. Напрями гармонізації сфери капітального будівництва та перспективи співробітництва між Україною та ЄС у цій сфері	57
РОЗДІЛ 3	
ОБґРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА (НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	64
3.1. Особливості управління галуззю капітального будівництва регіону в довоєнний період	64
3.2. Програмно-цільові підходи як інструменти стратегічного управління розвитком галузі капітального будівництва регіону	69
3.3. Організаційно-інституційне забезпечення реалізації стратегічних напрямів розвитку галузі капітального будівництва регіону та програми післявоєнної відбудови	76
ВИСНОВКИ.....	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	96
ДОДАТКИ.....	106

ВСТУП

Розвиток сучасного суспільства не можливий без належного функціонування та розвитку капітального будівництва, адже воно створює матеріальну основу як для функціонування господарського комплексу країни, так і для підвищення рівня та якості життя населення. При належному державному регулюванні капітальне будівництво виступає інструментом проведення практичних заходів структурно-галузевої, інвестиційної, екологічної, соціальної політики у інших сферах. Європейський вектор розвитку, який обрало українське суспільство, вимагає створення відповідних механізмів забезпечення сталого розвитку території нашої країни, як частини європейського простору, а також швидкої інтеграції різних сфер життя відповідно до стандартів ЄС.

Сьогодні в Україні відбуваються колосальні зміни в різних сферах публічного управління, до яких, на превеликий жаль, додалась війна. Існуюча ситуація та подальші перспективи відновлення в післявоєнний період вимагають відповідних перетворень та якісної перебудови на законодавчому рівні та в свідомості людей. Стратегічне управління сферою капітального будівництва в рамках нового підходу до управління дає великі переваги державному сектору. Ці переваги полягають у раціональному використанні існуючого потенціалу галузі капітального будівництва, яка до того ж виступає потужним інструментом для залучення інвестицій, сферою для гармонізації та покращення інфраструктури та якості життя населення.

Для випереджального розвитку капітального будівництва необхідним є проведення державою відповідної економічної будівельної політики, спрямованої на розвиток як сучасної інноваційно-індустріальної господарської системи, здатної органічно інтегруватись у європейську та світову економіку.

Дніпропетровська область – один з найбільш економічно розвинених регіонів України. Забезпечення розвитку будівельного комплексу регіону є стратегічним завданням з огляду на його участь у створенні основних фондів

інших галузей економіки, задоволенні потреб населення в житлі та інфраструктурі. До того ж область відноситься до одних з тих, хто найбільше страждають від російської агресії. Тисячі людей залишилися без житла, понівечені інфраструктурні об'єкти: школи, лікарні, стадіони та інше. При цьому регіон виступає символічним форт постом, сотні людей з інших регіонів залишаються на прихисток та потребують нормальних умов життя. З усіма цими викликами галузь капітального будівництва може вдало впоратися при належному та якісному державному управлінні, опрацьовуючи оптимальні стратегії розвитку регіонального будівельного комплексу, які забезпечили б сприятливі умови як для споживачів будівельної продукції, так і для всіх учасників її створення. Відсутність гармонізованого підходу до реалізації управлінських функцій держави у системі "державна – приватний сектор – соціум" призводить до негативного соціально-економічного ефекту. Звідси впливає актуальність теми даної роботи

На сьогоднішній час не зважаючи на високу фактичну значущість капітального будівництва у господарському законодавстві, можемо спостерігати відсутність чіткої стратегічної державної економічної політики, спрямованої на забезпечення випереджального інноваційно-індустріального розвитку будівельного комплексу. Є проблеми, з якими стикається будівельна галузь на сьогоднішній час: зношеність основних фондів, часта збитковість будівельних підприємств, недостатня база матеріальних ресурсів, яку штучно намагаються замінити зарубіжними аналогами. До цього також треба додати недосконалу правову базу. Багато стандартів ще й досі залишаються в тому вигляді, якому вони були при колишньому СРСР і їх оновлення та європізація відбувається досить довго. Відтак, капітальне будівництво у тому стані, в якому воно знаходиться зараз, не здатне на практиці вирішувати завдання, що постають перед ним у зв'язку з сучасними тенденціями та викликами. Для випереджального розвитку капітального будівництва необхідним є проведення державою відповідної будівельної політики, спрямованої на розвиток як сучасної

інноваційно-індустріальної господарської системи, здатної органічно інтегруватись у європейську та світову економіку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про увагу до досліджуваної проблематики. Теоретико-методологічні та організаційні аспекти щодо стратегічних напрямів розвитку галузі капітального будівництва перебувають у полі зору вітчизняних та зарубіжних дослідників:

Проблеми правового регулювання будівельних відносин у сучасній Україні досліджували С. В. Сенік (2006), А.Б. Гриняк (2013), М.С. Біленко (2013) та деякі інші. У господарсько-правовій літературі окремі питання будівельної сфери порушували В.Г. Олюха, В.В. Луць, О. П. Віхров, Г. М. Гриценко, О. О. Квасніцька, Н. В. Трофуненко та ін.

Проблемою функціонування інвестиційних процесів у будівництві присвячені праці О. А. Бондар, В. І. Стіценко, Ю. О. Зеленкова, Ю. Ю. Назаренко, В. Г. Федоренко тощо. Питання управління в галузі будівництва розглядалися Ю.Г. Прав, Д.В. Ісаєнко, Ю.М. Козич.

Проте комплексно проблеми розвитку капітального будівництва не розглядалися. Нерозв'язаними залишаються питання про напрями впровадження державно-правових заходів з інтеграції вітчизняної будівельної галузі в економіку ЄС.

Об'єкт дослідження - суспільні відносини, що складаються під час функціонування та розвитку галузі капітального будівництва в Україні та світі.

Предметом дослідження є відновлення та розвиток галузі капітального будівництва на регіональному рівні в післявоєнний період.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні стратегічних напрямів розвитку галузі капітального будівництва в післявоєнний період на прикладі Дніпропетровської області.

Відповідно до мети роботи поставлені та проаналізовані наступні завдання дослідження:

- визначено основні засади державної політики та державного регулювання відносин у сфері капітального будівництва в Україні;

- проаналізовано сучасний стан та тенденції розвитку галузі;
- досліджено світовий та вітчизняний досвід застосування публічних інструментів державно-приватних інвестицій у галузь капітального будівництва;
- проведено аналіз ситуації в сфері капітального будівництва в Дніпропетровському регіоні;
- обґрунтовано можливості та переваги використання програмно-цільових підходів до розвитку галузі капітального будівництва в регіоні;
- охарактеризовано досвід реалізації обласних цілевих програм;
- обґрунтовано стратегічні напрями розвитку галузі капітального будівництва в регіоні та запропоновано організаційно-інституційне забезпечення їх реалізації.

У кваліфікаційній роботі методологічна основа дослідження полягає у проведенні аналізу існуючих стратегічних напрямів розвитку галузі капітального будівництва та їх трансформація у воєнний та післявоєнний періоди, дослідження програм післявоєнної відбудови на підставі існуючих проектів, обговорень та коментарів. Використовуються загальнонаукові та окремі спеціальні методи наукового пізнання. При цьому використано аналітико-монографічний метод – при вивченні літературних та відкритих інтернет джерел, ретроспективний – для вивчення історії появи поняття «публічного управління» закордоном та його розвитку, метод аналізу і синтезу – для визначення проблем при стратегічному плануванні діяльності в галузі капітального будівництва.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані як стратегічна діяльність органів публічного управління у галузі капітального будівництва на регіональному або місцевому рівні.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 106 сторінок, 7 рисунків і 3 таблиці, а також 71 найменування у списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ГАЛУЗЬ КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА ЯК ОБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

1.1. Галузь капітального будівництва України та її роль у господарському комплексі країни

Будівництво є однією з старіших галузей народного господарства. При цьому можна сказати, що капітальне будівництво є однією з визначних галузей народного господарства, від якої залежить ефективність функціонування всієї системи господарювання в країні. Від її розвитку залежать також вихід економіки країни з кризового стану. До того ж як правило, основні інвестиції здійснюються в будівництво.

В сучасному світі розвинені країни світу велику частину валового національного продукту витрачають на розвиток і оновлення виробництва та капітальне будівництво. Держава в першу чергу підтримує цю галузь державним фінансуванням та забезпечує залучення інвестицій.

В цілому галузь будівництва є однією з ключових галузей господарського комплексу країни. У її розвитку переплітаються виробничі, інвестиційні, посередницькі, податкові та інші інтереси, вимоги до безпеки робіт і тісний взаємозв'язок з інститутами фінансових послуг.

Термін "капітальне будівництво" найбільш повно визначено О.М. Вінником у навчальному посібнику "Господарське право" при розгляді теми: "Правове регулювання капітального будівництва", де зазначено, що цей термін використовується в двох основних значеннях [8].

Перше з яких визначає капітальне будівництво як комплексну галузь економіки, сфери матеріального виробництва, завдання якої інвестування в основні фонди (будівлі, споруди, їх частини) шляхом їх створення, відтворення та консервації основних фондів, перетворення інвестицій в будівельну продукцію.

В іншому значенні воно розглядається як форма інвестиційної діяльності, а саме: господарської діяльності щодо виробництва основних фондів народного господарства, що полягає у здійсненні суб'єктами інвестиційної діяльності практичних дій щодо реалізації інвестицій в будівельну продукцію.

Також хотілось би зазначити, що відповідно до п. 2 Порядку державного фінансування капітального будівництва, який затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 21.12.2001 р. № 1764 [48], капітальне будівництво це процес створення нових, а також розширення, реконструкція, технічне переоснащення діючих підприємств, об'єктів виробничого і невиробничого призначення, пускових комплексів (з урахуванням проектних робіт, проведення торгів (тендерів) у будівництві, консервації, розконсервації об'єктів, утримання дирекцій підприємств, що будуються, а також придбання технологічного обладнання, що не входить до кошторису об'єктів).

Як галузь економіки капітальне будівництво є досить обширною за своїм складом. Вона комплексна і включає різнопрофільні підприємства: загальнобудівельні, проектні, вишукувальні, виробництва будівельних матеріалів, будівельної механізації (транспортні) та інжинірингові. В законодавстві не випадково застосовується термін "будівельний комплекс" - стосовно економіки (народного господарства) країни або певних її регіонів (територій) чи галузей народного господарства.

Будівельний комплекс у масштабі країни - це сукупність галузей народного господарства, підприємств та організацій, які виробляють будівельну продукцію для потреб економіки країни та експортування її за кордон (наприклад, будівельні матеріали, проектну продукцію). До складу цього комплексу входять [18]:

- будівельні інвестори усіх форм власності (особи, які приймають рішення про вкладення власних чи залучених коштів у будівельну продукцію);
- проектні та проектно-вишукувальні підрядні організації;
- загально-будівельні та спеціально-будівельні підрядні організації;

- підприємства промисловості будівельних матеріалів, конструкцій та виробів;
- підприємства, що виробляють будівельну техніку;
- підприємства будівельної механізації;
- інвестиційні банки;
- страхові організації, що спеціалізуються на страхуванні будівельних ризиків;
- посередницькі та інжинірингові організації, що надають відповідні послуги учасникам будівельних правовідносин;
- органи державного та регіонального регулювання будівельних правовідносин, у тому числі органи державного архітектурно-будівельного контролю.

На сьогоднішній час не можливо уявити сучасну розвинену країну без належного та ефективного функціонування будівельного комплексу. Рівень його розвитку впливає на темпи розвитку інших галузей народного господарства, розміщення продуктивних сил та розвиток регіонів країни.

Будівельний комплекс є найбільш капіталомістким і впливає на темпи, масштаби розвитку і особливості розміщення виробництва. Тому при розміщенні капітального будівництва враховується наявність будівельних організацій у регіоні. У зв'язку з цим потребує використання принципово нових важелів управління, планування та організації всіх ланок капітального будівництва.

Споживаючи продукцію більше як 70 галузей економіки, капітальне будівництво здійснює зворотний зв'язок, стимулюючи виробництво необхідних для нього товарів та послуг, зокрема у промисловості будівельних матеріалів, транспорту, металургії, хімії, виробництва та постачання різних видів енергії, машинобудуванні. При цьому у вантажообігу транспортної галузі народного господарства процентне відношення будівельних вантажів складає: на залізничному транспорті – близько 22%, на автомобільному – 50%, на водному – 10%. Залишаючись одним з реальних секторів економіки, капітальне будівництво має здатність забезпечити проведення її структурної перебудови на

всіх рівнях, що буде сприяти подоланню системної кризи, в якій хронічно знаходиться наша країна.

Таким чином, капітальне будівництво відіграє значну роль у житті суспільства. Воно є матеріальним підґрунтям безперервного розвитку виробництва, вирішення житлових проблем, підвищення матеріального і культурного рівня народу. З кожним роком можна побачити зростання попиту на продукцію будівництва відповідно до вимог сьогодення. Будівельна індустрія відчуває і миттєво реагує на зміни в суспільстві. Можна побачити поступове зростання продуктів будівництва з кожним роком, при чому якщо раніше це відбувалося в столиці, то зараз можна побачити позитивні зміни в інших куточках нашої країни.

За даними Міністерства розвитку громад та територій України у 2021 році підприємства України виконали будівельні роботи на майже 254 млрд гривень. Індекс будівельної продукції, у порівнянні з 2020 роком, становить понад 105%.

На загальну тенденцію у грудні 2021 року у порівнянні з попереднім місяцем вплинуло зростання обсягів будівництва нежитлових будівель на 79,9% та інженерних споруд на 96,2%. Відтак за підсумками року індекс будівництва інженерних споруд склав 60,3%, житлових будівель – 15,1% та нежитлових – 24,6%.

Нове будівництво та реконструкція склали 55% від загального обсягу виробленої продукції, а капітальний і поточний ремонт – 45% відповідно.

Підприємствами 8 регіонів країни (м.Києва, Одеської, Дніпропетровської, Харківської, Львівської, Київської, Вінницької та Донецької областей) виконано 76% загального обсягу будівництва [24].

Сучасна структура будівельного комплексу України складається під впливом інвестиційних процесів, а також науково-технічного прогресу, соціологізації та екологізації виробництва. Проте на сьогоднішній час й досі залишається проблемним питання модернізації діючих виробничих потужностей країни. Багато промислових підприємств країни залишаються в незадовільному стані. До того ж це необхідне для стимулювання національного виробництва

будівельних матеріалів, устаткування, машин та механізмів. Це в свою чергу збільшує кількість робочих місць та підвищує престижність виробничих професій. Для розвитку народного господарства України одним з найважливіших видів виробничого будівництва є реконструкція та технічне переозброєння діючих підприємств. Регіони з максимальним рівнем територіальної концентрації цього виду будівельно-монтажних робіт співпадають з розміщенням основних виробничих, насамперед, промислових баз країни.

Незважаючи на інтенсивний розвиток нових організаційних форм будівництва, домінуюча роль зберігається за державною системою організації будівельної індустрії, яка забезпечує відносно стабільне управління, матеріально-технічне постачання та, що важливо, замовлення на будівельну продукцію.

Сучасний будівельний комплекс України відзначається досить складною динамікою свого розвитку. Зміни в його структурі та народногосподарських функціях відбивають складні процеси, що відбуваються у суспільстві.

До початку кризових явищ в економіці у середині 90-х рр. ХХ ст. в Україні була створена потужна будівельна індустрія, основу якої становили великі будівельно-монтажні організації, оснащені засобами механізації і були великі механізовані підприємства з виробництва будівельних матеріалів, деталей і конструкцій. При цьому формування матеріально-технічної бази будівництва здійснювалось на території України без належного урахування її регіонального розвитку. У результаті було створено велику кількість в основному дрібних підприємств з низькими техніко-економічними показниками. Недоліки у розміщенні підприємств зумовили великі нераціональні перевезення будівельних матеріалів і конструкцій, недовикористання виробничих фондів і високі витрати виробництва. Все це призводить до подорожчання будівельних матеріалів і як наслідок готового об'єкту будівництва в цілому.

Проблемним залишається питання екологічності будівельних підприємств, що потребує залучення у народне господарство нових природних ресурсів,

охорону й відтворення навколишнього середовища, створення передумов для реалізації на практиці досягнень науково-технічного прогресу.

Належною роботою будівельної галузі вирішуються екологічні, природоохоронні проблеми та питання ресурсозбереження, відновлення природи, а отже, і реалізація права людини на безпечне для її життя і здоров'я довкілля. За таких умов капітальне будівництво може позитивно впливати і на рекреаційну діяльність. Подолання наслідків Чорнобильської катастрофи здійснюється завдяки проведенню робіт з капітального будівництва.

Значне скорочення обсягу бюджетних капіталовкладень на початку 90-х років призвело до кризи у будівельному комплексі. В зв'язку з скороченням обсягів робіт виникла гостра конкуренція на підрядному ринку, і це змусило будівельників шукати нові форми і методи господарювання. Назріла необхідність корінних змін у будівельному комплексі, його реконструкції.

Євроінтеграційні процеси детермінують необхідність господарсько-правового забезпечення сталого розвитку капітального будівництва, господарсько-правового стимулювання зниження ресурсних витрат при проведенні будівельних робіт, зменшення негативного впливу на екосистему, формування капітального будівництва як сталої системи, здатної забезпечувати зростання рівня добробуту людей і стандартів проживання, розвиток промисловості країни, з дотриманням сучасних світових стандартів енергоефективності, ресурсозбереження, раціонального землекористування [37].

Оптимізація капітального будівництва в сучасній Україні є нагальним питанням, але необхідно мати розуміння того, яким чином, у якому напрямку забезпечувати розвиток капітального будівництва в короткочасній та довгостроковій перспективі. Якщо проаналізувати динаміку обсягів виконаних будівельних робіт за роки незалежності країни, то можна зазначити, що починаючи з 2001 року по 2007 рік простежується тенденція зростання. З 2008 по 2010 рік будівельна галузь під впливом фінансової кризи значно погіршила результати господарської діяльності. Так, у 2008 році в порівнянні з 2007 обсяг виконаних робіт скоротився на 15,8%. І хоча починаючи з 2011 року темпи

падіння значно скоротилися, тим не менше загальна негативна тенденція до їх зменшення залишилася. В будівельній галузі ще й досі спостерігаються кризові явища і вихід з цього стану можливий лише у результаті проведення докорінних змін.

Що стосується інвестицій безпосередньо у будівництво, то тут можна побачити коливання в прирості та наступному падінні темпів інвестування, що свідчать про невизначеність основ нормативно-правової бази цього питання та неможливість її впровадження в практичну діяльність, призводить до невпевненості інвесторів у позитивних результатах інвестиційних проектів.

Оскільки в сучасних умовах зростає рівень запитів суспільства щодо якості життя європейського стандарту, украй важливим є забезпечення розвитку транспортної інфраструктури, яка на даний час перебуває в незадовільному стані. В Україні існує розгалужена транспортна інфраструктура, є всі передумови для сталого розвитку транспортної сфери. Однак транзитний потенціал України, за оцінками експертів, використовується на 70%, а на транспорті загального користування лише на 50%. Однією з головних причин такого стану є низька якість транспортної мережі, насамперед – автомобільних доріг і обмежена швидкість транзитних перевезень, нерозвиненість міжнародних транспортних коридорів.

Аналіз динаміки основних показників будівництва дає можливість констатувати як позитивні, так і негативні сторони. Простежується значне підвищення цін, що вказує на ріст інфляції в країні. Значною мірою кризова ситуація у сфері капітального будівництва пов'язана з тим, що в країні до цих пір не було єдиної цілісної стратегії розвитку будівельної галузі. Проведення ринкових реформ у будівельній сфері, внаслідок відсутності виваженої політики державного регулювання, не тільки не дало очікуваних результатів, а, навпаки, погіршило стан будівельного комплексу країни. Відбулося різке падіння обсягів капітального будівництва. Тільки з 2000-х років ситуація почала змінюватися на краще. З 2009 року ситуація знову погіршилася, і більшість забудовників були змушені припинити будівництво через світову економічну кризу. Деяке

пожвавлення відбулося в 2011 році, у зв'язку з підготовкою до проведення чемпіонату Європи з футболу, коли відбувалося будівництво необхідних об'єктів та інфраструктури за рахунок бюджетних коштів [37].

Таким чином потенціал будівельної галузі щодо розвитку господарства країни не реалізовується повною мірою. Причиною цього не в останню чергу є відсутність чіткої будівельної економічної політики держави у нашій країні, хоча історичний досвід інших держав свідчить про доцільність забезпечення господарсько-правової оптимізації капітального будівництва. Зважаючи на те, що капітальне будівництво є однією з найвагоміших галузей народного господарства, від неї залежить ефективність функціонування всієї системи господарювання в країні. Від розвитку будівництва залежить також вихід економіки держави з кризового стану та виведення її на світовий рівень. Капітальне будівництво, як галузь народного господарства, комплексна галузь та відіграє дуже велику та значиму роль в розвитку всієї країни від Сходу до Заходу.

1.2. Державне регулювання відносин у сфері капітального будівництва в Україні

Основною продукцією, яка створюється внаслідок належного функціонування будівельного комплексу, є закінчені будівництвом і підготовлені для експлуатації нові виробничі комплекси, підприємства, інші виробничі потужності, житлові, громадські будинки, споруди, лінійні та інші нерухомі об'єкти. Від ефективного регулювання галузю капітального будівництва залежить розвиток всієї країни. Вдале регулювання та забезпечення врахування публічних інтересів (суспільства в цілому, держави, територіальних громад, економічної конкуренції) та приватних інтересів учасників цих відносин здійснюється державою як організатором господарського життя в країні. Держава при цьому використовує різні форми і засоби.

Система державного регулювання галуззю будівництва включає державні регулюючі органи, органи нагляду та контролю, нормативно-правову базу, організації саморегулювання. Схематично систему державного регулювання можна представити на рис 1.1.

Рис. 1.1. Система державного регулювання галузі капітального будівництва України

В сфері капітального будівництва державою застосовуються наступні форми управління [8]:

- нормативне регулювання;
- планування (насамперед щодо діяльності суб'єктів господарських відносин, які функціонують на державній формі власності або контролюються державою в особі уповноважених органів, та/або фінансування інвестиційних проектів будівництва за рахунок державних коштів, кредитів, отриманих під гарантію Уряду України);
- управління поточними справами у сфері капітального будівництва (ліцензування; надання дозволів, пов'язаних з будівництвом об'єктів; забезпечення державної експертизи інвестиційних проектів будівництва та ін.);

- контроль за дотриманням учасниками інвестиційної діяльності встановлених державою вимог у сфері капітального будівництва.

Нормативне регулювання здійснюється органами, що мають та це необхідні повноваження, зокрема: Верховною Радою України - шляхом прийняття законів та постанов; Президентом України - переважно у формі указів на певний період; Кабінетом Міністрів України - прийняттям постанов, що регулюють на підставі відповідних законів певний вид відносин у сфері капітального будівництва; уповноважені органи держави (Мінрегіон, зокрема) - у формі відомчого регулювання в межах наданих їм повноважень; органи місцевого самоврядування - відповідно до делегованих державою повноважень у цій сфері; місцеві державні адміністрації - згідно зі своєю компетенцією, що визначається відповідними актами законодавства.

Планування здійснюється Урядом України, органами державної влади та управління АР Крим, господарськими міністерствами/відомствами, державними господарськими об'єднаннями відповідно до Закону № 794-VII від 27.02.2014 "Про Кабінет Міністрів України" (статті 2,21), Закону № 185-V від 21.09.2006 р. "Про управління об'єктами державної власності" (статті 5, 6, 9), Закону № 1560-XII від 18.09.1991 р. "Про інвестиційну діяльність" (статті 12-14), Закону № 2780-XII від 16.11.1992 р. "Про основи містобудування" (статті 7-15) та ін.

Управління поточними справами у сфері капітального будівництва значною мірою забезпечує Міністерство розвитку громад та територій України (Мінрегіон). Відповідно до затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2014р. № 197 Положення про це Міністерство, Мінрегіон є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України [47].

Мінрегіон є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику, державну політику у сфері розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою, державну

житлову політику і політику у сфері благоустрою населених пунктів, державну політику у сфері житлово-комунального господарства, державну політику у сфері поводження з побутовими відходами, державну політику у сфері будівництва, містобудування, просторового планування територій та архітектури, державну політику у сфері технічного регулювання у будівництві, а також забезпечує формування державної політики у сфері архітектурно-будівельного контролю та нагляду, у сфері контролю житлово-комунального господарства та у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель.

Основними завданнями Мінрегіону у сфері капітального будівництва є [47]:

- забезпечення формування та реалізація державної регіональної політики, державної політики у сфері розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою, державної житлової політики і політики у сфері благоустрою населених пунктів, державної політики у сфері житлово-комунального господарства, державної політики у сфері поводження з побутовими відходами, державної політики у сфері будівництва, містобудування, просторового планування територій та архітектури, державної політики у сфері технічного регулювання у будівництві;

- забезпечення формування державної політики у сфері архітектурно-будівельного контролю та нагляду, державної політики у сфері контролю житлово-комунального господарства, державної політики у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель.

забезпечення технічного регулювання у сфері просторового планування та архітектури, промисловості будівельних матеріалів, житлово-комунального господарства, енергетичної ефективності будівель.

Мінрегіон під час виконання покладених на нього завдань взаємодіє з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками,

профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами та організаціями.

При цьому, обравши політику децентралізації, в останні роки відбулись зміни в питаннях управління. Так відповідно до ст. 13 Закону України від 20.05.1999 № 687-XIV "Про архітектурну діяльність" до уповноважених органів містобудування та архітектури належать [44]:

- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері архітектури;
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері архітектури;
- орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань архітектури;
- структурні підрозділи обласних, районних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій з питань архітектури;
- виконавчі органи сільських, селищних, міських рад з питань архітектури.

Одним із засобів державного регулювання, що охоплюється поняттям управління поточними справами як форми державного регулювання, є державна експертиза інвестиційних проектів будівництва.

Відповідно до ст. 8 та ст 15 Закону № 1560-XII від 18.09.1991 р. "Про інвестиційну діяльність" інвестор зобов'язаний одержати позитивний висновок державної експертизи та відповідно до частини 4 ст. 31 Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності", у редакції Закону 1817, обов'язковій експертизі підлягають проекти будівництва об'єктів, які [53]:

- за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками, – щодо додержання нормативів з питань санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, екології, охорони праці, енергозбереження, пожежної, техногенної, ядерної та радіаційної безпеки, міцності, надійності, довговічності будинків і споруд, їх експлуатаційної безпеки та інженерного забезпечення, у тому числі щодо додержання нормативів з питань

створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення;

- споруджуються на територіях із складними інженерно-геологічними та техногенними умовами, – в частині міцності, надійності та довговічності будинків і споруд;

- споруджуються із залученням бюджетних коштів, коштів державних і комунальних підприємств, установ та організацій, а також кредитів, наданих під державні гарантії, якщо їх кошторисна вартість перевищує 300 тисяч гривень, – щодо кошторисної частини проектної документації.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України; Порядок, Перелік від 11.05.2011 № 560 із змінами та доповненнями [49] метою проведення експертизи проектів будівництва (далі - експертиза) є визначення та перевірка якості проектних рішень шляхом виявлення відхилень від вимог до міцності, надійності та довговічності будинків і споруд, їх експлуатаційної безпеки та інженерного забезпечення, зокрема щодо додержання нормативів з питань створення умов для безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, допустимого відсотка забудови земельної ділянки, гранично допустимої висоти будівництва та щільності населення, санітарного і епідеміологічного благополуччя населення, охорони праці, екології, пожежної, техногенної, ядерної та радіаційної безпеки, енергозбереження, кошторисної частини проекту будівництва. Експертиза є завершальним етапом розроблення проектів будівництва.

Експертизу проводять експертні організації незалежно від форми власності, що відповідають визначеним Мінрегіоном критеріям і відомості про які внесені Мінрегіоном до Реєстру будівельної діяльності.

Експертна організація за результатами проведеної експертизи подає її замовникові експертний звіт, складений відповідно до настанов щодо організації проведення експертизи проектної документації на будівництво об'єктів (ДСТУ 8907):

- позитивний - про відповідність проекту будівництва вимогам містобудівного законодавства України, будівельних норм, нормативних документів, містобудівній документації, містобудівним умовам і обмеженням, технічним умовам та іншим вихідним даним на проектування, та іншим нормам законодавства;

- негативний - про допущення помилок, необхідність їх виправлення та/або недотримання (порушення, відхилення) у проекті будівництва вимог, зазначених в абзаці другому цього пункту, та неготовність такого проекту будівництва до затвердження замовником.

Затвердження (схвалення) проектів будівництва здійснюється на підставі позитивного експертного звіту.

Державна експертиза інвестиційних програм і проектів будівництва проводиться на засадах організаційної єдності державним підприємством "Спеціалізована державна експертна організація - Центральна служба Української державної будівельної експертизи" центрального органу виконавчої влади з питань будівництва та архітектури (далі - ДП "Укрдержбудекспертиза") та її місцевими підрозділами (філіями) за участю експертних підрозділів організацій - співвиконавців комплексної державної експертизи. Висновок комплексної державної експертизи відноситься до документів дозвільного характеру у значенні Закону про дозвільну систему, а Центральна служба "Укрдержбудекспертизи" центрального органу виконавчої влади з питань містобудування і архітектури та її місцеві підрозділи є дозвільними органами [71].

При дво- і тристадійному проектуванні проекти будівництва затверджуються на стадії проект та робочий проект і схвалюються на стадії техніко-економічне обґрунтування, техніко-економічний розрахунок та ескізний проект. У разі коли поділ будівництва на черги визначено на стадії розроблення техніко-економічного обґрунтування (техніко-економічного розрахунка, ескізного проекту), схваленого в установленому порядку, проект будівництва може затверджуватися в цілому або за чергами. Під час дії воєнного стану

розроблення проектів будівництва з капітального ремонту об'єктів (незалежно від класу наслідків (відповідальності), пошкоджених в результаті воєнних дій, допускається здійснювати у складі дефектного акта, у якому визначаються фізичні обсяги робіт, пояснювальної записки, в якій зазначаються умови виконання робіт, та кошторисної документації на підставі звіту за результатами обстеження, розробленого відповідно до Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2017 р. № 257.

Згідно з положеннями чинного законодавства, що визначає правові й організаційні засади здійснення архітектурної діяльності в будівництві, передбачено роботу п'яти таких законодавчих основ системи державного управління контролем і наглядом: державний архітектурно-будівельний контроль, авторський нагляд, технічний нагляд, незалежний інженерний контроль у будівництві (професія незалежного інженера-консультанта), а також ринковий нагляд [31].

Державна інспекція архітектури та містобудування України (ДІАМ) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра розвитку громад та територій і який реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду [14].

Основним завданням ДІАМ є реалізація державної політики з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду, а саме [14]:

- підготовка та внесення на розгляд Міністра пропозицій щодо забезпечення формування державної політики з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду;

- здійснення в межах повноважень, визначених законом, державного архітектурно-будівельного контролю за дотриманням замовниками, підприємствами, що надають технічні умови щодо інженерного забезпечення об'єкта будівництва, архітекторами та іншими проектувальниками, підрядниками, експертами, експертними організаціями та відповідальними

виконавцями робіт, інженерами-консультантами, власниками будівель та лінійних споруд вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, стандартів і правил під час виконання підготовчих та будівельних робіт;

- здійснення державного архітектурно-будівельного нагляду за дотриманням вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, стандартів і правил територіальними органами ДІАМ, уповноваженими органами містобудування та архітектури, структурними підрозділами Київської та Севастопольської міських держадміністрацій та виконавчими органами сільських, селищних, міських рад з питань державного архітектурно-будівельного контролю, іншими органами, що здійснюють контроль у сфері містобудівної діяльності (далі - об'єкти нагляду), під час провадження ними містобудівної діяльності;

- ліцензування видів господарської діяльності з будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками, та здійснення контролю за додержанням суб'єктами господарювання ліцензійних умов провадження видів господарської діяльності з будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками;

- виконання дозвільних та реєстраційних функцій у будівництві у визначених законодавством випадках.

ДІАМ здійснює свої повноваження безпосередньо та через утворені в установленому порядку територіальні органи.

Окрім державного архітектурно-будівельний контролю на об'єктах проводять технічний, авторський нагляд та залучають незалежних інженерів-консультантів.

Технічний нагляд дозволяє встановити, чи дотримуються суб'єктами діяльності такі положення [31]:

- проєктні рішення;
- національні стандарти, будівельні норми;

– контроль якості й обсягів будівельних робіт.

Технічний нагляд здійснюється протягом усього процесу будівництва. Технічний нагляд здійснюють особи, обов'язковою вимогою до яких є наявність кваліфікаційного сертифіката, який видається архітектурно-будівельною атестаційною комісією.

Авторський нагляд дозволяє встановити, чи відповідають будівельно-монтажні роботи проєкту. Авторський нагляд здійснюється архітектором – автором проєкту об'єкта архітектури, іншими розробниками затвердженого проєкту або уповноваженими особами (далі – генеральний проєктувальник) відповідно до законодавства та договору із замовником (забудовник) протягом усього періоду будівництва і передбачає контроль за відповідністю будівельно-монтажних робіт проєкту [31].

Нещодавно в Україні впроваджено незалежний інженерний контроль у будівництві та професію незалежного інженера-консультанта. В умовах нашої держави залучення незалежного інженера-консультанта дозволить підвищити ефективність реалізації проєктів загалом, підвищити якість робіт, забезпечити механізми ефективного використання коштів, оптимізації рішень та вартості, механізмів управління процесами під час будівництва та реконструкції об'єктів.

Інженер-консультант виконує свої обов'язки, згідно з кваліфікаційними характеристиками, затвердженими наказом № 192 Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 08.08.2017 (із змінами, внесеними наказом від 29.12.2017 № 350) у межах нормативів для базової професії "інженер-консультант". Сфера діяльності інженера-консультанта [31]:

- діє як експерт, який консулює клієнта (замовник) щодо впровадження проєкту;
- відповідає та консулює клієнта (замовник) щодо відбору постачальників, підрядників, субпідрядників;
- об'єктивно керує будівництвом на ділянці і повністю супроводжує проєкт на всіх етапах будівництва;

- відповідає за дотримання правових норм щодо повноважень, делегованих замовником;
- стежить за незалежним і всебічним контролем якості під час проектування та будівництва об'єктів.

Отже, положеннями чинного законодавства передбачено функціонування таких п'яти основних видів контролю та нагляду в будівництві: державний архітектурно-будівельний контроль, технічний нагляд, авторський нагляд, незалежний інженерний контроль у будівництві (професія незалежного інженера-консультанта), а також ринковий нагляд. Додатковим елементом цієї системи є механізм проведення експертизи проектів будівництва. Можна дійти висновку, що діючі на сьогодні механізми державного управління щодо контролю та нагляду в будівництві, з одного боку, спрощують процедури для суб'єктів будівельної галузі, з іншого – потребують подальшого вдосконалення системи архітектурно-будівельного контролю шляхом підвищення ефективності діяльності, а також підвищення ступеню прозорості процедур

1.3. Зарубіжний досвід публічного управління в галузі капітального будівництва

Головна особливість капітального будівництва полягає у розмаїтті організаційних і господарських форм процесу будівельного виробництва, великій кількості учасників. При цьому ефективний механізм державного управління галуззю може забезпечити її сталий розвиток та подолання кризових явищ в цілому країні. Для більш глибокого аналізу необхідно проаналізувати досвід провідних розвинених країн світу в питанні регулювання діяльності капітального будівництва, висвітлити особливості використання господарсько-правових засобів державного регулювання капітального будівництва в країнах Європейського Союзу, США, Японії та інших.

Варто зазначити, що після розпаду СРСР в Україні досить довгий час зберігався і присутній навіть сьогодні вплив сусідніх країн СНД. Багато

стандартів ще й досі залишаються в тому вигляді, якому вони були при колишньому СРСР і їх оновлення та європізація відбувається досить довго.

Система державного управління в будівельній галузі в країнах ЄС пройшла довгий шлях і має історичний досвід, який може бути запозичений Україною в своєму розвитку.

Особливістю розвитку європейської політики в будівельній галузі було те, що до 80-х рр. XX століття спрямовувалася на усунення бар'єрів, формувалась національними технічними нормами, намагаючись гармонізувати стандарти на виготовлення технологічної продукції, а не встановлюючи рівні ефективності. Такий підхід до гармонізації був доволі повільним із двох причин: законодавство стало занадто технічним, оскільки мало на меті відповідати індивідуальним вимогами кожної категорії продукції, прийняття директив з технічної гармонізації вимагало одностайного рішення Ради ЄС. У травні 1985 р. Рада ЄС прийняла Резолюцію №85/C136/01 про «Новий підхід» до технічної гармонізації та стандартів, забезпечивши нову основу для гармонізації національних нормативів для промислової продукції. Новий підхід було розроблено з метою полегшити завоювання внутрішнього ринку та розробити гнучке й технічно-нейтральне законодавство, зробивши перехід від деталізованих технічних вимог до конкретної продукції до визначення основних вимог для типів продукції, таким чином сприяючи інноваціям та встановленню конкуренції [19].

Основні елементи Нового підходу були розроблені та зазначені в Резолюції Ради ЄС про Новий підхід до технічної гармонізації та стандартизації [15]:

- визначення обов'язкових основних вимог для забезпечення високого рівня захисту відповідних державних інтересів, таких як охорона здоров'я та безпеки;

- виробники мають право на власний розсуд обирати відповідне технічне рішення, що відповідає основним вимогам;

- введення знаку маркування CE, що символізує факт того, що виробник перевіряв відповідність продукції всім положенням щодо гармонізації, які

застосовуються до такої продукції, а продукція пройшла відповідну процедуру оцінки відповідності;

- обов'язок держав-членів застосовувати всі необхідні заходи для примусового виконання, у т.ч. нагляд за ринком, для забезпечення усунення з ринку продукції, що не відповідає стандартам.

Прийняття резолюції Ради ЄС щодо повідомлення Європейської Комісії про оптимізацію впровадження директив Нового підходу від 10.11.2003 р. активувало розгляд питань, які Рада ЄС визначила як такі, що потребують оптимізації, Групою старших посадових осіб Єврокомісії з політики стандартизації та оцінки відповідності (SOGS). Це стало наступним етапом розвитку законодавства ЄС щодо технічної гармонізації та стандартизації з урахуванням вимог Нового підходу. Відбувся перехід від формування національних технічних нормативів з метою гармонізувати стандарти на виготовлення технічної продукції до встановлених рівнів ефективності виробництва. Новий підхід передбачає створення єдиної уніфікованої бази вимог, у тому числі до будівельної продукції, а Глобальний підхід розвиває ці положення в частині оцінки відповідності продукції зазначеним вимогам

Для глибшого розуміння практики публічного управління можна розглянути деякі країни ЄС більш детально.

Органом державного управління будівництвом у Великобританії є Міністерство будівництва і суспільних робіт. Головними функціями Міністерства є регулювання діяльності будівельних фірм і видача державних замовлень, що фінансуються з бюджету. Значний вплив на розвиток будівельної індустрії мають будівельні асоціації і федерації, серед яких слід виділити найбільш великі:

- федерація підрядчиків по цивільному будівництву, що представляє інтереси будівельних фірм, що займаються будівництвом наземних споруджень;

- національна федерація підприємців у будівництві, що представляє інтереси фірм, що займаються будівництвом наземних споруджень;

- федерація закордонного будівництва, що поєднує будівельні фірми, які ведуть будівництво за кордоном;

- федерація будівельників, що поєднує переважно дрібні будівельні фірми, які ведуть наземне будівництво, включаючи ремонтно-будівельні роботи і роботи з реконструкції.

Регламентуючу роль у будівництві виконує система так званих практичних кодексів, розроблювальних Британським інститутом стандартів [15].

Система державного управління капітального будівництвом у Німеччині має централізовану структуру, що включає крім федеральних органів також і органи земель, місцевого самоврядування, що поряд з іншими проблемами займаються і питаннями будівництва. У число федеральних органів, які займаються регулюванням у будівництві, входять Міжвідомчий комітет з будівництва в землях (районах), Міністерство будівництва, планування, житлового і міського господарства й ін. Більшість фірм у Німеччині є членами добровільних виробничих і торгових асоціацій. Головні функції таких асоціацій – захист інтересів компанії і просування на будівельний ринок продукції, що випускається, обмін технологій, підготовка стандартів на будівельні матеріали і їх рекламу, розробка методів іспитів будівельних матеріалів, інформаційне забезпечення галузі [15].

У Франції основний урядовий орган, що керує розвитком будівельної галузі – Міністерство будівництва, транспорту і туризму. Воно вивчає кон'юнктуру, розробляє прогнози, консулює місцеві органи, субсидіює і кредитує фірми з метою реалізації будівельних програм. В той же час, великий вплив на розвиток галузі будівництва чинять фірми, що входять у Національну федерацію суспільних робіт і Національну будівельну федерацію. Будівельні фірми Франції, в основному великі, мають можливість одержувати вигідні підряди через систему добре налагоджених зв'язків з урядовими органами. У спільному віданні цих операцій є науково-дослідні, інформаційні й інші установи [15].

На відміну від наявного органу самоврядування в будівельній галузі в більшості розглянутих країн, у Фінляндії позиції держави і муніципалітетів дуже сильні, оскільки саме в їх владі головний розподіл фінансів. Дотримання будівельних норм, законів і правил контролює – апарат. Основна спрямованість планування будівництва формування містобудівного середовища. Законом передбачене складання регіональних, міських планів, планів забудови, детальних міських планів, планів будівництва сільських поселень і планів прибережної смуги (курортів). Міністерство навколишнього середовища Фінляндії від імені держави видає національні директиви для регіонального планування, сформульовані в загальнодержавному плані розвитку на 5 років. Плани регіонального розвитку розробляються Асоціацією регіонального планування на рівні губерній.

Аналіз будівельної галузі США, свідчить що роль регулюючого в державному масштабі органу виконує насамперед створене в 1965 р. Міністерство житлового будівництва і міського розвитку. Метою діяльності Міністерства є координація будівництва об'єктів федерального бюджету і будівництва приватних житлових будинків, що фінансуються або кредитуються з федерального бюджету. Значну роль в будівельній галузі відіграють приватні асоціації, такі як Асоціація американських генеральних підрядчиків, Асоціація американських субпідрядників, Асоціація американських архітекторів, Американське товариство інженерів цивільного будівництва. Зазначені асоціації існують за рахунок відрахувань будівельних фірм. Вони розробляють і видають різні нормативні документи, інструкції і положення, пропагують передовий досвід, організують семінари, симпозіуми і конференції, школи і курси підвищення кваліфікації, виступають у ролі консультантів урядових органів, випускають спеціальні журнали [15].

У Японії сформована змішана система, відповідно до якої на даний час сферу будівництва очолює Міністерство будівництва. У функції Міністерства входить розробка проектів, законоположень і нормативних актів у капітальному будівництві, ведення ліцензійної роботи. У той же час будівельні фірми Японії

входять до складу двох найкрупніших будівельних асоціацій. Перша з них – Atkenren – координує діяльність дрібних і середніх компаній, що представляють різні будівельні організації і підприємства країни, друга асоціація – Zenken – об'єднує будівельні фірми, що ведуть будівництво об'єктів міського і комунального господарства. Винятково важливу роль в управлінській ієрархії Японії на стику інтересів державних установ і приватного бізнесу грає Федерація економічних організацій, створена в 1946 р. Федерація є рекомендаційним органом по найважливіших економічних проблемах для урядових закладів і координуючим – для приватного бізнесу. Значна роль у розвитку науково-технічного прогресу в будівельній галузі Японії належить системі будівельних товариств і асоціацій, що очолюється Японською Федерацією будівельних підрядчиків (Japan Federation of Construction Constructors) [15]. Будівельне законодавство Японії має свої стійкі традиції, побудовані на постановах і актах ще 40-х рр. Однак вони визначають лише загальну лінію будівельного законодавства. Практична ж робота значною мірою підтверджена впливом рекомендацій, розроблювальних поруч впливовими професійними асоціаціями і організаціями Японії.

Необхідно підкреслити, що практично в усіх розвинених країнах держава приділяє особливої уваги питанням ціноутворення у будівництві, приділяється особлива увага зміни вартості будівництва та коливанням. Саме через це будівельні проекти більш сталі і як правило виконуються за затвердженими твердими (незмінними) цінами на весь період будівництва. Механізм регулювання цін відбувається наступним чином - якщо норма прибутку нижча певного рівня, то регуляторні дії не здійснюються, якщо даний рівень перевищено - державні органи мають законодавчі повноваження заморозити ціни в адміністративному порядку. Також досвід зарубіжних країн показує що в питаннях ціноутворення у будівництві велику роль відіграє замовник, так як від його діяльності багато в чом залежить зниження витрат виробництва.

У зарубіжних країнах державно-приватне партнерства у сфері капітального будівництва спрямоване на будівництво та експлуатацію об'єктів

муніципального житла в обмін на право забудови, будівництво (переобладнання) шкіл та лікарень в обмін на право комерційної забудови та розвитку сусідніх або інших земельних ділянок; будівництво нових комунальних мереж (водопровід, каналізація, тепло та електропостачання), будівництво та обслуговування автомагістралей, залізничних 257 доріг тощо. Наприклад, за такою схемою відбувалося будівництво і експлуатація Євротунелю [37].

Державно-приватне партнерство набуло найбільшого розвитку в таких країнах світу як США, Великобританія та Австралія, ФРН. Основними сферами співпраці держави та приватного бізнесу у Великобританії стали проекти зі спорудження лікарень, шкіл та об'єктів міського господарства. В таких країнах як Австрія, Бельгія, Данія, Австралія, Ізраїль, Ірландія, Фінляндія, Іспанія, Португалія, Греція, Південна Корея, Сінгапур на першому місці за кількістю реалізованих проектів державно-правового партнерства знаходиться галузь, пов'язана з будівництвом та реконструкцією автодоріг [37].

У Польщі державно-правове партнерство тільки починає розвиватися і поступово набуває важливого значення. Прийнятий закон про приватно-державне партнерство регулює питання щодо укладення договорів, сторонами яких виступає держава в особі уповноважених органів та приватні особи, порядок реалізації відповідних проектів в рамках державно-правового партнерства, проведення розрахунків тощо. [37].

Аналізуючи зарубіжний досвід, було з'ясовано, що розвинені країни світу вже давно почали процес децентралізації державного управління і активно запроваджують практику професійного саморегулювання будівельної діяльності. Для України це є позитивний досвід та приклад для запозичення, оскільки в багатьох зарубіжних країнах такі організації функціонують давно. Серед них можете виділити наступні: Баварську палату інженерів-будівельників і Баварську палату архітекторів, Берлінську палату архітекторів і будівельників, Польську палату інженерів будівництва, Палату архітекторів Польщі, Палата урбаністів Польщі, Асоціацію фахівців з будівельного нормування (США), Національну раду домобудування Великобританії та інші.

Наприклад, у Німеччині існує безліч будівельних організацій, що їх можна назвати саморегульованими. Серед них, можемо виділити: палати, що об'єднують учасників однієї будівельної професії на основі чинного законодавства. Палати, тобто об'єднання за професійною ознакою, існують для різних професій будівництва, що передбачають можливість ведення самостійної діяльності, представниками таких професій, як юристи, інженери, архітектори тощо. Водночас у Великобританії саморегулювання будівельної галузі здійснюється шляхом створення та функціонування Асоціацій за галузевою ознакою. В Австрії створені Палати цивільних техніків, що об'єднують усіх "незалежних" архітекторів та інженерів-консультантів [11].

Отже, держава свідомо передає частину своїх повноважень органам галузевого саморегулювання. В таких країнах, як Німеччина, Великобританія та США саме організації галузевого саморегулювання беруть на себе функції ліцензування господарської діяльності, пов'язаної зі створенням об'єктів будівництва, проведенням атестації щодо професійності архітекторів, інженерів. Отже, органи галузевого саморегулювання за категоріями, наділені певним обсягом владних повноважень, що, зазвичай, входять до основних повноважень держави. У США існує практика щодо управління будівництвом під час децентралізації. Нині у США функціонують такі професійні організації, що займаються розробкою і розповсюдженням будівельних правил і стандартів: Асоціація фахівців з будівельного нормування, Міжнародна конфедерація фахівців будівельних організацій, Інститут південних стандартів. З метою узгодження та розвитку єдиної комплексної моделі національних стандартів, що стосуються будівництва, в США, у 1994 р., була заснована Міжнародна рада з норм і правил, що є офіційною міжнародною організацією зі стандартизації [11].

Аналізуючи практику децентралізації державного управління у галузі будівництва в різних країнах, можна виділити певні моделі регулювання розвитку цієї галузі. Порівняний аналіз різних підходів до децентралізації у будівельній сфері різних країн свідчить про наявність загальних рис у цьому процесі, що дозволяє вести мову про наявність конкретних моделей регулювання

будівництва за участю суб'єктів громадянського суспільства. Організації професійного самоврядування будівельників діють як "другий законодавець" у питаннях регламентації професійної діяльності та врядування всередині представників своєї професії. Така модель відображає принцип професійного саморегулювання і є відмінною від сутності та цілей іншої моделі, що за нею діють саморегульовані організації [11].

Характерною рисою галузі будівництва закордоном є відсутність явно вираженого ринкового домінування, а сам ринок характеризується високим ступенем конкуренції та гнучкості. Галузь капітального будівництва відрізняється співіснуванням будівельних підприємств, абсолютно різних за розміром капіталу, географічного охоплення, спеціалізації та масштабів здійснюваних будівельних проєктів. Враховуючи наявність позитивного закордонного досвіду, процес оптимізації державного регулювання будівельною галуззю України має стати запорукою подальшого економічного росту та покращення в країні.

РОЗДІЛ 2

ПРОБЛЕМИ У ГАЛУЗІ КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА ТА ДОСВІД ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

2.1. Аналіз сучасного стану та проблем розвитку вітчизняної галузі капітального будівництва

Будівельна галузь тісно пов'язана з іншими стратегічними галузями національної економіки, такими як машинобудування, металургійна галузь, електроенергетика, тому кризові явища у будівництві гальмують розвиток економіки та як наслідок країни в цілому.

За 25 років незалежності України частка будівельної галузі в економіці (ВВП) знизилась майже втричі, і становила лише 2,2%. В "здоровій економіці", наприклад, у Європейському Союзі будівництво дає близько 6-8%. Проте починаючи з 2015 року можна помітити зростання в галузі будівництва. Наочно це можна побачити на підставі макроекономічних показників, зокрема частку в структурі валового внутрішнього продукту (рис. 2.1) [5].

Як бачимо на діаграмі, частка будівництва у структурі ВВП сягає 2.7%, цей показник має стійку тенденцію до зростання, починаючи з 2015 року (рис. 2.2).

Галузь капітального будівельна в сьогоденні умовах досить швидко реагує на ситуацію в країні, є індикатором настрою і як можна поміти за сприятливих умов є досить швидкозростаючою серед усіх галузей народного господарства. Вона охоплює та використовує дуже багато ресурсів: людських, фінансових, енергетичних, інформаційних, технологічних. В свою чергу, розвиток галузі капітального будівництва позитивно впливає на збалансований розвиток всієї країни. Саме завдяки капітальному будівництву створюються та покращуються інфраструктурні об'єкти, житлові умови.

Динаміка основних складових ВВП в 2021 р., % р-р., в цінах 2016 р.

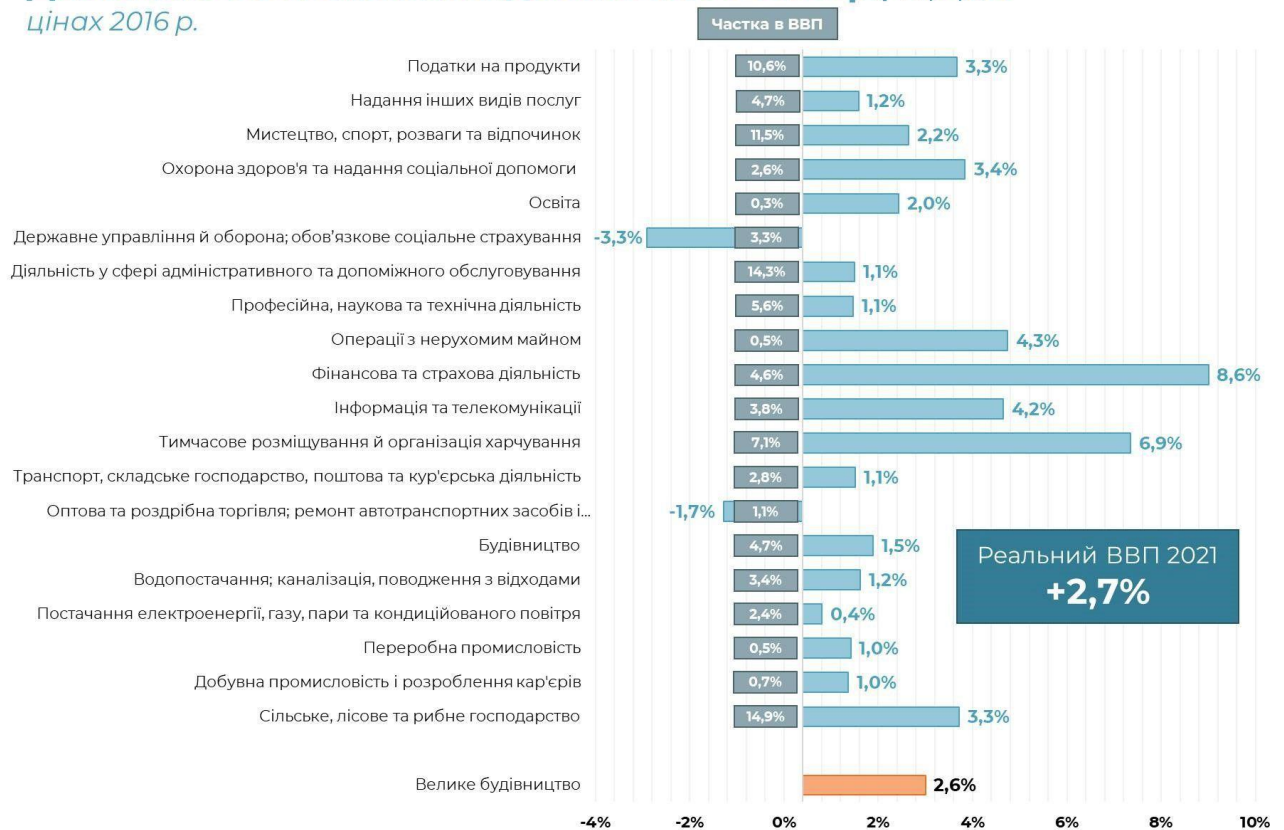

Рис. 2.1. Структура ВВП України за січень–травень 2019 року [5]

Рис. 2.2. Динаміка частки будівництва у структурі ВВП за 2015–2021 рр.

[61]

Завдяки реформі децентралізації та як наслідок збільшенню надходжень до місцевих бюджетів можна помітити позитивні зміни для галузі капітального будівництва. Місцеві бюджети, як такі, що націлені на розвиток, в перспективі матеріальні ресурси повинні бути використані на розвиток соціальної сфери.

Не зважаючи на труднощі та складний та довгий час до трансформацій до

європейських стандартів у мирний час капітальне будівництво досить успішно реалізовувало вирішення нагальних проблем. Через зростання запитів суспільства щодо якості життя європейського стандарту, украї важливим є забезпечення розвитку транспортної та соціальної інфраструктури, яка перебуває в незадовільному стані.

З метою розбудови якісної інфраструктури було запроваджено програму президента "Велике будівництво", яка триває і надалі, навіть під час воєнного стану. Будівництво та реконструкція об'єктів засновані на принципах енергоефективності та високої якості, безбар'єрності, інклюзивності та стосуються покращання якості життя кожного українця [66]. Реалізація програми відбувалась в рамках кожного регіону.

Так в рамках програми станом на 2021 рік до 30-ї річниці Незалежності України реалізовано спецпроект - 23 великі прапори та одна телевізійна вежа з прапором з'явилися про всій країні. В тому числі - флагшток на острові Хортиця, який прикрасив оновлений Курган Єдності.

Для втілення ідеї спрощення отримання адміністративних послуг населенням, побудовано 6 нових Центрив надання адміністративних послуг.

В галузі освіти в Україні за 2020 рік оновлено 68 шкіл, де вже навчаються понад 51 тисяча дітей, 47 садочків, які відвідують понад 10 тисяч малюків.

Оновлення галузі медицини виявилось особливо актуальним в рамках боротьби з пандемією, яку ми ведемо разом з усіма країнами світу. 2021 року в Україні оновлено: 132 приймальних відділення; 33 лікарні; 237 сільських амбулаторій.

Нову якість отримала спортивна інфраструктура. За програмою "Велике будівництво" 2021 року в Україні з'явилося: 28 стадіонів, 22 басейни, 13 ДЮСШ, 15 спортивних комплексів, 466 спортивних майданчиків, 596 активних парків. "Велике будівництво" разом із ще однією Президентською програмою - "Здорова Україна" - зробили спорт доступнішим для всіх.

Важливою частиною програми "Велике будівництво" стало оновлення транспортної інфраструктури, що безпосередньо позитивно впливає на економічний та соціальний розвиток територій.

В Україні в 2020 році оновлено 2 аеропорти - в Херсоні та Ужгороді. Капітально відремонтовано: 5 098 км державних доріг:

2 190 км місцевих доріг; оновлено та збудовано 250 мостів; 102 майданчики зважування в русі; побудовано та оновлено 167 км залізничних колій.

В галузі культури 2021 року в Україні відновлено 7 будинків культури, 10 пам'яток культури та архітектури, завершено 5 парків.

У 2022 році з урахуванням міжнародного та державного фінансування планувалось продовжувати масштабну роботу на соціально значущими проектами. Було передбачено бюджет Надзвичайної кредитної програми для відновлення України (НКПВУ), яка фінансується Європейським інвестиційним банком (ЄІБ), який складе 340 мільйонів євро, які розподілять на 9 областей.

Кожна громада областей має можливість отримати фінансову підтримку від Європейського інвестиційного банку. Для цього необхідно розробити якісний проєкт, що має велике соціальне значення. Крім того, громадам потрібно самостійно забезпечити сплату ПДВ проєкту до Держбюджету України [43].

Як зазначалось на сайті програми "Великого будівництва" [63] у планах на 2022 рік – 5,5 тис. км доріг державного значення та понад 1,4 тис. км автошляхів місцевого значення. Заплановано побудувати чи реконструювати 141 школу, 133 дитячі садочки, чотири заклади освіти іншого рівня, чотири малі групові будинки тощо.

Також у межах програми "Велике будівництво" мають спорудити 20 басейнів, 94 стадіони, 47 спортивних комплексів, два палаци спорту, реконструювати 100 ДЮСШ, 25 спортивних інтернатів, створити 21 льодову арену й 30 урбан-парків у 30 містах. У межах програми «Здорова Україна» заплановано змонтувати 6,8 тис. спортивних майданчиків по всій країні.

Крім того, у 2022 році буде реконструйовано сім регіональних аеропортів,

зокрема у Вінниці, Житомирі, Кривому Розі, Полтаві, Рівному, Чернівцях. Також прискореними темпами триває будівництво аеропорту в місті Дніпрі. У поточному році стартує масштабне оновлення дороги Київ – Одеса та південного транспортного коридору, що з'єднає Одесу, Миколаїв, Херсон і Маріуполь.

На 2022 рік були колосальні плани, проте їм не судилося бути реалізованими через російську агресію.

Будівельна галузь як і багато інших дуже залежить від наявної геополітичної ситуації, кризових явищ а іншого. Війна в Україні та подальше введення воєнний стану звичайно дуже вплинуло на життя українців, ведення господарської діяльності та галузі економіки.

Програму «Великого будівництва» було підстроєно до сучасних реалів, практично все фінансування, що було заплановано програмою, направлено на підтримку армії. Наразі війна в країні заморозила більшість інфраструктурних проектів довоєнних часів. Державне будівництво сьогодні направлено на забезпечення проїзду, зведення переправ, очищення автошляхів державного значення, котрі найбільше постраждали від російських військових дій, а також відновлення будівель.

На сьогодні існує низка проблем, що заважає ліквідувати наслідки руйнувань та повноцінно розвивати будівельну галузь: війна перейшла у "затяжну фазу", порушена або відсутня логістика доставки будівельних матеріалів, не вистачає фахівців та "робочих рук", здорожчання матеріалів та пального, переорієнтація Державного бюджету на фінансування потреб армії, окупація територій. З початком війни ціни на будівельні матеріали зросли, зокрема, через логістичні проблеми. Велика кількість постачальників будівельних матеріалів та техніки не мають можливості продавати продукцію та товари у зв'язку з окупацією окремих територій нашої держави. Інша причина — перелаштування логістичних ланцюгів на потреби армії, евакуації, доставки гуманітарних вантажів тощо. Крім того, велика кількість будівельної техніки задіяна в будівництві оборонних укріплень [3].

Окрім викликів воєнного часу і досі залишаються інші проблемні питання галузі, які треба розглянути більш детально.

Для підприємств галузі характерні наступні проблеми: відсутність джерел фінансування будівництва; високий ступінь зносу основних фондів; бюрократичні перешкоди на шляху реалізації інвестиційних проектів; недосконала система ціноутворення; недосконала система механізмів нормативно-правового регулювання, низький рівень інвестиційної активності будівельних підприємств [16].

В статті Дмитренко В.І. наведено коло наступних проблем [16]:

- відсутність джерел фінансування будівництва (значне скорочення обсягів державних централізованих капітальних вкладень, зменшення інвестиційних можливостей домінуючої частини суб'єктів господарювання, зубожіння значної кількості людей);
- високий ступінь зносу основних фондів, їх занедбаність через відсутність інвестиційного попиту;
- практична ліквідація великих будівельних підрозділів, здатних виконувати багатомільйонні проекти (неможливість конкурувати з такими крупними структурами, як французькі компанії DUMESGTM чи BOUYGUES);
- недосконала система ціноутворення;
- бюрократичні перешкоди на шляху реалізації інвестиційних проектів;
- відсутність рівних правових умов діяльності всім учасникам інвестиційного процесу;
- стійка тенденція до фінансової неспроможності підприємств галузі;
- недосконала система механізмів нормативно-правового регулювання економічних, соціальних і правових відносин у житловій сфері (наприклад, законодавчо врегульованого механізму майнової відповідальності за порушення умов договору підряду).

На своєму шляху перед галуззю капітального будівництва постають численні ризики, до яких відносяться:

- недофінансування капітального будівництва;

- затримки введення об'єкта в експлуатацію;
- зростання вартості будівництва;
- збитковість діяльності та неотримання прибутку;
- аварійність та заподіяння шкоди третім особам під час виконання робіт;

Запобігання ризиків може слугувати застосуванню інституту страхування.

Були виявлені проблемами, що постають перед галуззю та є загрозовими для розвитку:

- нестабільна політична ситуація в країні та недосконале законодавство;
- інфляційні процеси;
- відсутність або недостатність державних заходів для розвитку будівельної галузі;
- корупція;
- посилення податкового тиску;
- виникнення труднощів під час укладання договорів зі споживачами та постачальниками;
- відсутність ефективного діалогу бізнес-влада.

Відсутність у публічному доступі необхідної інформації про містобудівну діяльність, заплутаність дозвільних процедур та численні конфлікти з громадськістю призводять до зловживань та роблять містобудівну сферу інвестиційно непривабливою. Ігнорування громадських потреб, спрямованих на створення комфортного середовища для проживання, призвело до значного соціального напруження в суспільстві, посилення кризи довіри до влади. Посилення глобальної конкуренції, технологічні змін, що посилюють роль інновацій, необхідність переорієнтації фінансування з бюджетного на інвестиційне, наявність адміністративних бар'єрів, дефіцит кваліфікованих наукових, інженерних та робітничих кадрів – це ті виклики, які постають перед публічним управлінням в сфері капітального будівництва.

У проекті Концепції публічного управління у сфері містобудівної діяльності на 2019-2030 роки [57] представлено низку проблем, які стоять перед галуззю капітального будівництва. Більш детально можна ознайомитись в

Додатку А. Узагальнюючи викладений матеріал можна сказати про наступні проблеми:

- у нормативно-правовому регулюванні: некодифікованість містобудівного законодавства, неузгодженість його норм між собою та з іншим галузевим законодавством; невизначеність та суперечливість понятійного апарату; невідповідність ряду підзаконних актів органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування вимогам законів; неефективність державного та громадського контролю за здійсненням повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування;

- у питаннях забезпечення єдності та публічності процедур, технологічного забезпечення містобудівної діяльності: відсутність національної інфраструктури геопросторових даних та єдиної картографічної основи для всіх галузевих кадастрів, відсутність уніфікованих вимог щодо обов'язкового використання ГІС-технологій у просторовому плануванні;

- у сферах земельних відносин, просторового планування та будівництва у розробленні документації з просторового планування: неузгодженість містобудівного та земельного законодавства у питаннях встановлення та зміни цільового призначення земельних ділянок; непрозорість процесів формування земельних ділянок державної та комунальної власності та розпорядження ними, законодавча невизначеність врахування інтересів суміжних територіальних громад при розробленні документації з просторового планування (містобудівної документації);

- у сфері збереження довкілля та формування екологічно безпечного середовища: недостатня врегульованість питань поводження з побутовими та промисловими відходами, забезпечення енергоефективності інфраструктури населених пунктів, зниження обсягів викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря; ненадання спеціального статусу землям історико-культурного призначення та невстановлення їхніх меж, а також невнесення в натуру меж зон охорони пам'яток та охоронних зон;

- у сфері збереження та використання культурної спадщини: відсутність чітких законодавчих вимог, які унеможливили б прийняття генеральних планів історичних населених місць без історико-архітектурного опорного плану та ігнорування вимог законодавства у сфері охорони культурної спадщини при забудові територій;

- у дозвільній системі в сфері містобудівної діяльності: непрозорість та ручний режим у наданні та скасуванні містобудівних умов та обмежень; наявність корупційних ризиків у процедурах погодження відхилень від будівельних норм, здійснення експертизи та архітектурно-будівельного контролю;

- у проектуванні об'єктів будівництва: відсутність у публічному доступі раніше наданих погоджень на відхилення від будівельних норм, стандартів та правил;

- у ліцензуванні в будівництві, здійсненні авторського і технічного нагляду: наявність корупційних ризиків, зумовлених процедурами видачі ліцензій та здійснення контролю за додержанням ліцензійних умов;

- у здійсненні державного архітектурно-будівельного контролю, державного архітектурно-будівельного нагляду та ринкового нагляду: неефективне виконання функцій архітектурно-будівельного контролю через складність застосування процедури знесення чи перебудови об'єктів самочинного будівництва; низький рівень професійної компетентності значної частини інспекторів органів архітектурно-будівельного контролю, відсутність дієвих процедур оскарження дій або бездіяльності органів державного архітектурно-будівельного контролю;

- у діяльності саморегулівних організацій у сфері містобудування: відсутність повноважень саморегулівних організацій щодо контролю за діяльністю сертифікованих фахівців відповідно до стандартів саморегулівних організацій та скасування відповідного сертифіката; наявність високих корупційних ризиків, зумовлених строковим характером делегуванням повноважень саморегулівним організаціям;

- у технічному регулюванні діяльності: застарілість системи технічного регулювання в галузі будівництва; невідповідність національного Технічного регламенту будівельних виробів, будівель і споруд європейському Регламенту (ЄС) № 305/2011; незначна частка національних стандартів, гармонізованих із європейськими стандартами; низька обізнаність фахівців з вимогами європейських (EN) та міжнародних (ISO) стандартів, зокрема Єврокодів;

- у процесі публічних закупівель у сфері містобудівної діяльності: недосконалість кваліфікаційних критеріїв відбору виконавців у процесі публічних закупівель за принципом найнижчої ціни; недодержання законодавчих вимог щодо проведення архітектурних та містобудівних конкурсів, врахування їх результатів та пріоритетного права переможців на участь у наступних конкурсах;

- у ціноутворенні у сфері будівництва: застарілість підходів кошторисного ціноутворення на основі державних ресурсних норм за відсутності моніторингу ринкових цін; відсутність актуальних розцінок на зведення чи капітальний ремонт будівель та їх частин, що не дає можливості швидко і достовірно оцінити рівень зношення.

Таким чином на даний час галузь капітального будівництва України має нестійку тенденцію розвитку, причиною цього є низка як внутрішніх, так і зовнішніх загроз, які виникають у підприємств галузі, а з огляду на те, що будівельна галузь є однією з найважливіших галузей промисловості будь-якої індустріально-розвинутої країни, тому потрібно проаналізувати найбільш важливі сильні, слабкі сторони, можливості та загрози розвитку будівельного комплексу. Для цього слід привести SWOT-аналіз стану галузі капітального будівництва. Суть даного аналізу полягає в розділенні чинників та явищ, що впливають на функціонування та діяльність на чотири категорії: strengths (сильні сторони), weaknesses (слабкі сторони), opportunities (можливості), threats (загрози) Матриця SWOT-аналізу для сфери капітального будівництва України наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Матриця SWOT-аналізу для сфери капітального будівництва України

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Високий ступінь дотримання договірних зобов'язань відносно кінцевих споживачів. 2. Ефективна збутова політика на території всієї України. 3. Високий потенціал галузі (людський, технічний). 4. Ефективна політика ціноутворення. 5. Визнання будівельної сфери пріоритетним напрямом розвитку в Україні. 6. Достатньо високий внесок будівельної галузі у ВВП країни в останні роки. 7. Інвестиційний потенціал галузі 8. Наявність великих промислових підприємств (які періодично потребують ремонту, реконструкції та будівництва нових будівель та споруд) 9. Високий рекреаційний потенціал 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Низька ефективність в порівнянні з міжнародними стандартами. 2. Слабке імпортозаміщення будівельних матеріалів, будівельних механізмів та сировини 3. Недостатня кількість кваліфікованих кадрів, фахівців та робітників галузі. 4. Брак коштів та досить висока збитковість підприємств будівельної галузі. 5. Низька інноваційна активність. 6. Недосконала та застаріла нормативна база та відповідність світовим стандартам енергоефективності та високої якості, безбар'єрності, інклюзивності 7. Недостатній рівень оплати праці в порівнянні з міжнародними стандартами і як наслідок відтік кваліфікованих кадрів закордон 8. Неможливість ефективно працювати через воєнні дії 9. Бюрократичні бар'єри на шляху ефективного функціонування 10. Специфічні ризики будівельної галузі (пошкодження матеріалів, завдання шкоди третім особам та ін)
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність програми поліпшення якості будівництва. 2. Покращення бізнес-клімату в Україні, в т.ч. інвестиційної привабливості 3. Високий потенціал ринку збуту в Україні та освоєння нових напрямів діяльності 4. Реалізація проєктів на засадах державно-приватного партнерства 5. Залучення закордонних інвесторів та міжнародних організацій для співфінансування проєктів. 6. Зменшення кількості будівель та інженерних споруд незавершеного будівництва 7. Розвиток технологій використання промислових відходів у виробництві будівельних матеріалів 8. Створення технопарків та логічних центрів 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Війна в Україні 2. Нестабільна політична ситуація в країні та недосконале, часто змінюване законодавство. 3. Інфляція та нестабільність курсу валют 4. Корупційні схеми та відсутність дієвих процедур оскарження дій посадових осіб 5. Непрозорість прийняття рішень, відсутність дієвого механізму громадського контролю 6. Недостатність державних заходів для розвитку будівельної галузі. 7. Посилення податкового тиску 8. Зростання світової фінансової кризи та наслідків, спричинених війною. 9. Загроза збільшення відсоткових ставок та умов кредитування, що призводить до недоступності та нестачі фінансових ресурсів – як наслідок збільшення вартості будівництва 10. Неспроможність задовольнити потреби населення відповідно до світових стандартів та в тому числі в житловому питанні

З проведеного SWOT-аналізу галузі капітального будівництва можна сказати, що дана галузь України перебуває у складному стані. Потрібно підвищувати інноваційність будівельних проектів, велику увагу слід приділяти якості будівництва, оскільки недостатня кількість кваліфікованих працівників призводить до високого ступеня незадоволення споживачів якістю виконуваних робіт. Багато роботи залишається в рамках питання пристосування українського будівельного законодавства до європейських стандартів та нормативів.

Звичайно головним викликом сьогодення є війна та наступна ліквідація її наслідків, для подолання яких необхідні фінансові ресурси. Питання механізмів залучення інвестицій в галузь будівництва буде розглянуто далі.

2.2. Запровадження механізму залучення державних та приватних інвестицій у будівництво: світовий та вітчизняний досвід

Успіх будівельного ринку в цілому залежить від наповнення його інвестиційним ресурсом. Між параметрами інвестиційної привабливості галузі та рівнем ефективності діяльності підприємств існує тісний взаємозв'язок – чим привабливіший інвестиційний клімат та більша зацікавленість інвесторів у реалізації проектів, і тим кращі показники діяльності будівельних підприємств та більші обсяги виготовленої ними продукції.

З даними сайту Мінрегіону [23], щодо капітальних інвестицій згідно Держстату України за січень – вересень 2021 року за рахунок усіх джерел фінансування освоєно капітальних інвестицій на суму 331 666 млн. грн, що на 9,7 % більше проти відповідного періоду 2020 року (таблиця 2.2.), з них обсяг капітальних інвестицій у будівництві складає 37 505 млн. гривень.

Найбільшу частку інвестицій (72,4 %) освоєно за рахунок власних коштів підприємств та організацій.

Таблиця 2.2

Освоєння капітальних інвестицій за січень-вересень 2021 року у розрізі регіонів України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях) /у фактичних цінах 2021 року/

	Капітальні інвестиції			
	Обсяг освоєння капітальних інвестицій, млн.грн.	У % до відповідного періоду 2020 року	Індекси капітальних інвестицій у житлове будівництво, у % до відповідного періоду 2020 року	Питома вага регіону у загальному обсязі освоєних капітальних інвестицій, %
Всього по Україні	331 666	109,7	117,3	100,0
у тому числі				
Вінницька	8 848	116,5	66,5	2,7
Волинська	5 398	60,8	131,1	1,6
Дніпропетровська	41 860	106,8	100,2	12,6
Донецька	18 641	108,1	143,0	5,6
Житомирська	6 071	138,7	115,2	1,8
Закарпатська	3 171	117,2	86,0	1,0
Запорізька	11 652	144,8	58,6	3,5
Івано-Франківська	5 781	163,6	144,2	1,7
Київська	23 434	129,8	155,0	7,1
Кіровоградська	3 757	87,9	99,5	1,1
Луганська	2 266	141,2	87,3	0,7
Львівська	15 455	144,8	81,0	4,7
Миколаївська	5 203	96,3	43,7	1,6
Одеська	12 517	106,9	121,5	3,8
Полтавська	15 656	101,5	97,8	4,7
Рівненська	3 658	126,0	130,4	1,1
Сумська	4 852	124,1	83,2	1,5
Тернопільська	5 327	120,2	166,8	1,6
Харківська	12 535	108,0	108,0	3,8
Херсонська	3 398	119,8	99,6	1,0
Хмельницька	7 673	108,1	177,2	2,3
Черкаська	6 052	114,1	96,2	1,8
Чернівецька	2 311	145,0	192,5	0,7
Чернігівська	4 194	105,7	55,0	1,3
м.Київ	101 957	101,9	111,2	30,7

Приросту капітальних інвестицій порівняно з відповідним періодом минулого року досягнуто у 22 регіонах України. Значне зростання відбулось у Івано-Франківській (на 63,6 %), Чернівецькій (на 45 %) та Запорізькій (на 44,8 %) областях (табл. 2.2).

Значне зменшення темпу освоєння капітальних інвестицій у Волинській області на 39,2 % (табл. 2.2).

У розрахунку на 1 особу наявного населення за січень-вересень 2021 року найбільше капітальних інвестицій освоєно в м. Києві (34 420 грн), що у 4,3 разів перевищує середній показник по Україні (7 975 грн). Високим зазначений показник є також у Дніпропетровській (13 323 грн), Київській (13 103 грн) та Полтавській (11 415 грн) областях. Низький рівень інвестиційного забезпечення у Луганській (1 068 грн) області.

Таким чином обсяг капітальних інвестицій у будівництво за січень-вересень 2021 року становив 37 505 млн. гривень, що склало лише 11.3% від загального обсягу інвестицій. Можна спостерігати збільшення цього показника у порівнянні з минулими роками (наприклад у 2018 році він становив 9,8% від загального обсягу інвестицій) [20], проте він все одно не достатньо великий.

Як зазначила у своїй статті Адамська Ірина [1] малий потік інвестицій у будівельну галузь пов'язаний насамперед з тим, що на сьогодні вона є дуже витратомісткою. Будівництво промислових об'єктів практично відсутнє, тому що таке будівництво потребує великих інвестицій, держава не зацікавлена в будівництві великих промислових об'єктів, а інвестор (як зарубіжний, так і вітчизняний) в нинішній економічній ситуації в Україні не ризикує вкладати великі кошти. Будівництво соціальної інфраструктури (школи, садочки тощо) комунальної інфраструктури (труби, мережі й т. д.) та повністю залежить від фінансового наповнення місцевих бюджетів, бажання місцевої влади та економічної ситуації, яка б дозволяла розгорнути відповідну програму будівництва. Єдиним напрямом, завдяки якому виживає та потроху розвивається будівельна галузь сьогодні, є будівництво житла. Основним інвестором у даному випадку виступає населення.

Інвестиційно-будівельний комплекс України є складною системою, що складається з ряду взаємозв'язаних економічних підсистем, що володіють певною незалежністю і самостійністю у виборі оптимального режиму свого функціонування, що не може не відбитися на поведінці системи в цілому (рис. 2.3) [26].

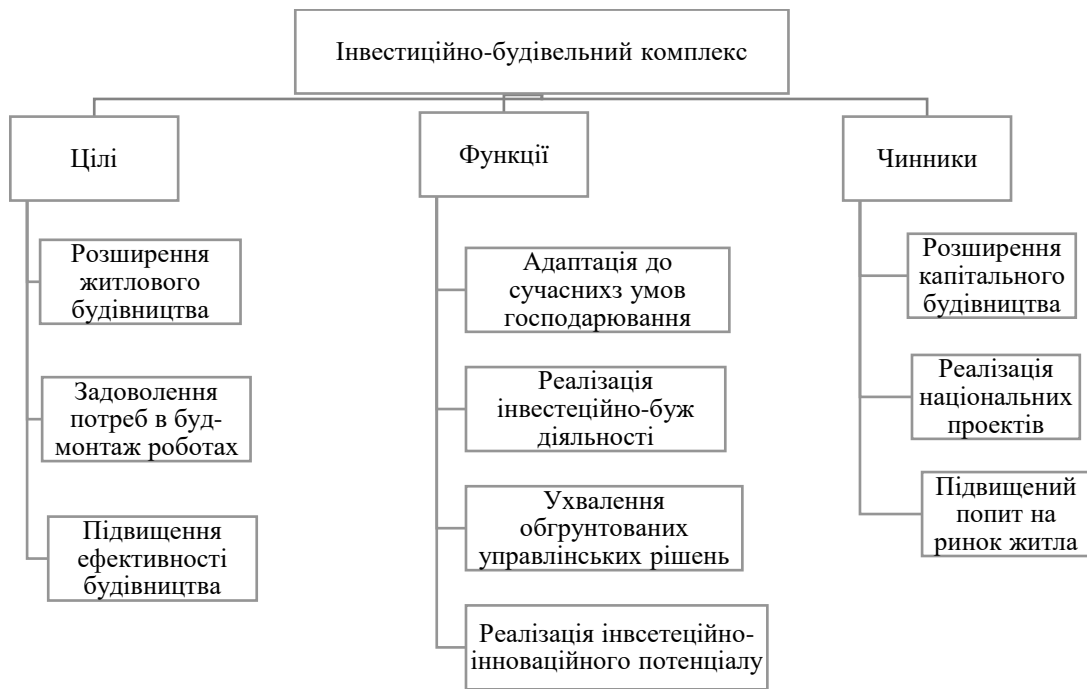

Рис. 2.3. Системний підхід до функціонування інвестиційно-будівельного комплексу

Залучення інвестицій в капітальне будівництво напряму пов'язано із станом інвестиційного ринку в цілому та виваженого підходу до регулювання. На жаль, український ринок капіталів з самого початку його становлення діє тільки по напряму, що пов'язаному з оборотом інвестицій, забезпечує перелив капіталу за допомогою купівлі-продажу фінансових активів, що, безумовно, має спекулятивний характер. В умовах відсутності розвиненого ринку інвестицій навряд чи можливо аргументовано довести існування ефективного реального будівельного ринку. Разом з тим в даний час необхідна розробка загальної концепції розвитку інвестиційно-будівельних комплексів, одним з питань якої є розгляд системних підходів до управління [26].

Для свого подальшого розвитку будівельна галузь потребує значних капіталовкладень, джерелами яких можуть бути як вітчизняні, так і закордонні інвестори. Процедура залучення інвестицій вимагає оцінювання ділової активності підприємств. Ділова активність – це виробничі досягнення підприємства, основними критеріями яких є показники, що характеризують обсяг виробництва [32].

На сьогодні на рівень інвестиційної привабливості фінансування

будівництва негативно впливають такі фактори:

- війна в Україні;
- низький рівень доходів населення;
- стрибки курсу гривні;
- відтік капіталу в офшори;
- проблем банківської системи.

Ще одним стримуючим фактором для інвестора від вкладання коштів у фінансування будівництва є ризики, через які він може втратити свої гроші.

На сьогодні відповідно до постанови КМУ Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні державна підтримка реалізації інвестиційних та інноваційних надається у формі [50]:

- державних гарантій для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань за запозиченнями суб'єктів господарювання державного сектору економіки;

- прямого бюджетного фінансування та співфінансування;
- відшкодування відсоткових ставок за кредитами, отриманими суб'єктами господарювання у комерційних банках;

- часткової компенсації вартості виробництва продукції;
- кредитів за рахунок державного бюджету;
- субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам;
- кредитів (позик) і грантів міжнародних фінансових організацій, залучених державою або під державні гарантії;

- податкових, митних та валютних преференцій.

Всі ці механізми є доцільними для державно-приватного партнерства в галузі капітального будівництва.

Для подолання негативних чинників, що гальмують темпи та об'єми фінансування будівництва, необхідне прийняття рішень системного характеру. Найбільшу роль в таких умовах відводиться державі, як головному регулятору ринку.

06.10.2022 Верховною Радою України прийнято за основу Проєкт Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення

механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України".

Основна ідея — спрощення процедури підготовки та реалізації проєктів державно-приватного партнерства (ДПП) [33].

Ним передбачено:

- впровадження електронної системи закупівель для проєктів ДПП за стандартами ЄС;

- впровадження різних типу проєктів ДПП, заснованих на платежах з бюджету, де держава не передає інвестору ризик попиту, а по суті оплачує "інфраструктуру в розстрочку" для післявоєнного відновлення України;

- спрощення процедури підготовки проєктів ДПП, особливо, що стосуватимуться відновлення інфраструктури у післявоєнний період, проєктів нового будівництва, що пов'язані з післявоєнною перебудовою економіки, а також "малих" проєктів до 5,3 млн євро (можливість підготовки таких проєктів без підготовки ТЕО та аналізу ефективності);

Плюси:

- скорочення термінів оформлення ДПП.

- впровадження електронної системи яку наразі використовують у ЄС система.

- збільшення сфер застосування ДПП.

Створення та ефективне функціонування механізму залучення інвестицій з метою реформування та гармонізації сфери капітального будівництва України повинне спиратися на наступні процеси, які були розглянуті Левицьким Р.Й. в своїй статті, але є актуальними сьогодні [29]:

- виділення і облік переваг і недоліків напрямків залучення іноземних фінансових коштів;

- прогнозована оцінка (з подальшим її уточненням) необхідних для України або її окремих регіонів обсягів іноземних інвестицій за основними напрямках їхнього використання;

- узагальнення існуючих в інших країнах систем залучення іноземних інвестицій у розвиток (реформування) національних або регіональних економік та їхніх провідних секторів з метою можливого використання в Україні ефективно діючих аспектів таких систем;

- змістовно-елементне обґрунтування комплексного механізму залучення інвестицій.

Впроваджений за даною схемою механізм залучення іноземного капіталу може бути ефективним в Україні і її регіонах для фінансового забезпечення структурної трансформації, насамперед будівельної галузі.

З метою ефективного запровадження механізму залучення інвестицій в сферу капітального будівництва необхідно розглянути досвід зарубіжних країн.

Міжнародний досвід свідчить про високу ефективність партнерських відносин між державою та приватним сектором, а також про доцільність залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів під час реалізації складних масштабних проєктів у різних галузях. До того ж світовий досвід доводить, що залучення приватного капіталу до реалізації важливих, але затратних інфраструктурних та соціальних проєктів, дозволяє досягти стрімкого розвитку та економічного зростання без значних капіталовкладень з боку держави, які можуть бути використані більш раціонально на інші цілі [25].

Світовий обсяг приватних інвестицій в інфраструктуру за підсумками 2010 року становив \$322 млрд, з яких 36% належать до похідних ринків (торгівля наявними інфраструктурними активами). У 2019-му, "доковідному", році обсяг інфраструктурних ринків сягнув \$513 млрд, а частка похідних ринків – 75%. Обсяг первинних інвестицій у нові та підприємства, що вже існують, знизився на 4% – з \$156 до \$106 млрд [41].

Механізм співпраці держави та бізнесу у своєму сучасному вигляді вперше був упроваджений наприкінці 70-х рр. ХХ ст. у Великій Британії. Британська модель державно-приватного партнерства (ДПП) отримала назву "приватної фінансової ініціативи" (private financing initiative). Особливістю британської моделі є те, що компенсація витрат приватного інвестора здійснюється згодом за рахунок прибутків від експлуатації (нерідко інвестор залучається до подальшої

експлуатації об'єкта і організації його діяльності) чи бюджетних виплат. Інвестиційні проекти, що впроваджено у Великій Британії в форматі ДПП у період 1987 – 2008 рр., стосуються таких секторів економіки: транспорт, охорона здоров'я, будівництво, освіта, оборона, житловий сектор, телекомунікації та інформаційні технології, комунальна інфраструктура тощо. За даний період було підписано контрактів з ДПП на загальну суму 65,5 млрд фунтів стерлінгів [27].

У Великобританії основна увага у процесі планування та реалізації проектів державно-приватного партнерства приділяється соціальній сфері (будівництво або переоснащення шкіл, лікарень, будівель суду, поліції, пожежних частин та інших муніципальних об'єктів), транспортній інфраструктурі та інформаційним технологіям. Позитивно реалізованими вважаються також проекти з будівництва автошляхів у Фінляндії, реконструкції аеропортів та регіональних доріг у Португалії, а також оновлення мереж водопостачання та будівництва швидкісних доріг у Франції [25].

Яскравим прикладом успішного залучення приватного капіталу до реконструкції та будівництва об'єктів державної форми власності є такі країни як Франція, Італія, Іспанія, де завдяки такому залученню вдалось модернізувати транспортну інфраструктуру вище вказаних країн. Так, за даними Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України, Франція має 5830 км автомобільних доріг, побудованих та експлуатованих на умовах концесії; загальна довжина іспанських автобанів, побудованих концесіонерами, становить близько 1000 км [60].

Досвід США говорить про те, що основним чинником структурних змін в економіці став науково-технічний прогрес, який сприяв позитивним трансформаціям на всіх рівнях. Починаючи з 80-х років ХХ ст. причиною структурної трансформації економіки США було значне прискорення темпів науково-технічного прогресу, поява новітніх форм і методів організації, а також управління інноваційними процесами, розширення можливостей адаптації різних сфер господарства країни до нововведень. Уряд США при визначенні перспектив розвитку економіки вважає пріоритетним використання програмно-цільового методу планування на регіональному рівні. Контроль над

виконання федеральних програм здійснюється на рівні штатів, що дозволяє скорочувати управлінські витрати, більш гнучко й ефективно вирішувати конкретні місцеві проблеми [30].

Проекти ДПП в США здійснюються вже більше 200 років. На сьогодні тисячі проектів впроваджуються в сферах водопостачання, каналізації, транспорту, міського розвитку і надання соціальних послуг. Сьогодні середне американське місто працює з приватними партнерами в рамках 23 з 65 основних муніципальних послуг, використання партнерських контрактів збільшується [4].

Інвестиційне забезпечення атакуючої стратегії здійснення процесів структурно-інвестиційної політики, реалізованої в США, базується на використанні позитивних внутрішніх та зовнішніх коштів. Для реалізації цієї стратегії були забезпечені сприятливі стартові умови виходу на ринок, вигідне геополітичне положення, диверсифікована структура виробництва, державна підтримка. Сценарій атакуючої стратегії фінансування структурних перетворень застосовується для регіонів, які характеризуються найбільш сильною та стійкою реакцією на перетворення, в яких реформи здійснюються найшвидшими темпами [28].

В Нідерландах вперше до державно-приватного партнерства звернулися у 1980 році, але, як пріоритетної форми розвитку економіки. Державно-приватне партнерство у Нідерландах стало альтернативою програмам приватизації або існуванню винятково приватного сектора в окремих галузях господарства [36].

Перші проекти ДПП були пов'язані з будівництвом автодоріг регіонального значення та мереж високошвидкісних залізничних доріг. Всі проекти виявилися успішними, оскільки надавали послуги хорошої якості за меншу ціну. Проте у процесі їх упровадження відчувався брак знань і досвіду реалізації, а також проведення оцінки успішності внаслідок того, що проекти ДПП були складними, абсолютно новими і передбачали застосування новітніх схем, які не повторювалися з проекту в проект. Крім того, на той час були відсутні проекти, які б держава мала змогу заздалегідь опрацювати та запропонувати бізнесу для інвестування. З цих причин Міністерством інфраструктури та докілья Нідерландів було створено спеціальний

Департамент державно-приватного партнерства, функціями якого стало здійснення загальної координації, консультування і оцінка проектів з точки зору перспектив для подальшого розгортання у вигляді ДПП. Департамент державно-приватного партнерства консультує міністра щодо проектів ДПП і доповідає парламенту про хід підготовки та реалізації проектів. Його завданням є також безпосередня участь у реалізації проектів, перш за все, шляхом фінансування окремих напрямів у контрактах життєвого циклу. Якщо проекти підходять під цілі та принципи ДПП, тоді урядом ініціюється їх реалізація. Якщо ні, то відповідне обґрунтування надається Департаментом до парламенту [36]. Найбільш поширеною формою ДПП у Нідерландах є контракт життєвого циклу, крім нього використовуються концесії, проекти комплексного освоєння територій, альянси тощо. Зазвичай сьогодні сферою застосування ДПП є будівництво доріг, а також використання державно-приватного партнерства при будівництві освітніх установ, музеїв, медичних закладів. Аналіз розвитку ДПП показує два основних способи організації форм партнерства. По-перше, державний сектор та приватні партнери приєднуються до існуючої компанії або спільно засновують змішану компанію (у якій держава загалом має більший вплив). Головна характеристика такого способу – об'єднання державних і приватних фінансів. По-друге, представники держави і приватного бізнесу укладають договори (контракти) про співробітництво і взаємні дії. Це може бути Договір про співпрацю, Договір про управління компанією, Договір про реалізацію, Лізинговий договір, Договір концесії і т. і. [36].

Ще однією формою співпраці держави та комерційного сектору є концесія. Договір концесії (концесійний договір) – договір, відповідно до якого уповноважений орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування (концесіодавець) надає на платній та строковій основі суб'єкту підприємницької діяльності (концесіонеру) право створити (побудувати) об'єкт концесії чи суттєво його поліпшити та(або) здійснювати його управління(експлуатацію) відповідно до цього Закону з метою задоволення громадських потреб.

Одним із лідерів з використання концесійного механізму будівництва та експлуатації доріг є Франція. Так, у Франції близько 300 автомобільних доріг

експлуатуються на умовах концесії, чим обґрунтований аналіз концесійного законодавства цієї країни. У Франції закон про концесії у сфері суспільних послуг (житлово-комунальне господарство, дорожнє будівництво та експлуатація, енергетика тощо) існує ще з часів Наполеона, тобто перші концесії приватним компаніям видавалися ще на початку XIX ст [60].

Заслуговує на увагу й досвід концесійної діяльності Італії. Серед умов реалізації концесійної політики в країні варто виокремити те, що із самого початку був передбачений державний контроль за будівництвом та експлуатацією доріг, визначені обов'язкові відрахування компаній-концесіонерів до державної казни, а також важливою умовою концесійних договорів стало будівництво нових транспортних ліній [60].

Трохи пізніше подібну форму участі держави в інфраструктурних проєктах перейняла Іспанія, де концесійні механізми були більш обґрунтовані й досконалі, ефект від запровадження яких перевершив успіх інших країн. За одне десятиліття в Іспанії була модернізована майже вся інфраструктура [60].

Отже, прикладом вдалого концесіонування в сучасній практиці є досвід низки зарубіжних країн, який може бути взятий до уваги під час удосконалення концесійного законодавства й практики втілення концесійної діяльності в Україні.

Таким чином, в ідеальних умовах реалізація проєктів державно-приватного партнерства надає бізнесу можливість співпрацювати з державою та/або місцевим самоврядуванням, отримувати прибутки, державну підтримку та доступ до окремих ресурсів або інфраструктури, а державі — реалізовувати дійсно важливі та нагальні проєкти, несучи менший тягар витрат і ризиків.

Серед недоліків проєктів державно-приватного партнерства в країнах ЄС зазначається про те, що зазвичай вони є найдорожчим способом фінансування того чи іншого проєкту, а також що у проєктах державно-приватного партнерства відсутня достатня прозорість та адекватний розподіл ризиків між учасниками. Ще в жовтні 2017 р. понад 150 організацій з усього світу підписали маніфест, в якому закликали Світовий банк та подібні органи припинити просування державно-приватного партнерства [25].

Аналогічна ситуація склалася в Китаї в результаті будівництва шосе у провінції Чжецзян, плата за користування яким в окремих випадках у 7 разів перевищувала стандартну плату. Як свідчить світова практика, найризикованішими є проекти державно-приватного партнерства саме у сфері дорожньої інфраструктури (зокрема, платних доріг) [25].

Таким чином, як і будь-яка модель відносин, що містять елемент фінансового та організаційного ризику, державно-приватне партнерство має приклади не тільки фантастично вдалої реалізації, але й повних провалів, однак перелічені невдалі проекти державно-приватного партнерства не означають, що є сенс взагалі відмовитися від практики їх застосування. Потрібно лише зважати на те, що такі проекти мають бути виваженими, проаналізованими щодо кожного з можливих ризиків та прорахованими до кожного кроку. При цьому партнери в такій моделі інвестицій мають бути рівноправними учасниками відносин, які поділяють між собою не тільки фінансові вигоди та соціальний ефект від реалізації проекту, але й ризики та весь тягар визначених угодою зобов'язань [25].

Отже Україні для подальшого успішного розвитку можна брати за основу найкращі традиції державно-приватного партнерства та розробляти механізми покращення інвестиційного клімату в галузі капітального будівництва.

2.3. Напрями гармонізації сфери капітального будівництва та перспективи співробітництва між Україною та ЄС в цій сфері

Сталий розвиток сфери капітального будівництва може бут забезпечений тільки за умови сталого розвитку країни в цілому та за умови оптимізації різних її галузей. На сьогоднішній час ця галузь має можливість забезпечити основні стандарти сталого розвитку: зростання рівня добробуту людей і стандартів проживання, розвиток промисловості країни, з дотриманням сучасних світових стандартів енергоефективності, енерго та ресурсозбереження, раціонального землекористування, екології та захисту навколишнього середовища. При цьому

повинна забезпечуватися прибутковість побудованих об'єктів при їх подальшій експлуатації, оскільки сучасним трендом є не тільки забезпечення якісного і дешевого будівництва, а й подальшого ефективного використання побудованих об'єктів [37].

Українське суспільство обрало шлях євроінтеграції, Війна в Україні тільки закріпила та прискорила ці процеси. У зв'язку з цим постає необхідність узгодження та гармонізації українського законодавства з європейською будівельною практикою.

Впродовж останніх років Мінрегіон, як центральний орган державної влади, що відповідає за формування та реалізацію політики в галузі будівництва, виконав велику роботу по підготовці та реалізації планів боротьби з корупцією та підвищення рівня прозорості власної діяльності як органу влади, так і структур, які знаходяться в сфері відповідальності Міністерства. Проведена значна робота по гармонізації українського галузевого законодавства з європейськими нормами [57].

Розвиток нормативної бази в Україні здійснюється з використанням досвіду Європейського Союзу (відносно гармонізації законодавства України в сфері будівництва і нормативної бази, відносно проектування будівельних конструкцій, стандартів на будівельні вироби). Основним із напрямків розвитку нормативної бази в Україні є впровадження національних стандартів, гармонізованих з Єврокодами.

Згідно з ДБН А.1.1-94:2010 Єврокод – це Європейський стандарт із проектування будівельних конструкцій. В Єврокодах містяться вимоги щодо проектування будівельних конструкцій.

19 травня Верховна Рада України прийняла за основу проект закону «Про надання будівельної продукції на ринку» (реєстр. № 2698), яким в українське законодавство імплементується Регламент (ЄС) № 305/2011 Європейського Парламенту і Ради щодо встановлення гармонізованих умов для розміщення на ринку будівельної продукції.

Регламент (ЄС) №305/2011 встановлює гармонізовані умови для розміщення на ринку будівельних виробів держав-членів з метою створення на території Євросоюзу єдиного економічного простору та головне – недопущення на внутрішні ринки його членів продукції та послуг, що можуть містити загрозу життю та здоров'ю людей та наносити шкоду оточуючому середовищу [38].

Усвідомлюючи виклики сучасності та підтримуючи вектор більшості країн світу на боротьбу з бідністю, захист навколишнього природного середовища та забезпечення миру і процвітання для всіх людей у світі, Президентом України Володимиром Зеленським у 2019 році підтримано глобальні Цілі сталого розвитку до 2030 року, проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй. Згідно програми діяльності Кабінету міністрів України за Червень, 2020 [56] для досягнення довгострокового економічного та соціального розвитку держави, для забезпечення економічного розвитку та, як наслідок, підвищення рівня благополуччя населення проголошено ряд напрямів діяльності в різних сферах господарювання. Зокрема перед Мінрегіоном в рамках гармонізації вітчизняного законодавства відповідно до стандартів ЕС стоїть ряд задач та викликів, що потребують вирішення. З повним списком цих задач можна ознайомитись в Додатку Б. Ці проблемні питання, актуальні для галузі капітального будівництва, можна розділити на декілька блоків та виділити основні.

1. Регіональний розвиток:

- розроблення та затвердження стратегічних документів національного рівня: зокрема, Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року та плану заходів з її реалізації на 2021—2023 роки, Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на період до 2027 року;

- створення дієвої системи моніторингу та оцінки ефективності реалізації проектів регіонального розвитку, відібраних на нових конкурсних засадах;

- забезпечення якісного стратегічного планування в об'єднаних громадах.

2. Місцеве самоврядування, територіальна організація влади та адміністративно-територіальний устрій:

- сприяння закріпленню реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні шляхом внесення відповідних змін до Конституції України;

- розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, в тому числі щодо повноважень територіальних органів центральних органів виконавчої влади, їх підрозділів з урахуванням принципу субсидіарності та нової територіальної основи;

- створення сприятливих правових умов для залучення жителів територіальних громад до прийняття управлінських рішень на місцях, розвиток форм місцевої демократії;

- створення та адміністрування Державного реєстру повноважень органів місцевого самоврядування в рамках реалізації нової бюджетної програми "Електронне урядування у сфері розвитку громад та територій України".

3. Містобудування, нормування та технічне регулювання у будівництві:

- впровадження ефективної системи державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду шляхом розмежуванням існуючих повноважень, дозвільних і реєстраційних функцій від здійснення архітектурнобудівельного контролю та нагляду;

- запровадження нового виду містобудівної документації – комплексного плану просторового розвитку території громади, сприяння їх розробленню територіальними громадами;

- цифровізація послуг у сфері будівництва, запровадження Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва;

- удосконалення механізму застосування будівельних норм, гармонізованих з нормативними документами ЄС, забезпечення більш широкого доступу до діючих будівельних норм та оптимізації процедури їх розроблення.

4. Житлова політика та благоустрій:

- розроблення практичного механізму здійснення комплексної реконструкції застарілого житлового фонду;

- удосконалення програм державної підтримки щодо забезпечення громадян житлом, у тому числі шляхом іпотечного кредитування.

5. Енергоефективність житлових і громадських будівель:

- розроблення та впровадження загальнодержавної програми термомодернізації будівель, якою буде визначено стратегічний пріоритет та реалізовано заходи щодо підвищення енергоощадності та енергоефективності;

- реалізація Національного плану щодо енергонезалежних будівель та приєднання до Європейської Зеленої Угоди щодо впровадження "Хвилі реновації будівель" як способу подолання енергетичної бідності;

- удосконалення процедур та прискорення процесу сертифікації енергетичної ефективності будівель;

- забезпечення функціонування та стабільного фінансування Фонду енергоефективності, гармонізація програм Фонду із місцевими програмами для підвищення темпів впровадження енергоефективних заходів у багатоквартирних житлових будинках.

Необхідно звернути увагу на досить велику кількість заходів, які щорічно проводить Мінрегіон для запровадження принципів Концепції публічного управління у галузі будівництва у вигляді семінарів, конференцій, круглих столів, нарад та робочих зустрічей з представниками центральних органів влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, бізнесу та підприємництва, з громадянами. Це дає можливість зробити висновок про регулярність такої роботи, її значні обсяги та певну ефективність [57].

Позитивним явищем останніх років можна назвати зростання кількості неурядових організацій та окремих громадських активістів, які метою своєї діяльності визначають боротьбу з корупцією, збільшення прозорості діяльності органів влади і уповноважених на це відповідних органів, полегшення доступу до інформації та інші важливі напрями роботи в рамках принципів Концепції публічного управління у галузі будівництва. В даний час рівень субсидіарності та децентралізації в галузі будівництва слід оцінити як досить високий – галузь належить до числа галузей з найвищим рівнем приватної форми власності

підприємств, в галузі практично відсутні вертикальна підпорядкованість центрального, регіональних та місцевих органів управління (крім органів ДАБІ) [57].

Узгодження українського законодавства у сфері капітального будівництва та його управління із європейським відповідно до Угоди про Асоціацію є об'єктивною вимогою часу. Відповідні закони дозволяють усунути технічні бар'єри, що стримують залучення міжнародних інвестицій в Україну. Нормативна база встановлює основні вимоги до споруди з точки зору безпеки, охорони здоров'я, довговічності, енергозбереження, охорони довкілля протягом усього її життєвого циклу – від проектування до демонтажу.

В рамках приведення законодавства країни у відповідність до міжнародних стандартів Україна може розраховувати на зовнішні кредитні програми. Передусім, йдеться про позики Міжнародного валютного фонду (МВФ, зокрема програма стенд-бай, якщо транш надходить на бюджетні цілі як у 2020 році), ЄС (зокрема, макрофінансова допомога), або ж Світового банку (програмна позика на політику розвитку). Ці позики надаються Україні за умови виконання певних заходів та впровадження визначених реформ [65].

Водночас ряд МФО позичає Україні кошти на пільгових умовах на фінансування визначених проєктів соціального та економічного розвитку. Йдеться про такі міжнародні фінансові організації, як Міжнародний банк реконструкції та розвитку та Фонд чистих технологій (МБРР), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк(ЄІБ), Північна екологічна фінансова корпорація (НЕФКО), Європейське співтовариство з атомної енергії та Німецька Кредитна Установа для Відбудови (KfW). Ці МФО, зокрема, фінансують проєкти, пов'язані з будівництвом нових доріг, оновленням міського транспорту та матеріальної бази медичних закладів. Таке адресне фінансування є важливим, оскільки фінансуються саме проєкти розвитку, на які через високі поточні видатки Україні часто бракує коштів, що призвело до зношеності інфраструктури. Важливо, що всі ці проєкти мають чітко визначені цілі та результативні

показники, а тому дозволяють оцінити успішність їх впровадження [65]. В червні 2022 року Україна отримала статус кандидата в ЄС, що є дуже важливим щонайменше з двох причин.

По-перше, – це кредитування. Статус кандидата дає нам можливість зосередитися на Україні ще більше, ніж раніше. Ми можемо розглядати надання особливих пакетів фінансування.

По-друге, – це технічна допомога, тому що ми говоримо про фінансування інвестиційних проєктів. Але для підготовки інвестиційних проєктів дуже важливо мати експертів, професіоналів, які б підтримували український уряд і українців загалом, щоб розробляти вигідні проєкти.

Якщо ще до цього рішення реалізовувались проєкти в рамках фінансування європейськими програмами, то в майбутньому буде тільки покращувати та поглиблювати позитивну тенденцію [70].

Головним питанням на сьогоднішній час є найскоріше припинення цієї жахливої війни повною перемогою України. Щодо довгострокової перспективи – ми чуємо від світових лідерів про так званий "план Маршалла", якщо ми говоримо про відбудову та відновлення України в майбутньому [70].

Завдання держави з огляду на це - продумати та втілити в життя стратегічно важливі проєкти, що потрібні сьогодні та будуть актуальні в майбутньому України.

РОЗДІЛ 3

ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА (НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

3.1. Особливості управління галуззю капітального будівництва регіону в довоєнний період

На всіх етапах розвитку цивілізованого суспільства будівельна галузь була і залишається визначною складовою технічного прогресу суспільства, покращуються умови та якість життя населення, втому числі інфраструктура, яка є фундаментом для розбудови економіки. Проекти так званої фізичної інфраструктури, особливо державні інвестиції у будівництво, позитивно впливають на зростання економіки [35].

У створенні інфраструктурних проектів на передовій знаходиться будівельна індустрія – галузь, яка створює об'єкти фізичної інфраструктури, та спроможна стимулювати істотне економічне зростання [35].

Важливість будівельної галузі неодноразово розглядалось в роботі в масштабах всієї країни, проте необхідно відмітити конкретне значення для нашого регіону.

Дніпропетровщина – край козацтва і космічне серце України. Наша область є унікальною та різноманітною, має багату історію та вкрай велике значення для економіки країни.

Варто відмітити, що будівельна галузь є однією з найбільш масштабних і важливих в області. Сектор будівництва є показником рівня розвитку економіки регіону, оскільки визначає стан багатьох сфер, для яких виступає матеріальною базою. За своєю структурою будівельний сектор представляє специфіку економіки регіону – промислового центру України. За підсумками 2019 року, половина усіх капітальних інвестицій у Дніпропетровській області (\$1,65 млрд) направлена на будівництво і така тенденція зберігається з 2013 року. Майже

третину з цих коштів було вкладено в розвиток інфраструктури регіону з державного та місцевих бюджетів [17].

Реформа децентралізації, яка почалась у 2014 році, мала позитивний ефект та поштовх для будівельного сектору, адже вона націлена на розширення повноважень та фінансових ресурсів кожної громади. Реформа передбачає формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад. Цей процес дозволив формувати відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування значний дієвий і спроможний інститут місцевого самоврядування на базовому рівні – об'єднані територіальні громади (ОТГ).

Відповідно до процесів децентралізації передбачається розробка низки стратегічних документів державного та регіонального рівнів: Стратегії сталого розвитку "Україна - 2020" [54], Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р. [46] разом з якими в усіх областях реалізуються регіональні стратегії розвитку. На сьогоднішній день стратегія як інструмент публічного управління усе частіше використовується територіальними громадами, хоча формування та реалізації стратегій для органів місцевого самоврядування базового рівня законодавчо не унормовано. Стимулюючим фактором для розробки та впровадження стратегій розвитку в ОТГ є можливість їх участі в конкурсі грантів Державного фонду регіонального розвитку, яка пов'язана із вимогою розробки об'єднаною громадою стратегічного плану [62].

Керуючись законами України "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про місцеві державні адміністрації", відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 26953 "Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки", урахувавши висновки й рекомендації постійної комісії обласної ради з питань соціально-економічного розвитку області, бюджету та фінансів, обласна рада вирішила:

Затвердити Стратегію регіонального розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року. (далі – Стратегія) [55].

Стратегія охоплює ключові напрями розвитку Дніпропетровщини, враховує специфіку регіонального планування, особливості соціально-економічного розвитку регіону та спрямована на вирішення його сучасних проблем. Стратегія забезпечує системний та комплексний підхід до подальшого розвитку області з метою ефективного використання наявного потенціалу. У ній ставляться стратегічні та операційні цілі розвитку регіону на основі принципів сталого розвитку.

Особлива увага приділена галузі капітального будівництва, яка забезпечує створення комфортних умов життя населення відповідно до європейських стандартів, оновлює соціальну інфраструктуру та забезпечує робочими місцями. Від ефективного механізму управління в регіоні залежить його процвітання та зріст.

Департамент капітального будівництва Дніпропетровської обласної державної адміністрації (далі – Департамент), виконуючи функції замовника будівництва об'єктів житлово-комунального і соціального призначення на території Дніпропетровської області забезпечує реалізації державної політики у галузі будівництва [13]. Від того, наскільки успішно та якісно організовано робочий процес в департаменті, залежить якість кінцевого продукту та строки його отримання.

Метою діяльності Департаменту капітального будівництва є здійснення повноважень, встановлених чинним законодавством щодо виконання функцій замовника на будівництво, реконструкцію та капітальний ремонт об'єктів соціальної інфраструктури. Департамент забезпечує виконання показників соціально-економічного і культурного розвитку області в напрямку будівельних робіт з розширення, реконструкції, виконання завдання в якості замовника будівництва об'єктів освіти, охорони здоров'я, транспорту, громадського харчування, комунального господарства, споруд культурно-побутового та іншого призначення, ефективного використання капітальних вкладень, що

спрямовані на зазначені цілі. Сприяння впровадженню в будівництво прогресивних рішень та методів будівництва, нових будівельних матеріалів, конструкцій та виробів. Департамент бере участь у підготовці заходів щодо регіонального розвитку, приймає участь в реалізації державних і бюджетних програм з питань будівництва.

Департамент в установленому законодавством порядку та у межах повноважень взаємодіє зі структурними підрозділами, апаратом обласної державної адміністрації, органами місцевого самоврядування, територіальними органами міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також підприємствами, установами та організаціями з метою створення умов для провадження послідовної та узгодженої діяльності щодо строків, періодичності одержання і передачі інформації, необхідної для належного виконання покладених на нього завдань та здійснення запланованих заходів [42].

В рамках національної пронарами «Велике будівництво» та грамотному управлінню в регіоні в останні роки було в рази покращено соціально значиму інфраструктуру.

Станом на листопад 2021 року міністр інфраструктури Олександр Кубраков, інформував за 2 роки оновлено та побудуємо понад 557 км доріг у Дніпропетровській області. Це у понад 4 рази більше, ніж у попередні 10 років [22].

До кінця 2021 року було відкрито II чергу Південного обходу Дніпра, який довгий час був найбільшим довгобудом області.

Крім того, восени розпочались роботи у Міжнародному аеропорту "Дніпро", який після оновлення зміг би приймати 11 тис. пасажирів на добу. Реалізація проєкту була розрахована на 3 роки, у 4 черги. Паралельно відбувалось відновлення аеропорту "Кривий Ріг".

Окрім цього у 2021 році в Дніпропетровській області здали майже 100 об'єктів соціальної інфраструктури, таких як школи, садочки, амбулаторії, дороги. у 2021 році в Україні звели "з нуля" та оновили 115 шкіл та дитсадків, 33 лікарні, 237 сільських амбулаторій, 22 басейни та понад 7 тисяч км державних і місцевих доріг. Область стала лідером з реалізації програми президента

Володимира Зеленського "Велике будівництво" [34]. Наглядно це можна побачити на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Результати програми "Велике будівництво" за 2021, Дніпропетровська ОДА [2]

Основною продукцією, яка створюється внаслідок належного функціонування будівельного комплексу та її вдалого управління, є закінчені будівництвом, реконструкцією і підготовлені для експлуатації об'єкти інфраструктури та інше. В планах на наступний рік було проведення ще більш масштабної модернізації інфраструктури Дніпропетровської області та забезпечення житлових умов населення.

Проте війна внесла свої невіправні корективи. Однак як можна побачити реалізація стратегічних планів та програм при виваженому управлінні відбувається прискореними темпами та має позитивний успішний ефект для кінцевого користувача.

3.2. Програмно-цільові підходи як інструменти стратегічного управління розвитком галузі капітального будівництва регіону

Основа для розвитку капітального будівництва мають становити такі господарсько-правові засоби, як довгострокові плани та державні програми економічного розвитку. Тільки з їх урахуванням мають визначатися державні замовлення та завдання. В умовах обмеження коштів значну увагу слід приділити проектам, пріоритетним для держави і суспільства, передбачати заходи з ефективного використання збудованих об'єктів після закінчення реалізації проекту та можливості їх експлуатації без витрачання значних бюджетних коштів.

Початок використання програмно-цільових методів державного регулювання належить до 30-х рр. ХХ ст. в індустріально розвинених країнах Європи. В середині 60-х рр. даний метод широко, особливо в США, використовувався для цілеспрямованого формування бюджетної політики, розглядався як елемент безперервного планування. Міністерством оборони США була розроблена система ППБ (планування — програмування — бюджетування). На наступних етапах державні програми стали більш досконалыми (були подолані суперечності між програмно-цільовим і установчо-галузевим принципами управління, значно вдосконалені методи розробки і реалізації програм) і в даний час є головним, стрижневим елементом державного регулювання [69].

Відповідно до Закон України від 18.03.2004 № 1621-IV "Про державні цільові програми" метою розроблення державних цільових програм є сприяння реалізації державної політики на пріоритетних напрямках розвитку держави, окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць; забезпечення концентрації фінансових, матеріально-технічних, інших ресурсів, виробничого та науково-технічного потенціалу, а також координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій для розв'язання найважливіших проблем.

Державні цільові програми поділяються на:

- загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля (далі — загальнодержавні програми) — це програми, які охоплюють всю територію держави або значну кількість її регіонів, мають довгостроковий період виконання і здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади;
- інші програми, метою яких є розв'язання окремих проблем розвитку економіки і суспільства, а також проблем розвитку окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць, що потребують державної підтримки.

У нашому регіоні поряд з державними програмами реалізуються регіональні програми розвитку, метою яких є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, створення безпечних умов, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання [45].

Розроблення регіональних стратегій розвитку здійснюється на основі оцінки потреб заінтересованих сторін та вигодонабувачів (бенефіціарів) у регіоні, оцінки гендерного впливу, а також з урахуванням розвитку територіальних громад, функціональних типів територій. Також враховуються стратегії розвитку територіальних громад, якщо вони розроблені та затверджені у встановленому порядку [45].

Розроблення регіональних стратегій розвитку забезпечується обласною державною адміністрацією, при можливості залучення агенції регіонального розвитку, асоціації органів місцевого самоврядування та їх об'єднання, громадські об'єднання, інші суб'єкти державної регіональної політики, представники заінтересованих сторін.

На сьогоднішній час регіональні (обласні) цільові програми розвитку (РЦП) є одним із ключових інструментів розвитку на регіональному рівні.

Порядок розроблення, моніторингу та звітності про виконання обласних/районних цільових програм регламентуються Методичними рекомендаціями, розробленими Міністерством економіки України у 2006 році. Відповідні нормативні документи затверджуються у кожній області/районі окремо, зокрема у Дніпропетровській області – розпорядженням голови облдержадміністрації від 12.06.2007 року "Про порядок розроблення, затвердження та виконання регіональних цільових програм у Дніпропетровській облдержадміністрації".

Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року (далі – Стратегія), яка була затверджена рішенням Дніпропетровської обласної ради від 07 липня 2020 року № 624-24/VII "Про Стратегію регіонального розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року", є важливим документом, який має покладатися в основу регіонального планування та який реалізується через програми соціально-економічного розвитку, цільові регіональні програми, проекти розвитку. Стратегія реалізується у два етапи: 2021–2023 та 2024–2027 роки. Для реалізації першого етапу Стратегії розроблено План реалізації Стратегії розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року на 2021 – 2023 роки, який був затверджений рішенням Дніпропетровської обласної ради від 07 липня 2020 року № 624-24/VII "Про Стратегію регіонального розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року" (далі – План реалізації Стратегії) [2].

У Стратегія розвитку визначено 4 стратегічні цілі: посилення економічної конкурентоспроможності регіону, екологічна та енергетична безпека, забезпечення якісних умов життя, розвиток людського потенціалу (табл 3.1). Усі чотири цілі взаємно доповнюють одна одну та 88 проектів, що заплановано реалізовувати у рамках кожної з них, посилюють один одного, як вказано у аналітичній записці про стан виконання Плану заходів з реалізації Стратегії за 2021 рік.

Таблиця 3.1

Схема Стратегії

Стратегічна місія				
забезпечити примноження людського капіталу на основі створення комфортних та безпечних умов життєдіяльності, збереження природних ресурсів, зростання економічного та наукового потенціалу області				
Стратегічні цілі (пріоритети)				
1. Посилення економічної конкурентоспроможності регіону	2. Екологічна та енергетична безпека	Інноваційний розвиток регіону на основі смарт-спеціалізації	3. Забезпечення якісних умов життя	4. Розвиток людського потенціалу
Операційні цілі (напрями)				
1.А. Зменшення економічних дисбалансів на основі розвитку промислово-виробничого комплексу	2.А. Створення умов для поліпшення стану довкілля	Смарт.А. Розвиток потенціалу хімічного комплексу	3.А. Розвиток інфраструктури регіону, благоустрій територій	4.А. Формування конкурентоспроможного інтелектуального капіталу
1.В. Розвиток агропромислового комплексу	2.В. Поліпшення управління відходами	Смарт.В. Поліпшення умов для розвитку наукоємного виробництва, зокрема машинобудування	3.В. Підвищення до європейського рівня умов проживання мешканців області	4.В. Здоровий та культурний розвиток населення
1.С. Диверсифікація економіки монопрофільних міст	2.С. Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики		3.С. Забезпечення якості соціально-гуманітарних послуг на рівні провідних європейських стандартів	
1.Д. Розвиток туристичної сфери	2.Д. Розвиток екомережі та рекреаційних зон		3.Д. Ефективне публічне управління, розвиток е-демократії та е-урядування	

Виходячи із наведеної схеми стратегічних цілей регіону формуються майбутні проекти, які в майбутньому закріплюються за відповідним галузевим департаментом чи управлінням обласної адміністрації. Перед Департаментом капітального будівництва в рамках цільової програм до 2023 року в основному

було покладено завдання щодо реалізації цілі на забезпечення якісних умов життя та операційних цілей, що з неї виходили.

Як вже зазначалося вище в останні роки в області успішно реалізовувалась програма президента "Велике будівництво" завдяки якій вдалось побудувати велику кількість об'єктів соціальної інфраструктури, у відповідності до європейських стандартів. За чотири з половиною роки в області було реалізовано майже 2000 інфраструктурних проєктів. Деякі із створених у цей період об'єктів досі вважаються найкращими в Україні. "Велике будівництво" на 98% національна українська програма. Майже усі роботи виконують українські компанії [6].

Логічним продовженням, що переросло в незалежний проєкт стала програма "Велика реставрація" - флагманський проєкт Міністерства культури та інформаційної політики. Програма включає реставрацію, протиаварійні роботи та відновлення культурних пам'яток по всій території країни.

У кінці 2021 року три пам'ятки культури Дніпропетровщини включили до переліку об'єктів "Великої реставрації": обласна філармонія ім. Когана, корпус мистецько-художнього коледжу на проспекті Яворницького в Дніпрі. Центр дитячої та юнацької творчості Металургійного району – в Кривому Розі. Вони збудовані в першій половині ХХ століття. Кожна – у власному стилі, з оригінальними «цікавинками» і саме тому мають бут збережені для нащадків [67].

9 лютого поточного року Уряд затвердив чіткий порядок та умови надання у 2022 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію проєктів робіт з реставрації, консервації та ремонту пам'яток культурної спадщини

Умовами надання коштів регіонам є [7]:

- наявність затвердженої документації та позитивного експертного звіту щодо її розгляду;
- вартість ремонтно-реставраційних та консерваційних робіт однієї пам'ятки, що перебуває у комунальній власності, у 2022 році – від 1 млн гривень;

- календарний план реалізації проєкту – не більше трьох років.

В Дніпропетровській області завдяки злагодженій роботі всіх учасників програми були виконані всі умови та повинні були розпочатися роботи. До того ж в планах програми на 2022 рік та найближчі три роки було розширення списку культурних пам'яток області та їх збереження. Головне та нагальне питання в фінансуванні. Адже окрім досягнення очевидної мети – порятунку та відновлення нашої спадщини є і інші перспективи - зокрема, розширення туристичної привабливості, а це в свою чергу є прибутком для регіонів і країни в цілому.

Війна в країні заморозила інфраструктурні проєкти. В сьогоднішніх реаліях в країні було розпочато програму відновлення країни згідно, яка розрахована на 10 років і розбито на 2 етапи виконання: 2023-2025 та 2026-2032 рр. "Програма з відновлення України" є продовженням "Надзвичайної кредитної програми для відновлення в Україні", яка була підписана у 2014 році про залучення 200 млн євро та була першою експериментальною програмою поєднання кредиту для України та безповоротним наданням коштів для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

План Відновлення України базується на 5 Основних принципах [40]:

- негайний початок і поступовий розвиток;
- нарощування справедливого добробуту;
- інтеграція в ЄС;
- відбудова кращого, ніж було, в національному та регіональному масштабах;
- стимулювання приватних інвестицій.

Вже сьогодні в рамках плану відновлення розпочато проєкти в тих областях, які постраждали від російської агресії, але вже не є прифронтовими. Наша область на сьогоднішній день ще не входить в їх число, тому в рамках програми йде фіксація руйнувань та тільки планується майбутнє відновлення. На сьогоднішній день до програми відновлення додано 297 об'єктів та 0,366 млн кв.м, житлової площі, які потребують відбудови (рис 3.2).

Fast Recovery. Dnipro region

Fast recovery needs:

297 objects

Total	297 objects	\$ 52 217 671
 RESIDENTIAL BUILDINGS	75 objects	\$ 13 922 600
 PRIVATE HOUSES	211 objects	\$ 16 186 291
 SCHOOLS	8 objects	\$ 21 403 527
 KINDERGARTENS	3 objects	\$ 705 253
 MEDICAL FACILITIES	000 objects	\$ 000 000 000
 NETWORKS	000 objects	\$ 000 000 000

Рис. 3.2. Загальна кількість об'єктів Дніпропетровської області, що потребують відновлення станом на грудень 2022 року

У планах програми також нагальним питанням є вирішення проблеми зруйнованих житлових будівель та будівництво житла для внутрішньо перемішених осіб, які залишитись без житла і планують залишитися жити та працювати в регіоні.

Отже в перспективних планах неможливе належне виконання стратегічних цілей без залучення потенціалу галузі капітального будівництва.

Попри запровадження стратегічних підходів в плануванні державної регіональної політики зберігається громіздка модель загальнодержавного планування. Європейська модель розвитку регіонів виходить з тези, що регіональна політика – це передусім політика розвитку, яка базується на стратегічних підходах. При цьому роль інтеграторів державної, регіональних і галузевих стратегій мають відігравати Плани заходів з реалізації державної та регіональних стратегій розвитку, які на сьогодні в Україні ще дуже далекі від цієї ролі [64].

При формуванні механізмів публічного управління будівництвом слід ширше застосовувати програмно-цільові методи регулювання, які є головним, стрижневим елементом державного регулювання економіки та відповідності державним пріоритетів інвестування програм, сприяють покращенню підприємницького клімату та умов для ведення бізнесу, підвищення інноваційної складової.

3.3. Організаційно-інституційне забезпечення реалізації стратегічних напрямів розвитку галузі капітального будівництва регіону та програми післявоєнної відбудови

Організаційно-інституційне забезпечення кожної галузі й сектору економіки суттєво впливає на результативність їх функціонування, є ключовим компонентом їх сталого розвитку та базовим критерієм визначення рівня безпеки.

Особливою роллю в процесі виходу України із кризи та післявоєнному відновленню наділено життєво важливий для державного розвитку будівельному сектору економіки. Відтак актуальними стають питання розроблення й упровадження комплексу дієвих заходів щодо ведення адекватної державної будівельної політики, підкріпленої відповідним фінансуванням та узгодженням стратегічних пріоритетів розвитку національного будівництва з програмами інших міністерств і відомств, міжнародною нормативно-правовою базою у сфері регулювання діяльності контрагентів будівельного сектору та забезпечення його функціонування дієвими інститутами [39].

Базовими умовами розвитку сучасного українського будівельного сектору економіки в умовах усе активнішої глобалізації є реалізація інвестиційно-фінансового потенціалу та ефективне інституціональне забезпечення його функціонування. Юрій Пинда в своїй статті [39] інституціональне середовище будівельного сектору представив у вигляді чотирьох блоків:

- формальні інститути (офіційно встановлені норми, стандарти й правила, які є обов'язковими для всіх учасників будівельного сектору);
- неформальні інститути (неписані правила та традиції, які є неофіційними, проте мають вплив на функціонування учасників);
- механізми ідентифікації порушень правил, згідно з якими визначають правопорушників;
- механізми застосування санкцій до порушників.

Наглядно для нашого регіону з цими блоками можна ознайомитися на рис. 3.2.

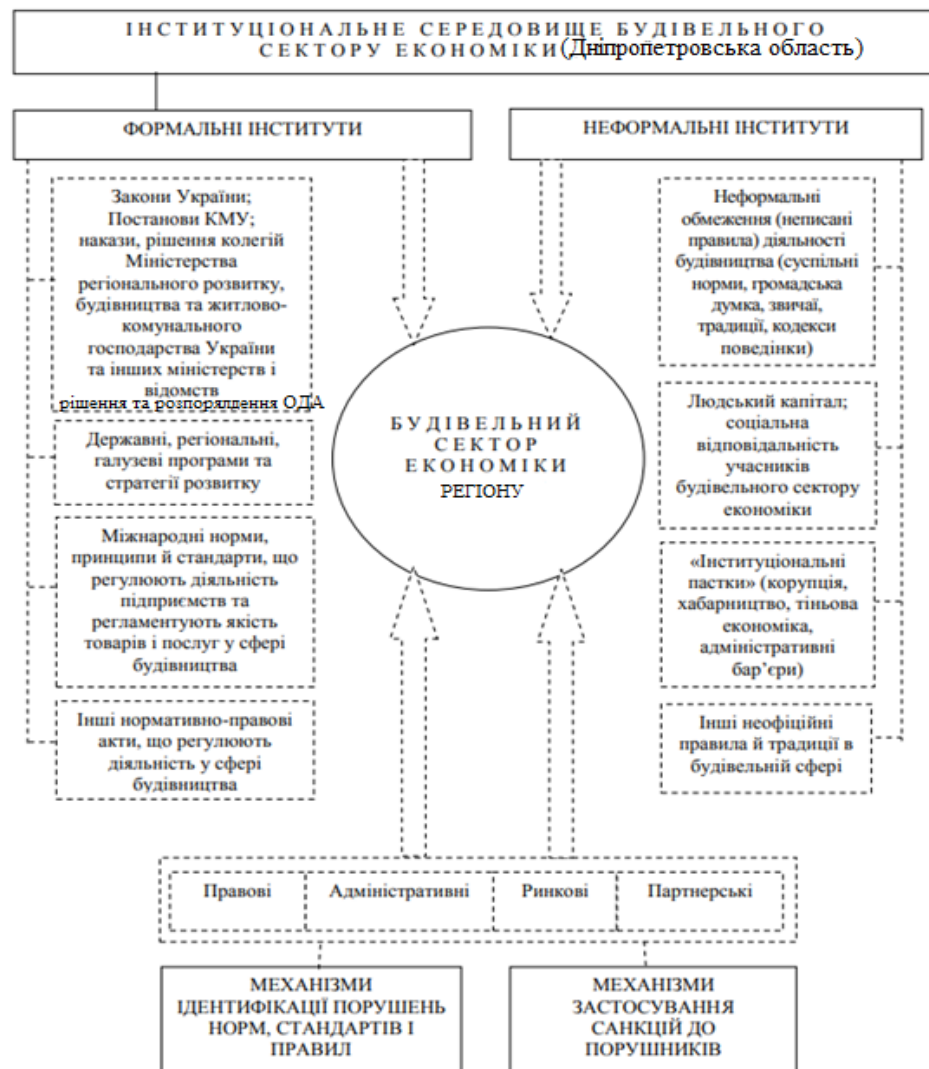

Рис. 3.3. Інституціональне середовище будівельного сектору економіки Дніпропетровського регіону

Проблеми слабого інституційного середовища (реєстрація прав власності на нерухомість, проходження дозвільних процедур, отримання дозволів, корупція, підвищення кошторисної вартості об'єкта тощо) притаманна всім видам будівництва та поширюються на всіх його учасників – взаємопов'язаних економічних агентів різних галузей.

Одним із вагомим інституційним обмежень на шляху становлення ринкових відносин та європізації у сфері капітального будівництва є розширення тіньового сектору в будівництві. Причини його поширення – забюрократизованість владних структур, що розвивається через недосконалу нормативно-правову базу.

До існуючих обмежень також можна віднести адміністративні бар'єри у вигляді великої кількості погоджувальних і дозвільних процедур, що можуть впливати або лише на витрати забудовників, або на витрати й рівень конкуренції між ними. До недоліків, які існують на даний момент також можна віднести високу ресурсозатратність галузевого координування; розмивання персональної відповідальності під час виконання комплексних галузевих завдань.

Юрій Пинда в своїй статті [39] до заходів, що можуть бути реалізовані органами державного управління й сприятимуть подоланню найбільш типових негативних чинників розвитку сектору капітального будівництва пропонує віднести:

- формування сприятливого та «прозорого» інституційно-регуляторного середовища в секторі будівельних робіт і проектування;
- сприяння усуненню монополізму окремих підприємств, які функціонують на ринку будівельних послуг і виконують як значні обсяги будівельно-монтажних робіт загалом, так і на державне чи комунальне замовлення;
- стимулювання розвитку техніко-технологічної бази вітчизняних підприємств регіонального будівельного сектору;
- підвищення рівня конкурентоспроможності сектору капітального будівництва через упровадження інновацій;

- формування системи зв'язків у ланцюгу "виробництво будівельних матеріалів – будівництво" для забезпечення розвитку замкнутих виробничо-будівельно-ремонтних циклів.

Окрім відповідних нормативних зрушень у нормативних актах законодавства потрібно зазначити, що для покращення ситуації в організаційно-інституційних зрушеннях у регіоні слід утворювати регіональні представництва Ради конкурентоспроможності України як неурядових організацій для координації зусиль представників бізнесу, науковців, фінансових інститутів, урядових інституцій для мобілізації наукового й фінансового потенціалу. З огляду на важливе значення будівельного сектору для регіону та всебічного соціально-економічного розвитку всіх регіонів України, потрібно окремим напрямом вести роботу із забезпечення посилення розвитку регіонального будівельного комплексу.

Для впровадження інноваційних зрушень в регіоні в будівельній галузі з боку державного управління необхідно забезпечити:

- структурованість та комплексність, враховуючи інтереси усіх стейкхолдерів регіону;
- системність та націленість як на короткострокові, так і на довгострокові результати;
- визначення та узгодженість з основними цілями Державної стратегії регіонального розвитку на період 2021-2027 роки, Стратегії інноваційного розвитку України на період до 2030 року, Стратегії сталого розвитку Україна до 2030 року;
- врегулювання та поєднання ринкової саморегуляції і державного управління.

Організаційне забезпечення виконання інституційних зрушень в галузі будівництва на місцевому рівні в регіоні покладено на відповідні державні органи.

В першу чергу це облдержадміністрація, до відання якої у межах і формах, визначених Конституцією і законами України, належить вирішення питань: ...будівництва (ст. 13 ЗУ "Про Місцеві Державні адміністрації" [51]). Так згідно законодавства здійснюють на відповідних територіях державний контроль за дотриманням договірних зобов'язань забудовниками, діяльність яких пов'язана із залученням коштів фізичних осіб у будівництво багатоквартирних житлових будинків; виконанням інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони) під час будівництва будинків, споруд, розміщення інших господарських об'єктів, інженерних та транспортних комунікацій (ст. 16). Місцева державна адміністрація (ст. 20): організовує розробку та проведення експертизи містобудівної документації населених пунктів відповідно до державних норм і стандартів; погоджує документацію із землеустрою у випадках та порядку, визначених Земельним кодексом України та Законом України "Про землеустрій", щодо відповідності зазначеної документації законодавству у сфері містобудування та архітектури, охорони культурної спадщини.

Управління містобудування та архітектури Дніпропетровської обласної державної адміністрації, основними завданням якого є [68]: забезпечення реалізації державної політики у сфері містобудування та архітектури на території області; здійснення моніторингу реалізації схеми планування території області з урахуванням генеральної схеми планування території України, стану розроблення й оновлення містобудівної документації та її реалізації;

Управління відповідно до покладених на нього завдань у межах чинного законодавства забезпечує у межах своїх повноважень:

- захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб – суб'єктів містобудівної діяльності;
- ефективне і цільове використання бюджетних коштів;
- здійснення заходів щодо запобігання і протидії корупції;
- доступ до публічної інформації, розпорядником якої воно є;
- виконання завдань мобілізаційної підготовки, цивільного захисту населення, дотримання вимог законодавства з охорони праці, пожежної безпеки;

- реалізацію державної політики стосовно захисту інформації з обмеженим доступом;

- захист персональних даних.

Департамент капітального будівництва як вже зазначалося вище виконує функцій замовника будівництва об'єктів житлово-комунального і соціального призначення на території Дніпропетровської області [13]. Забезпечує реалізацію державної політики у галузі будівництва. Виконує завдання з будівництва житлових будинків, об'єктів освіти, охорони здоров'я, зв'язку, транспорту, торгівлі, громадського харчування, комунального господарства, культурно-побутового й іншого призначення та ефективного використання капітальних вкладень, що спрямовуються на зазначені цілі.

Департамент житлово-комунального господарства та будівництва, основними завданнями якого є [12] забезпечення реалізації державної політики у галузі житлово-комунального господарства (у тому числі у сфері питної води та питного водопостачання, теплопостачання, ціно-, тарифоутворення і розрахунків за житлово-комунальні послуги), житлової політики, благоустрою населених пунктів, поводження з побутовими відходами, поховання, у сфері будівництва, розвитку інженерно-транспортної інфраструктури, інженерного захисту територій, будіндустрії та промисловості будівельних матеріалів, а також у галузях дорожнього господарства та будівництва, дорожньої інфраструктури, організації утримання мережі автомобільних доріг загального користування місцевого значення, балансоутримувачем яких є департамент (далі – дороги загального користування місцевого значення), мостів та штучних споруд на них на території області.

Органи місцевого самоврядування на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради вирішуються такі питання: затвердження в установленому порядку місцевих містобудівних програм, генеральних планів забудови відповідних населених пунктів, іншої містобудівної документації (ст. 26 ЗУ "Про Місцеве самоврядування в Україні" [52])

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать: визначення у встановленому законодавством порядку відповідно до рішень ради території, вибір, вилучення (викуп) і надання землі для містобудівних потреб, визначених містобудівною документацією; виконання або делегування на конкурсній основі генеральній будівельній організації (підрядній організації) функцій замовника на будівництво, реконструкцію і ремонт житла, інших об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури комунальної власності; розгляд і внесення до відповідних органів виконавчої влади пропозицій до планів і програм будівництва та реконструкції об'єктів на відповідній території; підготовка і подання на затвердження ради відповідних місцевих містобудівних програм, генеральних планів забудови населених пунктів, іншої містобудівної документації; встановлення на відповідній території режиму використання та забудови земель, на яких передбачена перспективна містобудівна діяльність; надання відповідно до закону містобудівних умов і обмежень забудови земельних ділянок; проведення громадського обговорення містобудівної документації.

Архітектурно-містобудівні ради утворюється при уповноважених органах містобудування та архітектури, що утворюються за рішенням місцевої державної адміністрації або виконавчого комітету міської ради і постійно діє при уповноваженому органі містобудування та архітектури Автономної Республіки Крим, обласних, районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністраціях, виконавчих органах міських рад. Є дорадчим органом. Розглядає містобудівну та проектну документацію і надає рекомендації з питань планування, забудови та іншого використання територій відповідному органу містобудування та архітектури.

На інституційні зміни опосередковано впливають недержавні організації і суб'єкти ринку, що діють на території області: проектні та експертні організації, незалежні інженери з технічного нагляду, авторського нагляду, фахівці з енергоаудиту, незалежні аудитори та інші. Їх основні функції:

- саморегулювання галузі шляхом допуску на ринок суб'єктів господарювання, допуску до професійної діяльності фахівців;
- контроль проектів, продукції і робіт на відповідність вимогам технічного регламенту;
- стандартизація та нормування у будівництві.

Для забезпечення оптимального організаційно-інституційного забезпечення реалізації стратегічних напрямів розвитку галузі капітального будівництва регіону необхідно узгоджене та комплексна робота всіх учасників процесу: державних та регіональних органів влади, суб'єктів системи науково-технічної інформації та державні інститути (УкрІНТЕІ, КЗПО "ДОЦНТТ та ІТУМ" ДОР", ПДАБА, тощо), підприємці та саморегулювні організації. Формування дієвого злагодженого механізму роботи та управління в галузі капітального будівництва з урахуванням особливостей розвитку та соціально-економічних характеристик регіону сприяє отриманню оптимальних результатів та підвищує конкурентоспроможний імідж регіону та подоланню негативних явищ.

Будівельна сфера наразі і у довгостроковій перспективі – одна із важливих сфер економіки, яка впливатиме на регіональний розвиток шляхом відновлення зруйнованої інфраструктури, відбудови та будівництва житла для громадян, а у першу чергу, для тих хто втратив житло (внутрішньо переміщені особи). Важливим аспектом є те, що це будуть створюватися нові робочі місця для населення. Станом на 06 квітня 2022 року, забудовники відновили будівництво 427 житлових комплексів. За даними порталу ЛУН, 80% відновлених будівництв знаходяться у Вінницькій, Волинській, Івано-Франківській, Львівській, Тернопільській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій та Закарпатській областях [10].

І це цілком логічно, враховуючи розташування вище вказаних областей. Наша область на превеликий жаль, знаходиться на межі з областями, які нині під окупацією або де йдуть активні бої, а також виступає свого роду форпостом для людей, які були вимушені покинути домівки. Деякі люди їдуть далі, але дуже

багато залишається в області. Тому на сьогоднішній час стоїть нагальне питання в забезпеченні таких людей роботою та житлом.

Завдяки потенціалу галузі капітального будівництва ці питання можна вирішити в досить короткий термін, проте наразі існують ліміти в проведенні капітальних видатків. Під час воєнного стану в Україні, відповідно до урядових постанов, є обмеження на проведення капітальних ремонтів чи будівництва за рахунок місцевих, обласних чи державних бюджетів.

На сьогодні увага зосереджена на проведенні відновлювальних робіт критичної інфраструктури, деяких поточних ремонтів а також облаштуванні житла для внутрішньо переміщених осіб. Ремонтні роботи у тимчасовому притулку для внутрішньо переміщених осіб у Дніпропетровській області здійснено завдяки фінансовій підтримці, наданій Європейським Союзом для фінансування технічної допомоги в межах Програми раннього відновлення України ЄІБ. Програма раннього відновлення України – це багатогалузева рамкова позика в розмірі 200 мільйонів євро, виділена Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) місцевій владі для відновлення соціальної інфраструктури та покращення умов життя для внутрішньо переміщених осіб та приймаючих громад у дев'яти областях України: підконтрольних українському урядові районах Донецької та Луганської областей, Харківській, Дніпропетровській, Запорізькій, Полтавській, Одеській, Херсонській та Київській областях [59].

На сьогоднішній час відповідні органи влади регіону, зокрема Департамент капітального будівництва, приймає активну участь в обговореннях та плануванні подальшої післявоєнної розбудови країни та області зокрема, відбудови об'єктів інфраструктури та соціального житла для населення. Звісно, що нагальним питанням для держави є фінансові ресурси, механізм залучення міжнародної допомоги а також формат відбудови: швидкі, але тимчасові рішення, а також проекти, націлені на будівництво постійного житла.

На сьогодні в рамках Урядової програми 20 квітня 2022 року затверджено порядок формування фондів житла для тимчасового проживання.. Це рішення

розширює механізми забезпечення житлом вимушених переселенців і є частиною великої комплексної роботи влади з вирішення проблем ВПО. Кабмін тут затвердив порядки формування фондів житла для тимчасового проживання, його облік і надання внутрішньо переміщеним особам та викупу, визначив як будувати таке житло. Таке житло споруджуватимуть згідно із типовими проектами, застосовуючи сучасні технології швидкого будівництва. Фінансуватимуть роботи за рахунок держави, коштів статутного капіталу Держмолодьжитла, місцевих бюджетів, міжнародних донорів, добровільних внесків фізичних і юридичних осіб, інших джерел, не заборонених законом [21].

Серед пропозицій, які окреслювали найбільш реальні перспективи будівництва тимчасового житла для населених пунктів, що постраждали від війни, визначено пріоритет зведенню спеціальних модульних містечок у форматі якісного, комфортного житла, в якому можна тривалий час мешкати, поки зруйновані оселі відновлюють чи будують взагалі нові будинки. Планується також і зведення модульних будинків масштабного типу для тривалішого проживання, де можуть поселити до 1 тис. ВПО. Тут мешкатимуть люди, які бажають лишитися у територіальних громадах, куди вони переселилися. Щодо будівництва постійного (стаціонарного) житла, то його планують зводити згідно проектам, які можна завершити за 3-4 місяці. Усі ці квартири (переважно одно й двокімнатні) мають бути одразу з ремонтом, меблями і побутовою технікою.

Важливо, що міжнародні партнери готові допомогти із будівельними роботами та необхідним обладнанням. До того ж у відбудові регіонів неодноразово наголошували про приймання участі іноземних держав. Зокрема в серпні Чехія оголосила, що готова взяти на себе координацію процесу відбудови Дніпропетровської області.

За даними статті Н. В. Бахур вже сьогодні відбуваються позитивні моменти щодо сприяння держави у відновленні вітчизняної інфраструктури [3]:

1. Уряд ухвалив рішення Мінрегіону щодо фінансування відновлення інфраструктурних об'єктів, пошкоджених через війну росії проти України регіони коштом держбюджету зможуть закуповувати будівельні матеріали та

невідкладно проводити першочергові аварійно-ремонтні роботи на об'єктах, які пошкоджені внаслідок збройної агресії рф.

2. Верховна Рада України 13.05.2022 р. прийняла Закон України "Про внесення змін до деяких діючих законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності" №7282 від 13.04.2022 р. згідно якого:

- визначено нормативну процедуру розміщення тимчасових споруд, їх комплексів, призначених для життєзабезпечення (тимчасового проживання та обслуговування) населення внаслідок обставин, зумовлених дією надзвичайної ситуації, в тому числі бойових дій, терористичних актів або проведення робіт з ліквідації їх наслідки;

- встановлено спрощену процедуру для будівництва об'єктів капітального будівництва призначених для тимчасового проживання осіб, внутрішньо переміщених осіб;

- вдосконалено процедури обстеження об'єктів нерухомого майна, які зазнали пошкодження внаслідок збройної агресії російської федерації;

- створення правових підстав, для встановлення особливостей розроблення, затвердження, реєстрації, внесення змін до будівельних норм, набуття їх чинності та визнання їх такими, що втратили чинність або такими, що не застосовуються на період дії воєнного стану.

До того ж, законопроект містить законодавчі зрушення щодо перших концептуальних кроків з відновлення зруйнованих внаслідок збройної агресії рф населених пунктів та територій шляхом запровадження нового спеціального виду містобудівних програм – "Програма комплексного відновлення населеного пункту (території)", яка має визначати основні просторові та соціально-економічні пріоритети та комплекс пріоритетних заходів для забезпечення відновлення населених пунктів (територій), які постраждали в результаті бойових дій, терористичних актів, диверсій, надзвичайних ситуацій, а також є місцями концентрації соціально-економічних, інфраструктурних, екологічних та інших кризових явищ.

3. Кабінет Міністрів України спростив процедури щодо імпорту будівельної продукції, необхідної для відбудови зруйнованої інфраструктури: будівельна продукція, яка виготовляється в країнах ЄС зможе ввозитись в Україну за спрощеною процедурою — на підставі документів (декларації показників будівельної продукції) відповідно законодавства ЄС (Регламенту (ЄС) 305/2011).

4. Запроваджено заходи дерегуляції: постанова Кабінету Міністрів України № 303 від 13 березня 2022 року "Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану", якою було скасовано проведення планових і позапланових перевірок на період воєнного стану та постанова № 314 від 18 березня 2022 року "Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану", яка скасовує необхідність отримання ліцензій на будівництво об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до СС2 -середні та СС3 - значні. Відсутність можливості отримання таких ліцензій довгий час стримували будівельний ринок і в мирний час.

5. На території України, де не ведуться бойові дії, відновлено надання всіх послуг Єдиної Державної електронної системи у сфері будівництва (ЄДЕССБ), які надавалися до початку війни

Завдання, що в майбутньому стоять перед сферою капітального будівництва та департаментом, як замовником об'єктів за бюджетні кошти, це виведення будівельної галузі з кризового стану шляхом підвищення рівня її прибутковості та залучення інвестицій у будівельну галузь, а у стратегічній перспективі - забезпечення її переходу до стану випереджального сталого інноваційного розвитку та здатності виконувати будівельні роботи, що відповідають стандартам ЄС з безпечності, надійності, комфортності, ресурсозбереження, екологічності.

Дії центральної влади та органів місцевого самоврядування мають бути узгодженими та скоординованими. Наразі регулярно відбуваються засідання Конгресу місцевих та регіональних влад, проводяться селекторні наради з

очільниками областей і місцевих громад, що дає змогу ухвалювати скоординовані рішення, яких потребує суспільство. Для напрацювання спільних рішень також відбувається активна співпраця з Асоціацією міст України [9].

За результатами Плану повоєнної відбудови України, який було представлено на Міжнародній конференції з питань відновлення України в Лугано, європейська спільнота підтримала створення ефективної координаційної платформи між українським урядом та всіма двосторонніми й багатосторонніми партнерами, організаціями й міжнародними фінансовими донорами для підготовки та реалізації цього плану. Реалізація цих планів в тому числі лежить і перед Департаментом капітального будівництва.

План складається з чотирьох розділів:

- відновлення та стимулювання розвитку регіонів
- регулювання у будівництві
- житло, енергоефективність, цивільний захист
- інфраструктура систем життєзабезпечення

Розділ "Житло, енергоефективність, цивільний захист" опрацьовує шість проблем:

- зруйноване і пошкоджене житло;
- у частини людей немає житла і ресурсів для його забезпечення;
- неефективне утримання та обслуговування багатоквартирних будинків;
- недостатня кількість споруд цивільного захисту і укриттів;
- висока енергетична і кліматична вразливість громад через нераціональне використання палива та енергії;
- висока енергомісткість житлових і громадських будівель.

Відновлення та модернізація житла в рамках нацпрограми на сьогодні включає наступні проєкти [40]:

- нове будівництво житлової інфраструктури відповідно до кращих практик міського планування;

- пілотне будівництво будівель із близьким до нульового рівнем енергоспоживання (NZEB), у тому числі шляхом відбудови зруйнованих будівель відповідно до вимог NZEB;
- проведення капітального ремонту/реконструкції будинків, що зазнали пошкоджень внаслідок збройної агресії РФ;
- ремонт, реконструкція та переобладнання нежитлових приміщень, для тимчасового проживання/перебування;
- програма регіонального розвитку "Розвиток прикордонних територій в несприятливих умовах";
- програма регіонального розвитку "Нове українське село".

Нові виклики, пов'язані з війною мають поєднуватися з впровадженням найкращих, найсучасніших світових підходів і практик містобудування та архітектури та Цілей Сталого Розвитку ООН. Людиноцентризм, раціональне просторове планування, забезпечення балансу розселення та робочих місць, інклюзивність, енергоефективність, екологічність та чимало інших сучасних тенденцій розвитку населених пунктів мають стати дороговказами нашого великого відновлення. Комплексне підвищення ефективності використання ресурсів разом із збільшенням частки місцевих джерел відновлювальної енергії та будівництвом будівель за стандартом NZEB (будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії) є одними з ключових елементів Європейської зеленої курсу та є логічним продовженням інтеграції України до Європейського Союзу. Такий підхід повинен також забезпечити довгострокове благополуччя наступних поколінь українців по всій Україні [58].

Зокрема в області позначені результати як стратегічні орієнтири можуть бути досягнуті тільки завдяки виваженому державному управлінні, підтримці державних органів влади регіону, які мають забезпечити реалізацію стратегії розвитку будівельного комплексу на основі формування програмних документів у сфері капітального будівництва, промисловості будівельних матеріалів, кадрового супроводу галузі та інших підсистем регіонального будівельного комплексу.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі наведено теоретичне узагальнення і нові підходи до питання стратегічних напрямів розвитку галузі капітального будівництва в країні, теоретико-методологічних та прикладних засад підвищення ефективності державного впливу на будівельну галузь а також рекомендацій щодо розвитку галузі в післявоєнний період на регіональному рівні на прикладі Дніпропетровської області. За результатами дослідження сформульовано низку висновків, та пропозицій.

1. У сучасному світі, який дуже стрімко змінюється, ефективний інститут державного управління є важливим показником розвитку демократичної держави. Будівельна галузь є мабуть найбільш стійкою навіть в періоди кризи та різних перетворень, та не зважаючи на цей факт для ефективного та оптимального функціонування потребує виваженого регулювання. Система державного регулювання галуззю будівництва в Україні включає державні регулюючі органи, органи нагляду та контролю, нормативно-правову базу, організації саморегулювання. В сфері капітального будівництва державою застосовуються такі форми управління: нормативне регулювання; планування; управління поточними справами у сфері капітального будівництва; контроль за дотриманням учасниками інвестиційної діяльності встановлених державою вимогу сфері капітального будівництва.

Управління будівельним комплексом повинне полягати в ретельному державному регулюванні функціонування галузі в цілях підвищення її ефективності, поліпшення якості будівельних робіт і матеріалів, що приведе до дозволу соціальних, економічних і технічних завдань розвитку всієї економіки України.

2. Сучасний будівельний комплекс України відзначається досить складною динамікою свого розвитку. Зміни в його структурі та народногосподарських функціях відбивають складні процеси, що відбуваються у суспільстві.

В Україні була створена потужна будівельна індустрія, основу якої становили великі будівельно-монтажні організації, оснащені засобами механізації і були великі механізовані підприємства з виробництва будівельних матеріалів, деталей і конструкцій. При цьому варто зазначити, що формування матеріально-технічної бази будівництва здійснювалось на території України без належного урахування її регіонального розвитку.

Якщо проаналізувати динаміку обсягів виконаних будівельних робіт за роки незалежності країни, то можна відмітити як зростання так і погіршення в зв'язку з кризовими явищами. Більш позитивна тенденція простежується починаючи з 2011 роки і далі, коли темпи виконаних робіт почали нарощувати.

За 25 років незалежності України частка будівельної галузі в економіці (ВВП) знизилась майже втричі, і становила лише 2,2%, тільки починаючи з 2015 року можна помітити зростання в галузі будівництва.

Завдяки реформі децентралізації та як наслідок збільшенню надходжень до місцевих бюджетів можна помітити позитивні зміни для галузі капітального будівництва.

Позитивним явищем останніх років можна назвати зростання кількості неурядових організацій та окремих громадських активістів, які метою своєї діяльності визначають боротьбу з корупцією, збільшення прозорості діяльності органів влади і уповноважених на це відповідних органів, полегшення доступу до інформації та інші важливі напрями роботи в рамках принципів Концепції публічного управління у галузі будівництва.

З метою розбудови якісної інфраструктури було запроваджено програму президента "Велике будівництво", яка мала колосальні результати та перспективні плани, які не змогли реалізувати через війну в Україні, яка стала справнім викликом для всього народу.

До того ж окрім викликів війни й досі в будівельній галузі спостерігаються кризові явища і проблемні питання технічного та нормативного характеру.

Євроінтеграційні процеси детермінують необхідність проведення докорінних змін та забезпечення сталого розвитку капітального будівництва, як

системи, здатної забезпечувати зростання рівня добробуту людей і стандартів проживання, розвиток промисловості країни, з дотриманням сучасних світових стандартів енергоефективності, ресурсозбереження, раціонального землекористування. Узгодження українського законодавства у сфері капітального будівництва та його управління із європейським відповідно до Угоди про Асоціацію є об'єктивною вимогою часу.

Оптимізація капітального будівництва в сучасній Україні є нагальним питанням, але необхідно мати розуміння того, яким чином, у якому напрямку забезпечувати розвиток капітального будівництва в короткочасній та довгостроковій перспективі.

3. Проаналізувавши досвід зарубіжних країн в питанні державного управління галуззю капітального будівництва, треба відмітити, що світова практика публічного управління має багату історію та досвід, який може запозичити для себе Україна. Поряд з центральними органами влади, що регламентують діяльність галузі, велику роль відіграють органи місцевого самоврядування, професійні асоціації і організації.

У зарубіжних країнах є досить популярною практика державно-приватного партнерства у сфері капітального будівництва спрямована на будівництво лікарень, шкіл та об'єктів міського господарства, будівництво та реконструкцію автомагістралей, залізничних доріг тощо.

Аналізуючи зарубіжний досвід, було з'ясовано, що розвинені країни світу вже давно почали процес децентралізації державного управління і активно запроваджують практику професійного саморегулювання будівельної діяльності

4. Виявлено, що однією із особливостей галузі капітального будівництва є необхідність в залученні значних капіталовкладень, джерелами яких можуть бути як вітчизняні, так і закордонні інвестори. Успіх будівельного ринку в цілому залежить від наповнення його інвестиційним ресурсом.

Інвестиційно-будівельний комплекс України є складною системою, що складається з ряду взаємозв'язаних економічних підсистем, що володіють певною незалежністю і самостійністю у виборі оптимального режиму свого

функціонування, що не може не відбитися на поведінці системи в цілому. В Україні малий потік інвестицій у будівельну галузь пов'язаний насамперед з тим, що на сьогодні вона є дуже витратомісткою. До того ж є інші проблеми в цій галузі економічного, політичного та суто галузевого характеру. Створення та ефективне функціонування механізму залучення інвестицій має на меті реформування та гармонізації сфери капітального

Міжнародний досвід свідчить про високу ефективність партнерських відносин між державою та приватним сектором, а також про доцільність залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів під час реалізації складних масштабних проєктів у різних галузях. До того ж світовий досвід доводить, що залучення приватного капіталу до реалізації важливих, але затратних інфраструктурних та соціальних проєктів, дозволяє досягти стрімкого розвитку та економічного зростання без значних капіталовкладень з боку держави, які можуть бути використані більш раціонально на інші цілі.

Державно-приватне партнерство а також концесія, як форма співпраці держави та комерційного сектору на договірних засадах демонструє успішно реалізовані проєкти, які задовольняють інтереси держави, бізнесу та населення. І навіть маючи певні недоліки та невдалі результати при виваженому регулюванні, аналізі можливих ризиків є ефективним механізмом залучення інвестицій.

5. У роботі обґрунтовано важливість будівельної галузі не тільки в рамках країни, а й масштабах конкретного регіону, зокрема Дніпропетровської області. Варто відмітити, що будівельна галузь є однією з найбільш масштабних і важливих в області. За підсумками 2019 року, половина усіх капітальних інвестицій у Дніпропетровській області (\$1,65 млрд) направлена на будівництво. Реформа децентралізації, яка почалась у 2014 році, мала позитивний ефект та поштовх для будівельного сектору, адже вона націлена на розширення повноважень та фінансових ресурсів кожної громади. В рамках національної пронарами "Велике будівництво" та грамотному управлінню в регіоні в останні роки було в рази покращено соціально значиму інфраструктуру.

В стратегії регіонального розвитку до 2027 року особлива увага приділена галузі капітального будівництва, яка забезпечую створення комфортних умов життя населення відповідно до європейських стандартів, оновлює соціальну інфраструктуру та забезпечує робочими місцями. Від ефективного механізму управління в регіоні залежить його процвітання та зріст.

6. Доведено, що основу для розвитку капітального будівництва мають становити такі господарсько-правові засоби, як довгострокові плани та державні програми економічного розвитку. Тільки з їх урахуванням мають визначатися державні замовлення та завдання. В нашому регіоні поряд з державними програмами реалізуються регіональні програми розвитку, метою яких є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення. На сьогоднішній час регіональні (обласні) цільові програми розвитку (РЦП) є одним із ключових інструментів розвитку на регіональному рівні. Розроблення та впровадивши програмно-цільового підходу під час реалізації регіональних програм дозволяє проводити оцінку ефективності у плануванні й організації капітального будівництва, можливості скорочення фінансових витрат, збільшення соціальної складової та орієнтиру на отримувача продукту.

7. Виявлено, що організаційно-інституційне забезпечення кожної галузі й сектору економіки суттєво впливає на результативність їх функціонування, є ключовим компонентом їх сталого розвитку та базовим критерієм визначення рівня безпеки. Базовими умовами розвитку сучасного українського будівельного сектору економіки в умовах усе активнішої глобалізації є реалізація інвестиційно-фінансового потенціалу та ефективне інституціональне забезпечення його функціонування. Для забезпечення оптимального організаційно-інституційного забезпечення реалізації стратегічних напрямів розвитку галузі капітального будівництва регіону необхідно узгоджене та комплексна робота всіх учасників процесу: державних та регіональних органів влади, суб'єктів системи науково-технічної інформації, підприємців та саморегульованих організацій. Формування дієвого злагодженого механізму роботи

та управління в галузі капітального будівництва з урахуванням особливостей розвитку та соціально-економічних характеристик регіону сприяє отриманню оптимальних результатів та підвищує конкурентоспроможний імідж регіону.

8. В роботі досліджено питання важливості будівельного сектору не тільки в кризових ситуаціях а ще більше як важливу компоненту для післявоєнної відбудови країни та регіону зокрема. Галузь капітального будівництва стоїть не тільки на відновлення зруйнованої інфраструктури, відбудови та будівництва житла для громадян, а також створює нові робочі місця та підвищує конкурентоспроможність країни.

Системне планування відбудови та подальшого розвитку країни дає унікальну можливість переосмислити, перепроєктувати та модернізувати будівлі та системи життєзабезпечення. Ключові цілі розвитку на найближче десятиліття – прискорення економічного зростання регіонів та територіальних громад на основі ефективного використання внутрішнього потенціалу, створення нових робочих місць, покращення зайнятості населення, доступності публічних сервісів та послуг, що створює умови для повернення на батьківщину.

Ці стратегічні орієнтири та випереджальний розвиток капітального будівництва у нашій країні можливі тільки завдяки виваженому державному управлінні, підтримці державних органів влади регіону, які мають забезпечити реалізацію стратегії розвитку будівельного комплексу на основі формування програмних документів у сфері капітального будівництва, промисловості будівельних матеріалів, кадрового супроводу галузі та інших підсистем регіонального будівельного комплексу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамська Ірина Сучасний стан й тенденції розвитку будівельної галузі України : Галицький економічний вісник. 2019. № 5 (60). С. 7-15. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/30934/2/GEB_2019v60n5_Adamska_I-Current_state_and_trends_of_7-15.pdf (дата звернення: 15.10.2022).

2. Аналітична записка про стан виконання Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року на 2021–2023 роки URL: <https://adm.dp.gov.ua/storage/app/media/Pro%20oblast/Rozvytok%20rehionu/Stratehiia%20rozvytku/Stratehiia%20rozvytku%20Dnipropetrovskoi%20oblasti%20do%202027%20roku/03.11.2022/Analyti4na%20zapiska%20za%202021.pdf.pdf> (дата звернення: 22.10.2022).

3. Бахур Н. В. Вплив будівельної сфери України на регіональний розвиток у воєнний час : Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" 2022. № 5, 26.05.2022 р URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/94.pdf. (дата звернення: 07.10.2022).

4. Брікман Т.О. Досвід США в сфері державно-приватного партнерства і перспективи адаптації в Україні : II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Сєвєродонецьк, Україна. С 19-23 URL: <https://core.ac.uk/reader/84594290> (дата звернення: 17.10.2022).

5. ВВП України у 2021 році виросло в основному завдяки "Великому будівництву" – дослідження URL: <https://tsn.ua/groshi/vvp-ukrayini-u-2021-roci-viroslo-v-osnovnomu-zavdyaki-velikomu-budivnictvu-doslidzhennya-1942918.html> (дата звернення: 01.11.2022).

6. "Велике будівництво": Юрій Голик про досягнення та плани президентської програми у Дніпропетровській області URL:

<https://vesti.dp.ua/velike-budivnitstvo-yurij-golik-pro-dosyagnennya-ta-plani-prezidentskoyi-programi-u-dnipropetrovskij-oblasti/> (дата звернення: 05.11.2022).

7. "Велика реставрація": Уряд затвердив порядок передачі коштів у регіони на відновлення пам'яток комунальної власності URL: <https://mkip.gov.ua/news/6873.html> (дата звернення: 05.11.2022).

8. Винник О. М. Господарське право: Навчальний посібник. - 2-ге вид., змін, та доп. - К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. - 766 с.

9. Відбудова України потребує нових стандартів та інституційних гарантій прозорості – Кирило Тимошенко URL: <https://www.president.gov.ua/news/vidbudova-ukrayini-potrebuye-novih-standartiv-ta-institucijn-76333> (дата звернення: 05.11.2022).

10. Відновилося будівництво майже 500 ЖК. URL: <http://www.epravda.com.ua/news/2022/05/6/686756> (дата звернення: 06.11.2022).

11. Власенко І. М. Світовий досвід удосконалення державного управління ризиками у сфері будівництва та експлуатації споруд під час децентралізації влади : Інвестиції: практика та досвід № 10/2018 Державне управління С 117-120. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2018/25.pdf (дата звернення: 24.10.2022).

12. Департамент житлово-комунального господарства та будівництва Дніпропетровської обласної державної адміністрації Основні завдання та функції URL: <https://adm.dp.gov.ua/dniprooda/pro-oda/departamenti-ta-upravlinnya/departament-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva-ta-budivnictva/osnovni-zavdannya-ta-funkciyi> (дата звернення: 05.11.2022).

13. Департамент капітального будівництва Дніпропетровської обласної державної адміністрації Основні завдання і функції URL: <https://adm.dp.gov.ua/dniprooda/pro-oda/departamenti-ta-upravlinnya/departament-kapitalnogo-budivnictva/osnovni-zavdannya-i-funkciyi> (дата звернення: 05.11.2022).

14. Деякі питання функціонування органів архітектурно-будівельного контролю та нагляду: Постанова Кабінету Міністрів України; від 23.12.2020 № 1340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1340-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.10.2022)

15. Дмитренко В.І. Міжнародний та вітчизняний досвід нормативно-правового забезпечення діяльності підприємств будівельної галузі : Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". 2018. № 11, 30.11.2018 р URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/114.pdf (дата звернення: 10.10.2022).

16. Дмитренко В.І. Проблеми та перспективи розвитку підприємств будівельної галузі : Вчені записки Університету "КРОК" 2020. № 2(58), С. 120-127. URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/302/327> (дата звернення: 25.10.2022).

17. Дніпропетровська область: секторальний огляд будівництва URL: <https://dia.dp.gov.ua/dnipropetrovska-oblast-sektoralnij-oglyad-budivnictva/> (дата звернення: 25.10.2022).

18. Дудник Л. М. Українське господарське право та господарське процесуальне право: курс лекцій: Навчальний посібник. К.: Поліграфцентр "Геопринт", 2015. 569 с

19. Євтушенко В. Європейський підхід до нормування та стандартизації у будівництві. Публічне право. 2013. № 1. С. 142–151. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/pp_2013_1_20.pdf. (дата звернення: 15.10.2022).

20. Житлове будівництво у 2018 році. URL: https://ukrstat.org/uk/express/expres_u.html (дата звернення : 25.10.2022)

21. Житло для переселенців: які будуть доступні формати? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3470640-zitlo-dla-pereselenciv-aki-budut-dostupni-formati.html> (дата звернення : 25.10.2022)

22. За 2 роки "Велике будівництво" відновить у Дніпропетровській області 557 км доріг, – Мінінфраструктури URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/economics/za-2-roki-velike-budivnictvo-vidnovit-u-dnipropetrovskiy-oblasti-557-km-dorig-mininfrastrukturi-19112021-443270> (дата звернення : 29.10.2022)

23. Загальні підсумки діяльності будівельної галузі за січень-жовтень 2021 року URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/pricing/rozvitok-budivelnoyi-diyalnosti/zagalni-pidsumky-diyalnosti-budivelnoyi-galuzi-za-sichen-zhovten-2021-roku/> (дата звернення: 25.10.2022).

24. Загальні підсумки діяльності будівельної галузі за 2021 рік URL: <https://bit.ly/3JFPiZX> (дата звернення: 25.10.2022).

25. Закордонні кейси з ДПП: порівняльний аналіз Опубліковано в №1 (707) URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/derzhavnoprivatne-partnerstvo/zakordonni-keysy-z-dpp-porivnyalniy-analiz.html> (дата звернення: 25.10.2022).

26. Залунін В.Ф., Левчинський Д.Л. Теоретичні і методичні основи управління інвестиційним процесом у будівництві URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/1282/1/%D0%A2%D0%95%D0%9E%D0%A0%D0%95%D0%A2%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%86%20%D0%86%20%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%86%20%D0%9E%D0%A1%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%98%20%D0%A3%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9B%D0%86%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%86%D0%9D%D0%92%D0%95%D0%A1%D0%A2%D0%98%D0%A6%D0%86%D0%99%D0%9D%D0%98%D0%9C%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A6%D0%95%D0%A1%D0%9E%D0%9C%20%D0%A3%20%D0%91%D0%A3%D0%94%D0%86%D0%92%D0%9D%D0%98%D0%A6%D0%A2%D0%92%D0%86.pdf> (дата звернення: 15.10.2022).

27. Захарченко П. В. Проекти в галузі інфраструктури: партнерство державного та приватного секторів : підручник / [П. В. Захарченко, А. О. Сосновський, О. М. Гавриш, С. А. Ушацький]. – Київ : КНУБА, СПД Павленко, 2009. – 256 с

28. Кахович О.О. Зарубіжний досвід державного регулювання структурно-інвестиційної політики : Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 2. С. 59-62.

29. Левицький Р.Й. Комплексний механізм залучення іноземних інвестицій : Державне управління: удосконалення та розвиток Національна академія державного управління при Президентові України, м. Київ 2009 № 1, URL : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=12> (дата звернення: 17.10.2022).

30. Манжура О. В. Зарубіжний досвід структурноінвестиційного розвитку економіки: перспективи для України : Економічна наука Інвестиції: практика та досвід 2017, № 5 С 5-9

31. Марушева О.А. Законодавчі засади контролю та нагляду в будівництві в аспекті державного управління : Міжрегіональна академія управління персоналом . Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2019. Том 30 (69) № 4. URL : http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/18.pdf (дата звернення: 27.10.2022).

32. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій. Аген.запобіг.банкрутству; Наказ, Методика від 23.02.1998 № 22 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98#Text> (дата звернення: 19.10.2022)

33. Механізм залучення приватних інвестицій буде вдосконалений URL: <https://totum.ua/news/mehanizm-zaluchennya-pryvatnyh-investyczij-bude-vdoskonalenyj/> (дата звернення: 19.10.2022)

34. На Дніпропетровщині за рік збудували майже 100 об'єктів соціальної інфраструктури, – ОДА URL: https://lb.ua/economics/2022/01/24/503781_dnipropetrovshchini_rik_zbuduvali.html (дата звернення: 08.11.2022)

35. Наразі відбувається всеукраїнський форум "Україна 30. Інфраструктура" URL: <http://knt.sm.gov.ua/index.php/en/gumanitarna-politika/sotsialniy-zahyst/8-novini/15045-narazi-vidbuvaetsya-vseukrajinskij-forum-ukrajina-30-infrastruktura> (дата звернення: 08.11.2022)

36. Оленцевич, Н. В. Державно-приватне партнерство у розвинених країнах світу: досвід для України : Економічний аналіз : зб. наук. праць /

Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. Том 15. № 1. С. 134-143

37. Олюха В.Г. Господарсько-правові засоби оптимізації капітального будівництва у сучасній Україні: дис. ... док юр. наук : 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право. Одеса, 2015. 473 с.

38. Парламент прийняв за основу законопроект щодо гармонізації умов для розміщення на ринку будівельної продукції URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/parlament-pryjnyav-za-osnovu-zakonoproekt-shhodo-garmonizacziyi-umov-dlya-rozmishhennya-na-rynku-budivelnouyi-produkcziyi/> (дата звернення: 21.10.2022)

39. Пинда Юрій Інституціональне забезпечення розвитку будівельного сектору економіки України : Економічний часопис. Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки РОЗДІЛ II. Економіка й управління національним господарством. 2017. 3, С 21-26

40. План відновлення України URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 04.11.2022)

41. Погляд з-за кордону: як залучити приватні інвестиції в інфраструктуру України URL: <https://mind.ua/publications/20222831-poglyad-z-za-kordonu-yak-zaluchiti-privatni-investiciyi-v-infrastrukturu-ukrayini> (дата звернення: 24.10.2022)

42. Положення про департамент капітального будівництва Дніпропетровської обласної державної адміністрації ЗАТВЕРДЖЕНО Розпорядження голови облдержадміністрації, м. Дніпро, 2017

43. Почалася масштабна робота над соціально значущими проєктами 2022 року URL: <https://ua-news.in.ua/pochalasia-masshtabna-robota-nad-socialno-znachyshimi-proiektami-2022-roky/> (дата звернення: 12.11.2022)

44. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999 № 687-XIV Документ 687-XIV, поточна редакція від 10.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text> (дата звернення: 17.11.2022)

45. Про засади державної регіональної політики Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII, поточна редакція від 27.07.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 07.11.2022)

46. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385, поточна редакція від 17.09.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.11.2022)

47. Про затвердження Положення про Міністерство розвитку громад та територій України Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 30.04.2014 № 197, поточна редакція від 12.07.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/197-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.11.2022)

48. Про затвердження Порядку державного фінансування капітального будівництва Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 27.12.2001 № 1764, поточна редакція від 10.08.2022, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1764-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.10.2022)

49. Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Перелік від 11.05.2011 № 560, поточна редакція від 12.11.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.10.2022)

50. Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні Постанова Кабінету Міністрів України; Програма від 02.02.2011 № 389, поточна редакція від 02.02.2011 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.10.2022)

51. Про місцеві державні адміністрації Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV, поточна редакція від 19.11.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення: 29.10.2022)

52. Про місцеве самоврядування в Україні Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР, поточна редакція від 19.11.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 07.11.2022)

53. Про регулювання містобудівної діяльності Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI, поточна редакція від 27.10.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 07.11.2022)

54. Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020" Указ Президента України від 12.01.2015 №5/2015, поточна редакція від 12.01.2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015.#Text> (дата звернення: 07.11.2022)

55. Про Стратегію регіонального розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/plan-realizacziyi-strategiyi-regionalnogo-rozvytku-dnipropetrovskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku-na-2021-2023-roky.pdf> (дата звернення: 05.11.2022)

56. Програми діяльності Кабінету міністрів України за Червень, 2020 URL: <https://mkip.gov.ua/files/pdf/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%20%D1%83%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%83.pdf> (дата звернення: 15.11.2022)

57. Проект Концепції публічного управління у сфері містобудівної діяльності на 2019-2030 роки URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/Kontseptsiya-na-sayt.pdf> (дата звернення: 27.10.2022)

58. Проект Плану відновлення України URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/construction-urban-planning-modernization-of-cities-and-regions.pdf> (дата звернення: 24.10.2022)

59. ПРООН та ЄС об'їдали тимчасовий притулок для переміщених осіб на Дніпропетровщині URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/proon-ta-yes-obladnaly-tymchasovyy-prytulok-dlya-peremishchenykh-osib-na-dnipropetrovshchyni> (дата звернення: 13.11.2022)

60. Пузанова Г.Й., Деякі питання правового регулювання концесійної діяльності будівництва та експлуатації автомобільних доріг в Україні й зарубіжних країнах : Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2018 Серія ПРАВО. Випуск 50. Том 2 С54-57 URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34275/1/%D0%94%D0%95%D0%AF%D0%9A%D0%86%20%D0%9F%D0%98%D0%A2%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%93%D0%9E%20%D0%A0%D0%95%D0%93%D0%A3%D0%9B%D0%AE%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%A6%D0%95%D0%A1%D0%86%D0%99%D0%9D%D0%9E%D0%87.pdf> (дата звернення: 17.10. 2022)

61. Сайт Державної Служби Статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/ mp.htm (дата звернення: 19.10.2022)

62. Сайт Міністерство розвитку громад та територій України, URL.: <https://www.minregion.gov.ua/> (дата звернення: 11.10.2022)

63. Сайт програми президента України "Велике Будівництво" URL: <https://bigbud.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 17.11.2022)

64. Софій Олександр, Баранецький Тарас Регіональні цільові програми в контексті становлення політики регіонального розвитку на прикладі Львівської області URL: <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2017/07/Regionalni-tsilovi-programi2.pdf> (дата звернення: 17.10.2022)

65. Стаття \$4,2 млрд та 9,8 млрд євро. Хто і скільки позичає Україні на розвиток? URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/skilki-pozik-bere-ukrajina-u-mfo-hto-i-na-shcho-pozichaye-nam-groshi-novini-ukrajini-50162529.html> (дата звернення: 25.10.2022)

66. Третій рік країна успішно реалізує програму президента "Велике Будівництво" URL: <https://www.zoda.gov.ua/news/59072/tretyy-rik-krajina-uspishno-realizuje-programu-prezidenta--velike-budivnitstvo.html> (дата звернення: 19.11.2022)

67. Три пам'ятки культури Дніпропетровщини увійшли до програми «Велика реставрація» URL: <https://adm.dp.gov.ua/news/tri-pamyatki-kulturi-dnipropetrovshchini-uvijshli-do-programi-velika-restavraciya> (дата звернення: 19.11.2022)

68. Управління містобудування та архітектури Дніпропетровської обласної державної адміністрації Основні завдання та функції URL: <https://adm.dp.gov.ua/dniiprooda/pro-oda/departamenti-ta-upravlinnya/upravlinnya-mistobuduvannya-ta-arhitekturi/osnovni-zavdannya-ta-funkciyi> (дата звернення: 15.11.2022)

69. Федун, І. Л.; Чуприна, Ю. А. Інструментарій державного регулювання будівництвом : Building production, 2019, 1.66: С 87-91.

70. Фінансовий план ЄС для України, спецпакети і своєчасні транші. Ексклюзивне інтерв'ю із віцепрезиденткою ЄІБ URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/intervyu-z-vitseprezydentkoju-yeib/32121968.html> (дата звернення: 16.11.2022)

71. Щодо віднесення висновків комплексної державної експертизи до документів дозвільного характеру Держкомпідприємство; Лист від 23.02.2010 № 2240, поточна редакція від 23.02.2010 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2240563-10#Text> (дата звернення: 03.11.2022)

ДОДАТКИ

КОНЦЕПЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Додаток А

Основні завдання реалізації Концепції спрямовані на забезпечення:

- сталого розвитку територій з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів;
- реформування структури управління у сфері містобудівної діяльності;
- підвищення ролі громадянського суспільства у прийнятті рішень у сфері містобудівної діяльності;
- чіткості та однакового застосування містобудівного законодавства;
- створення та розвитку містобудівного кадастру;
- максимальної автоматизації дозвільних процедур;
- підвищення компетентності учасників будівельного ринку, створення ефективного **конкурентного** середовища;
- збереження повноцінного життєвого середовища, довкілля та культурної спадщини при розміщенні об'єктів будівництва;
- ефективного контролю і нагляду в галузі будівництва, дієвих механізмів відповідальності за порушення містобудівного законодавства, прозорості та публічності у здійсненні дозвільних процедур;
- створення системи містобудівного моніторингу;
- підвищення ролі саморегулювальних організацій у сфері містобудівної діяльності.
- Реалізація Концепції передбачена на період до 2030 року та здійснюється поетапно, шляхом розроблення та виконання відповідного плану заходів.

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ, ЩО ЗУМОВЛЮЮТЬ ВИНИКНЕННЯ ПРОБЛЕМ, ТА ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Зміни до законодавства у сфері містобудівної діяльності, що вносилися протягом останніх років, були спрямовані на вирішення окремих проблем будівельної та суміжних галузей, не мали комплексного характеру і стратегічного плану реалізації.

Ігнорування громадських потреб, спрямованих на створення комфортного середовища для проживання, призвело до значного соціального напруження в суспільстві, посилення кризи довіри до влади.

Дерегуляція господарської діяльності істотно знизила інституційну спроможність держави у здійсненні контролю за забудовою населених пунктів та територій за їх межами.

Реформа децентралізації, спрямована на розширення повноважень органів місцевого самоврядування з управління територіями, виконується повільно та неналежним чином через відсутність документації з просторового планування (містобудівної документації), недостатність досвіду, дефіцит кваліфікованих кадрів та ускладнений доступ до інформації.

Рівень неформального впливу бізнесу на прийняття рішень органами державної влади та посадовими особами залишається надзвичайно високим, що ускладнює впровадження в країні необхідних змін.

Відсутність у публічному доступі необхідної інформації про містобудівну діяльність, заплутаність дозвільних процедур, нестворення конкурентного середовища та численні конфлікти з громадськістю призводять до зловживань та роблять містобудівну сферу інвестиційно непривабливою.

У подальшому, публічне управління у сфері містобудівної діяльності буде здійснюватися на тлі таких системних викликів:

- посилення глобальної конкуренції;
- нова хвиля технологічних змін, що посилює роль інновацій;
- зниження ролі людського капіталу як основного чинника економічного розвитку;

КОНЦЕПЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- необхідність переорієнтації фінансування з бюджетного на інвестиційне;
- наявність адміністративних бар'єрів, корупційних ризиків, недостатній розвиток транспортної та інженерної інфраструктури, дефіцит кваліфікованих наукових, інженерних та робітничих кадрів.

Основні проблеми, що потребують **розв'язання**, за напрямками:

1. у нормативно-правовому регулюванні:

- некодифікованість містобудівного законодавства, неузгодженість його норм між собою та з іншим галузевим законодавством;
- невизначеність та суперечливість понятійного апарату;
- надмірні дискреційні повноваження органів влади та посадових осіб, визначені законом;
- невизначеність відповідальності або недостатня відповідальність за невиконання норм законів та підзаконних актів у сфері містобудівної діяльності;
- невідповідність ряду підзаконних актів органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування вимогам законів;
- неефективність державного та громадського контролю за здійсненням повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування;

2. у питаннях забезпечення єдності та публічності процедур, технологічного забезпечення містобудівної діяльності:

- недосконалість законодавчої бази щодо створення та ведення містобудівного кадастру;
- відсутність національної інфраструктури геопросторових даних та єдиної картографічної основи для всіх галузевих кадастрів;
- відсутність єдиних інтероперабельних вимог щодо створення геопросторових даних;
- відсутність уніфікованих вимог щодо обов'язкового використання ГІС-технологій у просторовому плануванні;

3. у сферах земельних відносин, просторового планування та будівництва:

- неузгодженість містобудівного та земельного законодавства у питаннях встановлення та зміни цільового призначення земельних ділянок, встановлення та зміни меж адміністративно-територіальних утворень, складна процедура передачі у власність (користування) земельних ділянок під об'єктами нерухомого майна;
- непрозорість процесів формування земельних ділянок державної та комунальної власності та розпорядження ними, закритість даних для громадського контролю;
- неврегульованість питання компенсації зміни вартості земельних ділянок, будівель і споруд, що відбулася внаслідок затвердження містобудівної документації;
- невизначеність поняття «містобудівні потреби»;

4. у розробленні документації з просторового планування (містобудівної документації):

- низька зацікавленість місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування у розробленні документації з просторового планування (містобудівної документації);
- можливість затвердження документації з просторового планування (містобудівної документації) без її оприлюднення, що призводить до зловживань в інтересах окремих учасників будівельного ринку;
- відсутність законодавчого регулювання щодо розроблення документації з просторового планування (містобудівної документації) для об'єднаних територіальних громад;
- відсутність законодавчої вимоги щодо розроблення планів заходів з реалізації документації з просторового планування (містобудівної документації) на місцевому рівні з додержанням обов'язкової черговості реалізації проектних рішень;
- законодавча невизначеність врахування інтересів суміжних територіальних громад при

КОНЦЕПЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРИ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

розробленні документації з просторового планування (містобудівної документації);

- відсутність вимог щодо проведення експертизи документації з просторового планування (містобудівної документації) на місцевому рівні, окрім генерального плану;
- неврегульованість питання погодження, нагляду за розробленням та реалізацією документації з просторового планування (містобудівної документації), чіткого переліку суб'єктів владних повноважень, які мають погоджувати документацію з просторового планування (містобудівну документацію);
- відсутність персональної відповідальності за прийняття неправомірних рішень, що порушують містобудівне законодавство, а також за порушення документації з просторового планування (містобудівної документації);

5. у залученні громадськості до прийняття рішень у сфері містобудівної діяльності:

- відсутність законодавчо визначених поняття, процедур і механізмів реалізації громадського контролю у сфері містобудівної діяльності;
- ігнорування громадських інтересів та прав членів територіальної громади при плануванні та забудові територій;
- відсутність дієвих механізмів впливу громадськості на процеси прийняття рішень при проведенні громадських слухань чи консультацій з громадськістю, неврахування її пропозицій до проектів документації з просторового планування, залучення громадськості на стадії завершення підготовки проектів документації з просторового планування (містобудівної документації), несучасні (застарілі) форми участі громадськості у процесах прийняття рішень;
- відсутність доступу громадськості до повного тексту проектів рішень у сфері містобудування, непублічність рішень та документації з просторового планування, відсутність необхідних публічних реєстрів та їх ненаповнення, що істотно послаблює чи унеможливує здійснення громадського контролю;
- неефективність діяльності громадських рад та інших консультативно-дорадчих органів через непрозорість порядку їх формування, що не забезпечує незалежність таких органів;
- відсутність відповідальності органів та посадових осіб суб'єктів владних повноважень за недотримання процедур участі громадськості у процесах прийняття рішень;
- недовіра інституту громадських інспекторів у сфері архітектурно-будівельного контролю, відсутність громадського контролю під час проведення перевірок;

6. у сфері збереження довкілля та формування екологічно безпечного середовища:

- неузгодженість процедури стратегічної екологічної оцінки з процедурою експертизи проектів будівництва;
- дублювання процедур експертизи проектів будівництва та експертизи оцінки впливу на довкілля;
- неналежний рівень доступу громадян до екологічної інформації;
- недостатня врегульованість питань поводження з побутовими та промисловими відходами, забезпечення енергоефективності інфраструктури населених пунктів, зниження обсягів викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря;
- відсутність нормативного регулювання розроблення проектів ревіталізації русел річок та узбережжя водойм у межах населених пунктів;
- ненадання спеціального статусу землям історико-культурно призначення та невстановлення їхніх меж, а також невнесення в натуру меж зон охорони пам'яток та охоронних зон;

7. у сфері збереження та використання культурної спадщини:

- відсутність у законі про охорону культурної спадщини вимоги щодо розроблення історико-архітектурного опорного плану;
- відсутність чітких законодавчих вимог, які унеможливили б прийняття генеральних планів історичних населених місць без історико-архітектурного опорного плану та ігнорування вимог законодавства у сфері охорони культурної спадщини при забудові територій;

- неузгодженість містобудівного і пам'яткоохоронного законодавства, що дає можливість здійснювати будівництво на підставі документів, які дають право на виконання будівельних робіт, але без отримання погоджень і дозволів від уповноваженого органу охорони культурної спадщини;

8. у дозвільній системі в сфері містобудівної діяльності:

- непрозорість та ручний режим у наданні та скасуванні містобудівних умов та обмежень;
- відсутність законодавчого визначення вичерпного переліку робіт, що відносяться до підготовчих;
- відсутність у законодавстві чітко визначеного порядку надання та скасування дозволу на виконання будівельних робіт органом державного архітектурно-будівельного контролю;
- відсутність публічних реєстрів експертних висновків як обов'язкових додатків до звітів до експертизи проектної документації на будівництво;
- наявність корупційних ризиків у процедурах погодження відхилень від будівельних норм, здійснення експертизи та архітектурно-будівельного контролю;

9. у проектуванні об'єктів будівництва:

- необов'язковість застосування цифрових (BIM та ГІС) технологій при проектуванні, що значно ускладнює внесення даних про проекти будівництва у містобудівний кадастр;
- відсутність у публічному доступі раніше наданих погоджень на відхилення від будівельних норм, стандартів та правил;
- відсутність диференціації штрафів, що можуть накладатися на проектні та експертні організації, відповідальних виконавців окремих робіт (послуг) у залежності від класу наслідків об'єкта будівництва;
- зловживання монопольним становищем суб'єктами природних монополій, які надають технічні умови на проектування інженерних мереж та приєднання об'єктів будівництва;

10. у ліцензуванні в будівництві, здійсненні авторського і технічного нагляду:

- наявність корупційних ризиків, зумовлених процедурами видачі ліцензій та здійснення контролю за додержанням ліцензійних умов;
- невизначеність процедури та особливостей залучення фахівців до здійснення технічного нагляду за будівництвом складних промислових або інфраструктурних об'єктів;
- відсутність дієвого механізму фінансової відповідальності (відшкодування збитків) будівельних компаній, осіб, що відповідають за здійснення авторського та технічного нагляду, інших відповідальних виконавців окремих робіт (послуг);

11. у здійсненні державного архітектурно-будівельного контролю, державного архітектурно-будівельного нагляду та ринкового нагляду:

- неефективне виконання функцій архітектурно-будівельного контролю через складність застосування процедури знесення чи перебудови об'єктів самочинного будівництва;
- недостатність повноважень у правоохоронних органах, що унеможлиблює реалізацію принципу невідворотності покарання за порушення містобудівного законодавства;
- недосконалість розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та Державною архітектурно-будівельною інспекцією відповідно до класів наслідків об'єктів будівництва;
- дискреційність значної частини повноважень із здійснення архітектурно-будівельного контролю;
- неможливість проведення перевірки за відсутності уповноважених осіб забудовника, складність документальної фіксації факту недопуску уповноважених осіб до проведення перевірки, що дає змогу забудовнику безкарно ухилятися від перевірок;
- низький рівень професійної компетентності значної частини інспекторів органів архітектурно-будівельного контролю, низький рівень заробітної плати інспекторів, що не забезпечує якісного кадрового добору та не виконує функції антикорупційного запобіжника;

КОНЦЕПЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРИ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- відсутність дієвих процедур оскарження дій або бездіяльності органів державного архітектурно-будівельного контролю;
- недосконалість здійснення архітектурно-будівельного нагляду за діяльністю суб'єктів природних монополій, що надають технічні умови;
- необов'язковість оприлюднення актів перевірок та рішень, прийнятих за результатами перевірок у рамках державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду;
- неефективна та недієва система ринкового нагляду за будівельними матеріалами та устаткуванням;

12. у діяльності саморегулівних організацій у сфері містобудування:

- недосконалість правового регулювання надання саморегулівним організаціям повноважень щодо контролю якості продукції, робіт та послуг у будівництві,
- відсутність повноважень саморегулівних організацій щодо контролю за діяльністю сертифікованих фахівців відповідно до стандартів саморегулівних організацій та скасування відповідного сертифіката;
- наявність високих корупційних ризиків, зумовлених строковим характером делегуванням повноважень саморегулівним організаціям;
- відсутність дієвих механізмів досудового вирішення спорів саморегулівними організаціями та щодо саморегулівних організацій;
- відсутність гарантування саморегулівними організаціями у сфері містобудування дотримання вимог законодавства членами таких організацій, відповідальності за їхні дії чи бездіяльність;

13. у сфері страхування будівельної діяльності:

- відсутність страхування будівельних ризиків, а відтак і страхового контролю та нагляду, поряд із системою технічного контролю, нагляду, оцінки та підтвердження відповідності об'єктів будівництва вимогам законодавства;
- законодавча неврегульованість страхування будівельно-монтажних ризиків, яке має бути обов'язковою умовою участі у тендерних процедурах та укладення будівельних контрактів;
- відсутність у законодавстві та на практиці інституту представника страховика на об'єкті будівництва, що нівелює ефективність договорів страхування;
- недостатня поінформованість учасників інвестиційно-будівельної діяльності про способи, види, порядок і переваги страхування ризиків;

14. у технічному регулюванні містобудівної діяльності:

- застарілість системи технічного регулювання в галузі будівництва;
- невідповідність національного Технічного регламенту будівельних виробів, будівель і споруд європейському Регламенту (ЄС) № 305/2011;
- відсутність механізму підтвердження виконання основних вимог безпеки протягом усього життєвого циклу об'єкта (від задуму до ліквідації);
- незначна частка національних стандартів, гармонізованих із європейськими стандартами;
- недієвість процедур підтвердження відповідності (обов'язкова сертифікація скасована, добровільна сертифікація майже не застосовується);
- низька обізнаність фахівців з вимогами європейських (EN) та міжнародних (ISO) стандартів, зокрема Єврокодів;

15. у професійній та академічній освіті, підвищенні кваліфікації та сертифікації відповідальних виконавців окремих робіт (послуг):

- відсутність цільового бюджетного фінансування досліджень у галузі містобудування, дефіцит кваліфікованих науковців та кадрів будівельних спеціальностей;
- ліквідація закладів вищої освіти I-III рівнів акредитації через брак фінансування;
- недосконалість системи професійного підвищення кваліфікації, її невідповідність

європейським стандартам та вимогам законодавства у сфері містобудівної діяльності;

- відсутність сталої системи підвищення кваліфікації та сертифікації для фахівців з реставрації, що призводить до зниження якості проектів реставрації та втрати об'єктів культурної спадщини;

16. у процесі публічних закупівель у сфері містобудівної діяльності:

- недосконалість кваліфікаційних критеріїв відбору виконавців у процесі публічних закупівель за принципом найнижчої ціни;
- невключення до визначеного законом переліку робіт розроблення документації з просторового планування та проектної документації, науково-проектної документації з реставрації пам'яток культурної спадщини, що унеможлиблює застосування процедури конкурентного діалогу;
- недодержання законодавчих вимог щодо проведення архітектурних та містобудівних конкурсів, врахування їх результатів та пріоритетного права переможців на участь у наступних конкурсах;

17. у ціноутворенні у сфері містобудівної діяльності:

- застарілість підходів кошторисного ціноутворення на основі державних ресурсних норм за відсутності моніторингу ринкових цін;
- незастосування концепції витрат життєвого циклу: вартість будівництва, витрати на утримання та експлуатацію об'єкта;
- відсутність комплексності у врахуванні складових при ціноутворенні інвестиційних витрат: вартість земельної ділянки, капітальних видатків, фінансових і управлінських послуг, відрахувань і податків, а також експлуатаційних витрат;
- використання локальних кошторисів на роботи, що не дає можливості достовірного визначення їх вартості на ранніх стадіях проектування, спотворює бюджетне планування капітальних видатків;
- відсутність актуальних розцінок на зведення чи капітальний ремонт будівель та їх частин, що не дає можливості швидко і достовірно оцінити рівень зношення (відновну вартість і відповідну потребу в капітальних інвестиціях для підтримання прийнятного рівня експлуатаційних якостей об'єкта);
- незрозумілість системи ціноутворення, що не спирається на моніторинг ринкових цін, для іноземних інвесторів і фінансових організацій;

18. у нормативному регулюванні протягом усього життєвого циклу об'єкта будівництва – від планування території до знесення об'єкта:

- нереалізованість концепції повної оцінки життєвого циклу об'єкта, яка передбачає систематичний облік не тільки всіх витрат, а й доходів, вигод і результатів, пов'язаних із набуттям у власність об'єкта нерухомості протягом строку його служби;
- неузгодженість документів, що регулюють стадії проектування і будівництва та утримання і експлуатації;
- неможливість впровадження управління життєвим циклом об'єкта через відсутність інформації про капітальні та поточні витрати, про рівень майбутніх витрат на експлуатацію, відсутність уніфікованого формату представлення комплексної інформації;

19. у впровадженні інформаційного моделювання будівель:

- відсутність відповідної державної стратегії та законодавча невизначеність необхідності BIM для державного сектору, відсутність фінансування програми з поширення найкращого досвіду щодо BIM;
- відсутність повної BIM-інформації про об'єкт не дає змоги в будь-який момент часу впродовж життєвого циклу об'єкта отримувати актуальну проектну та експлуатаційну документацію та її візуалізацію задля вирішення управлінських завдань;

Додаток Б

■ РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

- Реалізація Національної програми “Велике будівництво” в усіх регіонах та забезпечення можливості відстеження громадянами прогресу будівництва у режимі реального часу.
- Розроблення та затвердження стратегічних документів національного рівня: зокрема, Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року та плану заходів з її реалізації на 2021—2023 роки, Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на період до 2027 року.
- Забезпечення збалансованого розвитку територій, які потребуватимуть державної підтримки внаслідок скорочення видобутку вугілля шляхом розроблення Національної програми трансформації вугільних регіонів.
- Підвищення ефективності розподілу та використання коштів Державного Фонду регіонального розвитку шляхом запровадження нових критеріїв відбору проектів та розподілу фонду відповідно до адміністративно-територіальних рівнів.
- Розроблення ефективної мережі інституцій регіонального розвитку на основі створеного Національного офісу регіонального розвитку.
- Оновлення критеріїв визначення проблемних територій, розширення переліку інструментів стимулювання їх розвитку шляхом удосконалення законодавства у сфері стимулювання розвитку регіонів.
- Створення умов для стимулювання економічної активності на проблемних територіях: визначення переліку проблемних територій, запровадження дієвих заходів стимулювання їх розвитку на державному та регіональному рівні.
- Створення та забезпечення функціонування Державного фонду розвитку транскордонного співробітництва.
- Створення дієвої системи моніторингу та оцінки ефективності реалізації проектів регіонального розвитку, відібраних на нових конкурсних засадах.
- Забезпечення якісного стратегічного планування в об’єднаних громадах.
- Забезпечення сталого розвитку територій українських Карпат шляхом виконання Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020—2022 роки та залучення України до нової макрорегіональної стратегії ЄС для розвитку Карпатського регіону.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

1. Щорічне зменшення кількості регіонів з показником валового регіонального продукту на душу населення, що становить менш як 75 відсотків середнього значення.
2. Спрямування не менше 30 відсотків коштів державного бюджету, що інвестуються в проекти регіонального розвитку, на реалізацію економічно ефективних проектів, які створюють додану вартість для регіону.
3. Реалізація у 2020 році близько 400 проектів в межах Національної програми “Велике будівництво”.

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ, ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВЛАДИ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ

- Визначення адміністративно-територіального устрою базового рівня для формування на новій територіальній основі спроможних територіальних громад.
- Визначення адміністративно-територіального устрою субрегіонального (районного) рівня як територіальної основи для діяльності органів державної влади.
- Визначення засад адміністративно-територіального устрою України, порядку створення, ліквідації, встановлення і зміни меж адміністративно-територіальних одиниць та населених пунктів відповідно до європейських стандартів.
- Сприяння закріпленню реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні шляхом внесення відповідних змін до Конституції України.
- Розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, в тому числі щодо повноважень територіальних органів центральних органів виконавчої влади, їх підрозділів з урахуванням принципу субсидіарності та нової територіальної основи.
- Впровадження збалансованої бюджетної моделі надходжень та витрат органів місцевого самоврядування на виконання власних та делегованих повноважень.
- Переформатування місцевих державних адміністрацій відповідно до нової компетенції, основними повноваженнями яких буде забезпечення законності та правопорядку, додержання прав і свобод громадян, виконання державних і регіональних програм, забезпечення координації (взаємодії) діяльності територіальних органів центральних органів виконавчої влади, здійснення адміністративного нагляду за законністю актів органів місцевого самоврядування.
- Розвиток форм міжмуніципального співробітництва, зокрема щодо створення та діяльності міських агломерацій.
- Вирішення питання щодо відкритості та прозорості адміністрування місцевих податків і зборів органами місцевого самоврядування.
- Створення сприятливих правових умов для залучення жителів територіальних громад до прийняття управлінських рішень на місцях, розвиток форм місцевої демократії.
- Створення та адміністрування Державного реєстру адміністративно-територіальних одиниць та населених пунктів України в рамках виконання нової бюджетної програми “Електронне урядування у сфері розвитку громад та територій України”.
- Створення та адміністрування Єдиного державного реєстру актів органів місцевого самоврядування в рамках виконання нової бюджетної програми “Електронне урядування у сфері розвитку громад та територій України”.
- Створення та адміністрування Державного реєстру повноважень органів місцевого самоврядування в рамках реалізації нової бюджетної програми “Електронне урядування у сфері розвитку громад та територій України”.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

1. Розмежування повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування з урахуванням принципу субсидіарності, усунення дублювання повноважень.
2. Переформатування місцевих державних адміністрацій відповідно до нової компетенції та нової територіальної основи.
3. Охоплення 95 відсотків території України територіальними громадами, які визнані спроможними.
4. Охоплення 90 відсотків території України районами, які відповідають стандартам територіального поділу країн Європейського Союзу для статистичних цілей рівня NUTS-3.

МІСТОБУДУВАННЯ, НОРМУВАННЯ ТА ТЕХНІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У БУДІВНИЦТВІ

- Впровадження ефективної системи державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду шляхом розмежування існуючих повноважень, дозвільних і реєстраційних функцій від здійснення архітектурно-будівельного контролю та нагляду.
- Впровадження контрольних функцій над забудовою та утриманням територій населених місць на рівні місцевого самоврядування.
- Розроблення механізму досудового оскарження дій та бездіяльності суб'єктів надання адміністративних послуг та контрольно-наглядових органів у сфері будівництва.
- Цифровізація послуг у сфері будівництва, запровадження Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва.
- Розроблення та затвердження нової Генеральної схеми планування території України.
- Забезпечення транскордонних територій актуальною планувальною документацією.
- Запровадження нового виду містобудівної документації – комплексного плану просторового розвитку території громади, сприяння їх розробленню територіальними громадами.
- Законодавче врегулювання запровадження місцевих правил забудови населеного пункту.
- Удосконалення процедури проведення архітектурних та містобудівних конкурсів.
- Створення містобудівного кадастру на державному рівні, його інтеграція з містобудівними кадастрами на регіональному та базовому рівні, іншими кадастрами та реєстрами.
- Запровадження автоматичного формування містобудівних умов та обмежень з використанням Єдиного державного містобудівного кадастру.
- Удосконалення та систематизація законодавства у сфері містобудівної діяльності шляхом розроблення Містобудівного кодексу України.

Міністерство розвитку

сільських територій України

Забезпечення ефективного функціонування системи технічного регулювання та нормування у будівництві.

- Актуалізація державних будівельних норм (ДБН) із використанням кращого міжнародного досвіду, зокрема параметричного методу нормування у будівництві.
- Законодавче врегулювання питання віднесення історико-архітектурного опорного плану населеного пункту (у випадку віднесення населеного пункту до Списку історичних населених місць України) до вихідних даних для розроблення генерального плану населеного пункту.
- Удосконалення нормативно-правового регулювання для виду будівельної діяльності “реставрація”.
- Удосконалення механізму застосування будівельних норм, гармонізованих з нормативними документами ЄС, забезпечення більш широкого доступу до діючих будівельних норм та оптимізації процедури їх розроблення.
- Створення умов для запровадження інноваційних та прогресивних технологій, в тому числі енергоефективних технологій та матеріалів у будівництві.
- Встановлення гармонізованих з європейськими умов надання на ринку будівельної продукції та адаптація законодавства до їх запровадження шляхом імплементації в законодавство України консолідованої версії Регламенту (ЄС) № 305/2011 Європейського Парламенту і Ради.
- Здійснення переходу на існуючий у ЄС декларативний принцип оцінки відповідності будівельних матеріалів та виробів.
- Впровадження будівельного інформаційного моделювання (BIM-технологій) на всіх етапах життєвого циклу об'єктів будівництва.
- Запровадження ефективних механізмів контролю за створенням безперешкодного доступу для осіб з інвалідністю на об'єктах нового будівництва та поетапне облаштування з урахуванням потреб зазначених осіб існуючої забудови.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

1. Створення містобудівного кадастру на державному рівні.
2. Створення не менш як в 60 відсотках областей містобудівних кадастрів на регіональному рівні та їх інтеграція із містобудівним кадастром на державному рівні.
3. Розроблення у 600 громадах комплексних планів просторового розвитку територій громад.
4. Забезпечення відповідності 100 відсотків державних будівельних норм, що не містять правових норм та корупційних чинників, міжнародним методам нормування у будівництві.
5. Проектування не менше 10 відсотків об'єктів, що споруджуються за кошти державного бюджету, із застосуванням будівельного інформаційного моделювання (BIM-технологій).
6. Можливість отримати за допомогою Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва 24 адміністративні послуги у сфері містобудування.

ЖИТЛОВА ПОЛІТИКА ТА БЛАГОУСТРІЙ

- Створення нової законодавчої бази щодо засад та механізмів державної житлової політики, зокрема вдосконалення механізмів кредитно-фінансової допомоги на будівництво (придбання) житла, створення дієвого ринку орендного житла.
- Розвиток інституту ефективного власника, зокрема шляхом розроблення механізмів правових гарантій та захисту прав з управління житлом (права спільної власності), запровадження відповідальності щодо виконання обов'язків з управління власністю.
- Розроблення практичного механізму здійснення комплексної реконструкції застарілого житлового фонду.
- Захист інвесторів будівництва від недобросовісних забудовників та запобігання появі нових проблемних об'єктів будівництва, сприяння постраждалим кредиторам у добудові об'єктів проблемного багатоквартирного житлового будівництва.
- Удосконалення програм державної підтримки щодо забезпечення громадян житлом, у тому числі шляхом іпотечного кредитування.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

1. Збільшення кількості багатоквартирних житлових будинків, які визначилися із формою управління, на 40 відсотків.
2. Збільшення кількості громадян, які поліпшили свої житлові умови, на 20 відсотків.

ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО

- Формування конкурентних ринків комунальних послуг.
- Забезпечення контролю у сфері житлово-комунальних послуг.
- Створення умов для безперебійної та беззбиткової діяльності підприємств, що надають комунальні послуги.
- Фінансова підтримка об'єктів комунальної інфраструктури.
- Стимулювання інвестиційної діяльності у галузі житлово-комунальних послуг.
- Забезпечення якості питної води відповідно до нормативних вимог.
- Впровадження роздільного збирання побутових відходів.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА

1. Зменшення кредиторської заборгованості підприємств теплокомуненерго та водопровідно-каналізаційного господарства: відшкодування 3,4 млрд. гривень заборгованості з різниці в тарифах, що утворилася на 1 січня 2016 року.

Міністерство розвитку
громад та територій України

2. Реструктуризація заборгованості населення за спожиті комунальні послуги.
3. Передача 100 відсотків повноважень з регулювання діяльності підприємств тепло-, водопостачання та водовідведення від НКРЕКП до місцевих органів влади.
4. Забезпечення централізованим водопостачанням 10 відсотків населених пунктів, що на сьогодні забезпечуються привізною водою.
5. Збільшення кількості населених пунктів, в яких впроваджено роздільне збирання побутових відходів, з 1400 одиниць до 3000 одиниць.
6. Збільшення на 8 відсотків обсягів побутових відходів, що спрямовуються на повторне використання.
7. Зменшення на 50 відсотків обсягу захоронення побутових відходів.

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЖИТЛОВИХ І ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ

- Розроблення та впровадження загальнодержавної програми термомодернізації будівель, якою буде визначено стратегічний пріоритет та реалізовано заходи щодо підвищення енергоощадності та енергоефективності; реалізація Національного плану щодо енергонезалежних будівель та приєднання до Європейської Зеленої Угоди щодо впровадження “Хвилі реновації будівель” як способу подолання енергетичної бідності.
- Удосконалення процедур та прискорення процесу сертифікації енергетичної ефективності будівель.
- Цифровізація у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель, впровадження систем енергоменеджменту, моніторингу споживання енергії та баз даних споживчих характеристик будівель громадського призначення.
- Розвиток людського потенціалу та кваліфікації щодо якісного впровадження проектів з термомодернізації будівель та енергоефективних заходів, формування енергоефективної поведінки у населення.
- Підвищення спроможності власників будівель (та національної економіки) у частині здійснення заходів із підвищення енергоефективності в громадських та житлових будівлях шляхом підтримки державних та місцевих програм, енергосервісу та впровадження інших інструментів підвищення енергоефективності будівель.
- Забезпечення функціонування та стабільного фінансування Фонду енергоефективності, гармонізація програм Фонду із місцевими програмами для підвищення темпів впровадження енергоефективних заходів у багатоквартирних житлових будинках.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА

1. Впровадження системи енергоменеджменту в 80 відсотках громадських будівель бюджетного сектору.

Міністерство розвитку
громад та територій України

2. Середній показник скорочення обсягів споживання енергії в результаті реалізації проектів з підвищення енергоефективності житлових та громадських будівель становить не менше 20 відсотків.
3. Реалізація за участю Фонду енергоефективності 1810 проектів.
4. Економія енергії в будівлях, де вжито заходів з підвищення енергоефективності за підтримки Фонду енергоефективності, становить 1 058 400 тис. кВт·год.
5. База даних характеристик громадських будівель бюджетного сектору наповнена на 60 відсотків (60 000 одиниць).